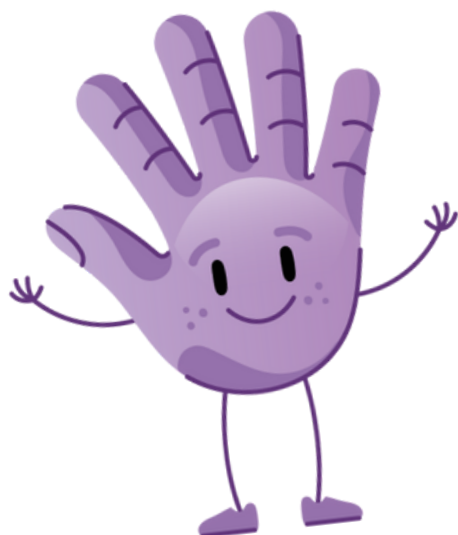

Metodická príručka

na občiansku výchovu a vzdelávanie
pre materské školy a 1. stupeň základných škôl

ŠKOLY,
KTORÉ MENIA
SVET

INŠTITÚT ● ● ● ●
PRE ● ● ● ● ● ● ●
AKTÍVNE ● ● ● ● ● ● ●
OBČIANSTVO ● ●

Metodická príručka

na občiansku výchovu a vzdelávanie
pre materské školy a 1. stupeň základných škôl

INŠTITÚT ● ● ● ●
PRE ● ● ● ● ● ●
AKTÍVNE ● ● ● ●
OBČIANSTVO ● ●

Metodická príručka

na občiansku výchovu a vzdelávanie pre materské školy a 1. stupeň základných škôl

© Inštitút pre aktívne občianstvo, o. z., 2023

Úzka 31, 900 42 Dunajská Lužná - Nové Košariská
+421 949 183 693
info@ipao.sk
www.ipao.sk

Autorský tím:

<i>Tatiana Cárová</i>	<i>Miroslava Mišová</i>
<i>Daša Cingálková</i>	<i>Eva Mižaková</i>
<i>Jana Feherpataky-Kuzmová</i>	<i>Lucia Polláková</i>
<i>Ivana Ivanová</i>	<i>Gabriela Sabolová</i>
<i>Michaela Kováčová</i>	<i>Lucia Šepeláková</i>
<i>Dávid Králik</i>	<i>Eva Specogna Kotláríková</i>
<i>Martin Kuštek</i>	<i>Zuzana Valábková</i>
<i>Juraj Lizák</i>	<i>Denisa Zlevská</i>
<i>Erich Mistrík</i>	

Konzultanti: *Jana Feherpataky-Kuzmová, Lenka Golianová, Anežka Janolová, Júlia Krasová, Martin Kuruc, Dagmar Mikušková, Zlatica Murrayová, Lenka Rausová, Eva Severini, Adriana Škarbová, Martina Vagačová*

Odborný garant: *Erich Mistrík*

Námet obálky a ilustrácie: *Sylvia Smatanová, Karolína Uherčíková, Terézia Seresová, Rebeka Kubovičová*

Grafická a jazyková úprava: *Ivana Brojová, Gabriela Sabolová*

ISBN 978-80-974211-3-7

Tlač: ANWELL, s.r.o.

**„Deti nie sú omal'ovánky. Svojimi obľúbenými farbami
ich nevymal'ujete.“**

Khaled Hosseini

„Aj keď má niekto karamelovú či kakaovú pleť, môže byť dobrým človekom.“

Občianska výchova a vzdelávanie je dôležitou súčasťou výchovy detí a mladých ľudí na 2. stupni základných škôl a na stredných školách. Vedie deti k dôležitým životným hodnotám, ako sú napríklad tolerancia, spolupráca, zodpovednosť či rešpekt nielen voči ostatným, ale aj voči sebe samým. Tvorí tiež základný pilier formovania dobrých občanov a budúcich lídrov, ktorí raz do našej spoločnosti prinesú pozitívne zmeny.

Počuli ste však už niekedy o občianskej výchove a vzdelávaní v materských školách či na 1. stupni základných škôl? Pravdepodobne nie. Na základe našich prieskumov a skúseností ide vo svete o raritu. Dospelí si často myslia, že deti vo veku 4 – 10 rokov ešte zďaleka nie sú pripravené zvládnuť komplikované občianske a spoločenské témy. Opak je však pravdou, o čom sme sa presvedčili aj v našom vzdelávacom programe *Školy, ktoré menia svet*. Nielenže sú tieto deti schopné, veku primeraným spôsobom, zvládnuť občianske témy, dokážu tiež vnímať náš súčasný komplikovaný svet hlbšie a ešte kritickejšie ako niektorí dospelí. Ukázal nám to, napríklad, výrok malého žiaka, ktorý po dokončení jednej z aktivít z metodickéj príručky, ktorú práve držíte vo svojich rukách, vyslovil myšlienku: *„Aj keď má niekto karamelovú či kakaovú pleť, môže byť dobrým človekom“*.

Naša metodika nemá ambíciu byť len ďalšou vzdelávacou príručkou. Prajeme si, aby bol tento materiál nielen profesionálnym a informáciami nabitým partnerom pre vás, ale aj hravým a zaujímavým kamarátom pre vaše deti a vašich žiakov. Pri čítaní týchto úvodných riadkov si určite kladiete niektoré z týchto otázok:

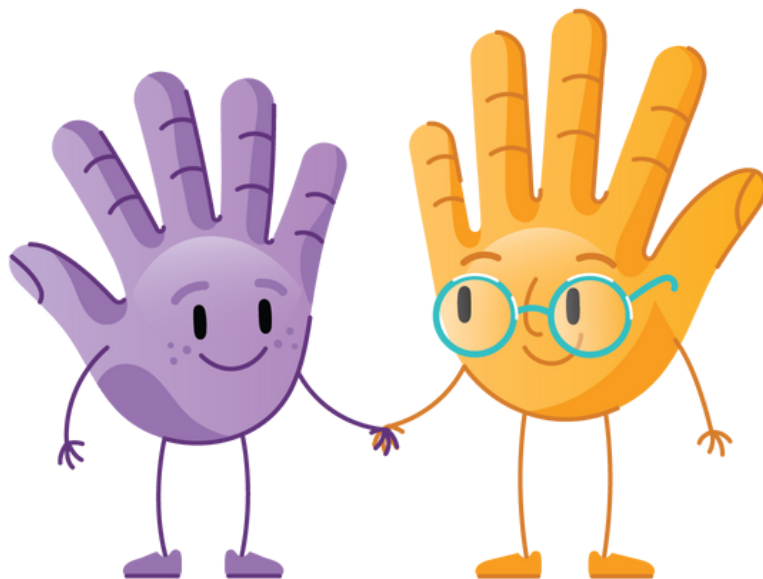
- *Ako sa dá realizovať občianska výchova a vzdelávanie veku primeraným spôsobom už v ranom veku?*
- *Aké témy a oblasti občianskeho a spoločenského života dokážu deti v tomto veku pochopiť?*
- *Ako táto príručka dokáže zaujať deti a udržať ich pozornosť?*
- *Aké nové a kreatívne metódy sa v nej nachádzajú?*
- *Ako ju môžem ako učiteľ naozaj zmysluplne využiť vo svojej každodennej praxi?*

Neprestávajú si ich klásť ďalej. Všetky sa stanú vašimi cennými sprievodcami počas objavovania obsahu príručky a na všetky dostanete odpoveď vďaka realizácii aktivít z nej. Každá strana totiž bude chcieť vás a vaše deti a žiakov vtiahnuť do víru zábavy, ktorá je zároveň prepojená so vzdelávaním o dôležitých občianskych, ľudských a životných hodnotách, zručnostiach a postojoch. Čakajú vás dynamické aktivity a hry, interaktívne príbehy či hlbavé diskusie. Veríme preto, že sa táto príručka stane neodmysliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu vo vašej triede.

Náš sen o občianskej výchove a vzdelávaní pre materské školy a pre 1. stupeň základných škôl by sa nám nepodarilo pretaviť do reality bez úžasných pani učiteliek z 5 materských a základných škôl, ktoré sa zúčastnili pilotného ročníka nášho programu. Neúnavne testovali naše aktivity v praxi ešte predtým, ako sa dostali do vašich rúk. Z celého srdca by sme sa preto chceli poďakovať Anežke Janolovej z materskej školy Rozmanita v Bratislave, Adriane Škarbovej a Dagmar Mikuškovej zo Základnej školy s materskou školou v Brehoch, Júlii Krasovej zo Súkromnej základnej školy S.E.N.E.C. v Senci, Zlatici Murrayovej zo Základnej školy Pavla Országha Hviezdoslava v Trstenej a Lenke Rausovej a Lenke Golianovej zo Základnej školy s materskou školou v Pliešovciach.

Používanie metodickej príručky, ktorú držíte vo svojich rukách, môže byť naším spoločným krokom k formovaniu príbehov budúcich superhrdiniek a superhrdinov, teraz síce malých ľudí, ktorí však raz v budúcnosti, možno práve vďaka vám, zmenia svet. Želajme si svet, v ktorom budú "karameloví, čokoládoví, vanilkoví" či hocijakí iní ľudia k sebe láskaví, rešpektujúci a ohľaduplní a budú aktívne brániť hodnoty demokracie a otvorenej spoločnosti.

Lucia Polláková
editorka

Obsah

„Aj keď má niekto karamelovú či kakaovú pleť, môže byť dobrým človekom.“	4
Od prípravy po hodnotenie: Ako príručku používať?	8
Kto sú Milotka a Šarlotka?	11

Materské školy

Bez hádok to ide ľahšie	14
Svrček a mravce	17
Demokratické mestečko	19
Každý deň ako v rozprávke	21
Komunitné emócie	23
Na návšteve u lekára	26
Pomáham, pomáhaš, pomáhame	28
S akými hračkami sa hráme?	30
Smutno-veselá naháňačka	35
Vyčarujme spolu kráľovstvo	37
Ružová a modrá, každá je dobrá	39
Priestor okolo nás je aj náš	43
Posledný kúsok čokolády	48
Zoznámte sa s Chybou	50
Svet, v ktorom sa nám žije lepšie	53
Ktorý smajlík si (dnes) ty?	60
Sme hviezdy na európskom súhvezdí	65
Je umelá inteligencia inteligentná?	71
Dobyvatelia	79
Výprava za kokosovým orechom	83

Základné školy

Dá sa to!	90
Dúha dobrých skutkov	95
Nakresli letný deň	99
O 5 minút 12	101
On i ona, ja i ty – sme súčasťou komunity!	103

Pocitová pokladovka	109
Spíšme si vlastnú triednu ústavu	115
To nie je fér!	117
Viem to. Viem to?	119
Zaujímavé miesta v okolí	121
Keď vyrastiem, môžem byť čím chcem	122
Kreslením sa spoznávame	126
Čarovná škola bez násilia	130
Plusy a mínusy	134
Moja a tvoja sloboda – kde začínajú a kde končia?	140
Ja, (super)hrdina!	144
Zjednotení v rozmanitosti	148
Triedne neuróny v akcii	152
Do(PRÁVNE) značky	155
Modrozelené cesty životom	158
Záverečná príloha	161
Často kladené otázky	174

Od prípravy po hodnotenie: Ako príručku používať?

Milé učiteľky, milí učelia,

do rúk sa vám dostáva tretí diel metodической príručky *Škôl, ktoré menia svet*, tentokrát určenej pre materské školy a 1. stupeň základných škôl, ktorá vznikla so zámerom rozvíjať u vašich detí a žiakov názory, hodnoty, postoje a zručnosti demokraticky zmýšľajúcich (budúcich) občanov 21. storočia. Je výsledkom veľkého sna o realizácii občianskej výchovy a vzdelávania u najmenších detí, ktoré už v tomto veku disponujú kognitívnym a psychickým potenciálom na rozvoj sociálnych, životných a občianskych zručností. Uvedomujeme si, že nielen na Slovensku, ale aj vo svete, ide o novinku.

Preto vám prinášame príručku, ktorá je jednoduchá a hravou formou prepája ciele občianskej výchovy a vzdelávania s neformálnymi a zážitkovými prvkami. Neponúka striktné návody ani učebné osnovy, ale inšpiráciu v podobe 40 originálnych aktivít na 175 stranách, a to od autorov, ktorí sú expertmi vo svojich oblastiach. Nepochybne vás prekvapí, s akou ľahkosťou je možné vďaka nej sprostredkovať malým občanom aj náročné témy, ako napr. kritické myslenie, férovosť, umelá inteligencia, demokratické rozhodovanie, rodové stereotypy a mnoho ďalších, a ako do hĺbky ich vaše deti a žiaci pochopia. Jednotlivé aktivity ich totiž deťom približujú zrozumiteľným, motivujúcim a veku primeraným spôsobom, čo vedie k efektívnejšiemu a zmyslupnejšiemu osvojovaniu si a prehlbovaniu vybraných kompetencií.

Celou príručkou budú vás i vaše deti a žiakov sprevádzať dve kamarátky - ručičky Milotka a Šarlotka. Milotka je pritom rovesníčkou detí v materských školách, Šarlotka je už školáčkou na 1. stupni základnej školy. Ich úlohou je pomáhať deťom a žiakom porozumieť a internalizovať si vybrané témy z metodической príručky, ale aj byť ich „kamarátkami“ a „sprievodkyňami“ na ceste za demokratickými občianskymi kompetenciami. Môžu deti sprevádzať v triede, na školskom dvore či na prechádzke v lese. Z pedagogického hľadiska ich tiež môžete využiť ako symbolických maskotov, ktorí budú deti motivovať k realizácii vami vybranej aktivity z metodической príručky. Na začiatku práce s metodickou príručkou vám preto odporúčame prečítať deťom a žiakom ich spoločný príbeh (viď nasledujúce stany).

Príručka je rozdelená do 2 častí:

1. Materské školy
2. Základné školy

Toto členenie slúži predovšetkým na jednoduchšiu orientáciu v príručke. Prvých 20 aktivít je určených pre deti v materských školách vo veku 4 – 6 rokov a ďalších 20 aktivít zas pre žiakov na prvom stupni vo veku 7 – 10 rokov. Určite však odporúčame inšpirovať sa aktivitami z oboch častí – každú z aktivít je totiž možné jednoducho prispôbiť mladšej či staršej vekovej kategórii, a preto môžu byť pre vás ako učiteľa užitočnou pomôckou. Rovnako je všetky aktivity možné prispôbiť individuálnym potrebám a záujmom vašich detí a žiakov, nebojte sa preto podľa vlastného pedagogického uváženia experimentovať a kombinovať rôzne metodické postupy a témy, s ktorými príručka pracuje.

Každá aktivita ponúka prehľadný popis a špecifikáciu:

- cieľov aktivity,
- cieľovej skupiny, pre ktorú je určená v originálnom znení,

- času a priestoru, ktorý je odporúčaný na jej realizáciu,
- metód, ktoré je vhodné použiť pri jej realizácii,
- pomôcok, resp. didaktických prostriedkov a materiálov, potrebných na jej realizáciu,
- priebehu aktivity vrátane alternatívnych návrhov či rôznych odporúčaní,
- spôsobu vedenia záverečnej reflexie,
- príloh a pracovných listov (ak je to relevantné).

Takéto štruktúrovanie aktivít umožňuje ľahšiu orientáciu a zjednodušuje ich prípravu.

Z didaktického hľadiska ide vo všeobecnosti o nasledujúcu postupnosť jednotlivých fáz procesu učenia sa:

- „*Preaktívna fáza* (vstupné diagnostikovanie učiacich sa subjektov, spoločný výber témy, iniciačná diskusia, tvorba pravidiel a kritérií, výber rolí a pod.),
- *Interaktívna fáza* (priebežné diagnostikovanie porozumenia témy, skúmanie/bádanie témy, experimentovanie učivom, riešenie životných a učebných problémov, reálna akcia/autentické konanie, simulovaná akcia/simulované konanie, produktívne/akčné konanie a pod.),
- *Postaktívna fáza* (výstupné diagnostikovanie, spätná väzba – reflexia, sebareflexia, hodnotenie kvality spracovania témy vo forme materiálnych, expresívnych, mentálnych produktov a pod.)“¹

Mysleli sme tiež na to, že deti vo veku 4 – 10 rokov sú veľmi hravé a občas aj neposedné. Preto v príručke nájdete viaceré interaktívne energizéry, dynamické hry či príbehové dramatizácie s bábkami, aby ste pozornosť vašich detí a žiakov udržali čo najdlhšie. Aktivity majú primeranú časovú dotáciu a majú dĺžku od 20 do 45 minút, vďaka čomu je možné ich flexibilne kombinovať s ďalšími aktivitami počas či mimo vyučovania.

Každá aktivita obsahuje tiež námety na reflexiu do budúcnosti, ktorá je nevyhnutnou a veľmi dôležitou súčasťou všetkých aktivít v príručke. Neodporúčame v rámci nej zhrnúť len základné myšlienky či posolstvo aktivity, ale primäť deti a žiakov k tomu, aby sa skutočne zamysleli nad diskutovanou témou, sprítomnili svoje zážitky a pocity v reálnych každodenných situáciách, ktoré zažívajú a pokúsili sa sami daný problém a význam aktivity interpretovať tak, aby v ňom našli odporúčania a podnety, ako sa v nich nabudúce zachovať ako človek a ako občan lepšie. Žiadna z aktivít, bez ohľadu na jej neformálnosť, hravosť a pestrosť použitých metód, nenaplní svoj cieľ, ak na ňu deti a žiaci za pomoci pedagóga kvalitne nereflektujú. Priebeh reflexie rovnako odporúčame prispôbiť veku a schopnostiam žiakov.

Viac ako na výsledok a správnu či nesprávnu odpoveď je pritom v aktivitách kladený dôraz na tvorivý proces, spoločnú diskusiu, počúvanie sa navzájom a formovanie vlastných názorov, hodnôt a občianskych postojov. V rámci hodnotenia jednotlivých aktivít preto odporúčame zamerať sa predovšetkým na kreatívnu prácu detí a žiakov a ich schopnosť reflektovať praktický význam realizovanej zážitkovej aktivity. Samotné hodnotenie detí a žiakov je vhodné realizovať prostredníctvom konštruktívnej spätnej väzby zameranej na rozvoj smerom k deťom a žiakom, ale i medzi deťmi a žiakmi navzájom, a tiež podporovať u nich schopnosť sebareflexie a sebahodnotenia. K tomuto prístupu, pri ktorom je dôležitý vzájomný rešpekt a schopnosť vypočúť toho druhého, odporúčame viesť deti a žiakov aj mimo realizáciu našich aktivít.

Spätnú väzbu týkajúcu sa, okrem iného, pocitov detí a žiakov počas aktivity, zrozumiteľnosti inštrukcií pedagóga či toho, ako sa im daná aktivita páčila, môžete získať rôznymi kreatívnymi spôsobmi, napríklad:

¹ Kostrub, Dušan, Severini, Eva, Rehúš, Michal. 2012. Proces výučby a digitálne technológie. 1. vyd. Bratislava/Martin : Alfa print, s.r.o., 2012. 110 s. ISBN 978-80-971081-6-8, s. 67 – 68

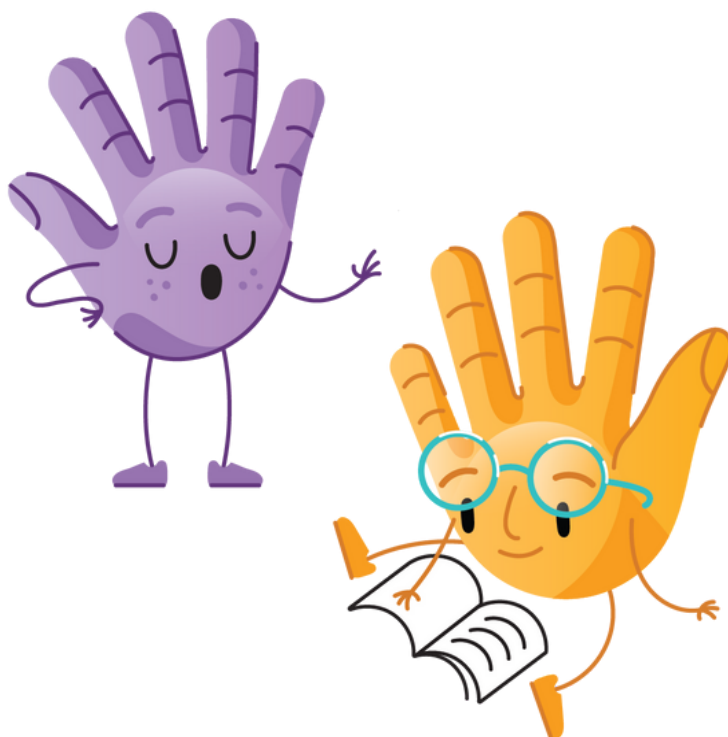
- Číselne: 0 - veľmi zle, 1 - trochu zle, 2 - celkom dobre, 3 - veľmi dobre,
- Rukami: palec hore - veľmi dobre, palec dole - veľmi zle, palec vodorovne - priemerne,
- Obrázkami: hviezdičky - dobre, priania - možné zlepšenia,
- Smajlíkmi: 😊 - dobre, 😞 - zle, 😐 - priemerne.

Sme presvedčení, že svoju triedu poznáte najlepšie, a preto najvhodnejší spôsob záverečného hodnotenia a spätnej väzby zvolíte vy sami.

Keď hovoríme o autoroch, žiakoch a pedagógoch, myslíme tým autorov aj autorky, žiakov aj žiačky, pedagógov aj pedagogičky. Prajeme si, aby príručka slúžila bez rozdielu všetkým pedagógom a žiakom, a to bez ohľadu na vedomostné, sociálne, finančné, kultúrne, náboženské a iné zázemie a aby sa rozmanitosti jej používateľov a používateľiek plne prispôbila.

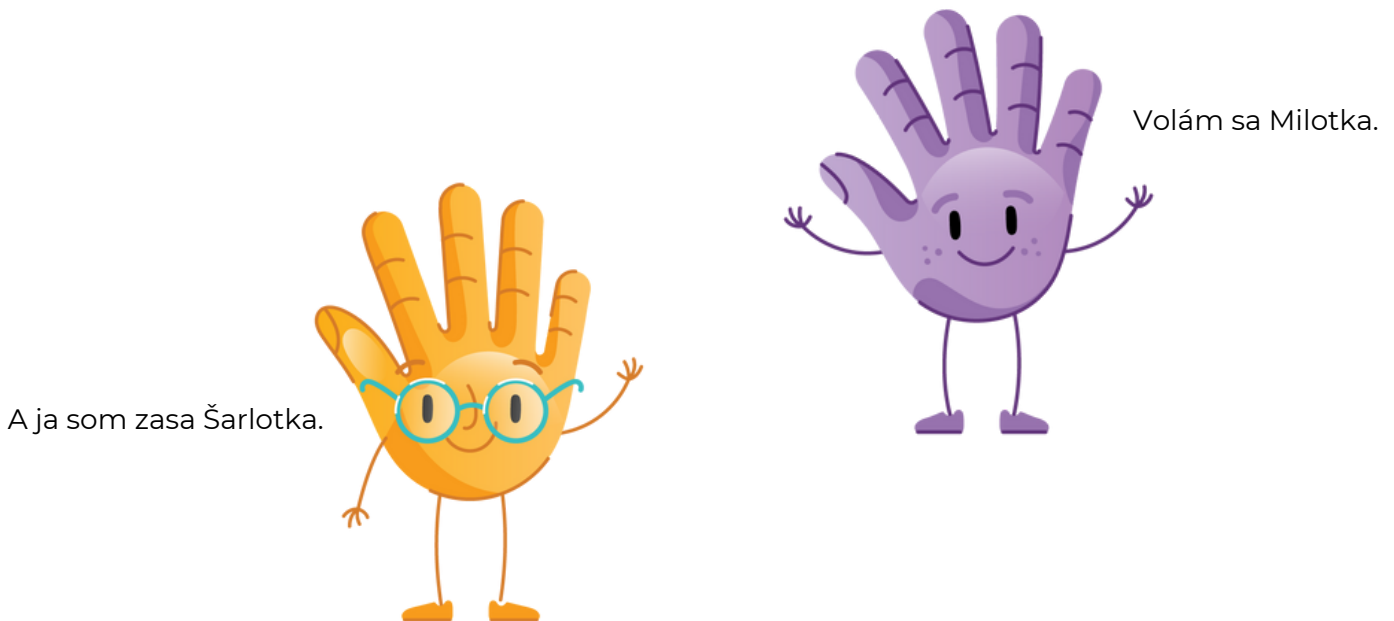
Prajeme vám a vašim deťom či žiakom veľa zábavy, smiechu a dobrého pocitu pri používaní metodologickej príručky *Škôl, ktoré menia svet* a ďakujeme vám za vašu odvahu byť pre nich ako učiteľ občianskym a ľudským vzorom.

autorský tím Inštitútu pre aktívne občianstvo

Kto sú Mílotka a Šarlotka?

Ahojte, deti!

Ako ste si iste všimli, vyzeráme ako vaše ruky, jedna pravá a jedna ľavá. Mysleli sme na všetky deti, preto je Mílotka pre vás, deti v materskej škole a Šarlotka pre vás, deti na 1. stupni základnej školy. Obidve budeme vašimi pomocnými rukami, aby sa z vás stali dobrí, rešpektujúci, láskaví a otvorene zmýšľajúci (budúci) občania.

Určite sa pýtate, ako sme sa u vás ocitli?

To je veru zaujímavý príbeh! Videli sme vo svojom okolí ľudí, ktorí sa zaujímali a starali o svoje okolie. Snažili sa zo svojho mesta či obce robiť krajšie miesto na život, aby sa v ňom všetci cítili dobre. Každý z nich chcel, aby sa všetci cítili vítaní a nikto nemal pocit, že ho niekto odsudzuje. Všetci sa snažili o to, aby sa ľudia voči sebe správali láskavo, s rešpektom a pomáhali si. Avšak videli sme aj ľudí, ktorí sa vôbec nestarali o svet okolo seba. Ľudí, ktorým bola ich krajina úplne ľahostajná a odpadky hádzali na zem. Správali sa k sebe neslušne, napríklad po sebe kričali a vôbec sa nepočúvali a nerešpektovali. A už vôbec ich nezaujímal pocit druhých. Robili si žarty z výzoru iných ľudí alebo dokonca ubližovali zvieratkám. Bolo nám z toho veľmi smutno. „*Musi existovať nejaké riešenie,*“ hovorili sme si. A práve vtedy sme uvideli vás, deti, ako pekne si tu spolu nažívate. Ako sa viete porozprávať v triede a dohodnúť sa pri hre. Dokážete si navzájom pomôcť a snažíte sa starať o svojich kamarátov či kamarátky. Dokonca sa láskavo správate ku zvieratkám.

A tak sme prišli za vami – aby sme sa učili nielen my od vás, ale aj vy od nás. Chceme vám ukázať, že každý jeden z nás je dôležitý pre miesto, v ktorom žije. Každý jeden z nás vie aj malými krôčikmi urobiť veľké veci a dopomôcť k tomu, aby sme sa všetci cítili v našej komunite, našom meste, obci či v celej krajine spolu dobre.

Prečo sme sa rozhodli prísť na vašu školu?

Všetci máme ruky, ktoré môžeme využívať na dobré, ale aj na zlé veci. Rukou môžeme druhému pomôcť, keď spadne na zem. Podáme mu ruku, aby sa postavil. Rukou dokážeme podať jedlo či

hračku, požičať ceruzku a pero, ale aj zdvihnúť odpadky zo zeme či poupratovať po sebe. Ruky si pravidelne umývame, aby sme seba ani druhých nenakazili nejakou chorobou. Rukami ale dokážeme aj ublížiť. Občas sa stane, že sotíme do spolužiaka či do spolužiačky. Odhodíme obal zo sladkosti na zem a zaťažíme tým našu planétu. Občas si zabudneme umyť ruky a zostanú nám na nich bacily, ktoré môžu nakaziť nielen nás, ale aj ostatných. Rukou niekomu zakývame na pozdrav, ale aj niekoho odstrčíme preč. A preto sme tu: radi by sme vo vašej škole spoločnými silami vyčarovali práve tie pekné spoločné chvíle, ktorými zmeníme svet k lepšiemu! A to dokážeme iba ruka v ruke s vami!

Ako vás budeme počas roka sprevádzať?

Po celý školský rok vás budeme spolu s vašimi učiteľmi sprevádzať pri rôznych zaujímavých aktivitách a budeme vám pomáhať hľadať veselé a hravé spôsoby, ako sa k sebe ako ľudia správať úctivejšie, láskavejšie a milšie. Naučíme sa spolu, na čo by sme v našej spoločnosti nemali zabúdať a, naopak, čo druhým ubližuje. Pri pekných príkladoch budeme držať tabuľku so zeleným háčikom alebo sa budeme usmievať. Naopak, v prípade nepekného či nečestného správania budeme mať tabuľku s nápisom „STOP” alebo uvidíte, že sme smutné. Po celý rok budú na vás čakať aj aktivity, pri ktorých budete v triede spolupracovať. Vtedy sa aj my budeme držať za ruky. Keď sa vám niečo podarí, od radosti sa objímame a vy sa budete môcť objasť spolu s nami! Ak nás uvidíte mračiť sa alebo budeme mať prekrížené ruky, tak to znamená, že odmietame spolupracovať. Keď budete kresliť či maľovať, budeme mať aj my pripravené svoje maliarske potreby. A ak nad našimi hlavami uvidíte bubliny, čaká nás spoločné premýšľanie alebo rozprávanie sa.

Tak a už o nás viete všetko! Hurá do spoločného školského roka – poďme spolu zmeniť svet!
Ruku na to!

1. část

MATERSKÉ ŠKOLY

Bez hádok to ide ľahšie

Ciele aktivity

- Rozvíjať komunikačné zručnosti
- Naučiť sa spolupracovať v skupine
- viesť deti k pracovnej disciplíne

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Metódy

skupinová hra s pohybovým prvkom, diskusia s prvkami filozofie (angl. Philosophy for Children - P4C)

Čas a priestor

15 – 30 minút, najlepšie v dopoludňajších hodinách, trieda

Pomôcky

rôznofarebné papieriky s obrázkami ovocia alebo zvieratiek (napr. červené papieriky s jablkami, žlté s banánmi alebo hnedé papieriky s opicami, sivé so slonmi a pod. podľa inšpirácie pedagóga), niekoľko čiernych papierikov bez obrázkov, misky alebo iné nádoby (najlepšie priehľadné)

Priebeh aktivity

1. Pedagóg si vopred pripraví sady farebných papierikov s ovocím alebo zvieratkami a nádoby, do ktorých budú deti papieriky vkladať. Pre každé dieťa je pritom potrebné nachystať 10 papierikov v 1 farbe a 1 nádobu. Pre každú skupinu tak pripraví sady farebných papierikov a nádob v rovnakom počte ako je počet detí v skupine.

Príklad:

Ak je v triede 12 detí, pedagóg ich rozdelí na štyri trojčlenné skupiny a nachystá si 12 nádob (4x3) a 12 sád papierikov (4x3) po 10 papierikov pre každé dieťa, tzn. 30 papierikov do 1 skupiny, tzn. spolu pre všetky deti 120 papierikov (4x30).

Ak je v triede 16 detí, pedagóg ich rozdelí na štyri štvorčlenné skupiny a nachystá si 16 misiek (4x4) a 16 sád papierikov (4x4) po 10 papierikov pre každé dieťa, tzn. 40 papierikov do 1 skupiny, tzn. spolu pre všetky deti 160 papierikov (4x40).

2. Pedagóg rozdelí deti do skupín po 3 – 5 detí. Je potrebné mať aspoň 2 skupiny, v prípade väčšieho počtu skupín je preferovaný párný počet skupín.

3. Skupiny pedagóg rozmiestni do priestoru čo najďalej od seba tak, aby sa mohli pohybovať a komunikovať bez toho, aby sa navzájom rušili. Aktivita obsahuje niekoľko na seba nadväzujúcich hier (viď nižšie), tzn. je potrebné s deťmi uskutočniť všetky 3 hry. Na každú hru je potrebných asi 10 minút. Aktivitu je možné rozdeliť na viac dní tak, že deti každý deň zrealizujú 1 z nich.

Poznámka: Pedagóg môže využiť hudbu na motivovanie detí pri hre.

Prvá hra: Pedagóg na stanovište každej skupiny umiestni nádobu, v ktorej sú zmiešané všetky farebné papieriky, a prázdne nádoby, do ktorých budú deti papieriky triediť. Polovica skupín dostane inštrukciu o tom, ktoré z detí má zbierať papieriky ktorej farby. Druhá polovica skupín dostane upravenú inštrukciu – pedagóg deťom povie, že papieriky je potrebné roztriediť podľa farby, neurčí však jednotlivým členom skupiny úlohy. Pedagóg následne skupiny naraz odštartuje

a sleduje, v akom poradí úlohu dokončia. Víťazná je skupina, ktorá papieriky roztriedi najrýchlejšie.

Druhá hra: Pedagóg na stanovište každej skupiny umiestni nádobu, v ktorej sú zmiešané všetky papieriky, a prázdne nádoby, do ktorých budú deti papieriky triediť. Polovica skupín dostane inštrukciu o tom, kto v skupine je kapitán, ktorý rozdelí ostatným deťom v skupine úlohy. Rovnako ako v prvej alternatíve, druhá polovica skupín dostane upravenú inštrukciu – pedagóg deťom povie, že papieriky je potrebné roztriediť podľa farby, pričom kapitán určí, ktoré z detí ma zbierať papieriky ktorej farby, neurčí však kapitána ani jednotlivé úlohy. Pedagóg následne skupiny naraz odštartuje a sleduje, v akom poradí úlohu dokončia. Víťazná je opäť skupina, ktorá papieriky roztriedi najrýchlejšie.

Tretia hra: Do tretice pedagóg na stanovište každej skupiny umiestni nádobu, v ktorej sú zmiešané všetky papieriky ako v predchádzajúcich hrách, avšak s niekoľkými čiernymi papierikmi navyše, a prázdne nádoby, do ktorých budú deti papieriky triediť. Všetky skupiny dostanú jednotnú inštrukciu - ich úlohou je roztriediť papieriky podľa farieb. Pedagóg následne skupiny naraz odštartuje a sleduje, v akom poradí úlohu dokončia. Víťazná je aj v tejto hre skupina, ktorá papieriky roztriedi najrýchlejšie.

4. Pedagóg na každú hru nadviaže krátkou diskusiou s celým kolektívom. Zámerom diskusie je zistiť, prečo sa niektorým skupinám darilo viac ako druhým a v ktorých skupinách bolo viac napätia a dohodovania. Rozhovor vedie pedagóg smerom k záverom, že niektoré skutočnosti pomáhajú tomu, aby sme sa vyhli hádkam a konfliktom, vďaka čomu sa nám spolupracuje lepšie. Pomôcť si môže napr. týmito otázkami:

- Čo vám počas hry pomáhalo plniť zadanú úlohu rýchlejšie? Prečo?
- Ako ste pri plnení zadania postupovali? Akú úlohu ste mali v tíme? Rozdelili ste si prácu?
- Keď ste sa potrebovali dohodnúť na tom, ako splníte úlohu, čo sa udialo? Kto všetko hovoril? Bol v tíme niekto, kto sa do diskusie nezapájal?
- Ak ste sa do diskusie nezapájali, prečo? Bránilo vám niečo hovoriť? Boli ste spokojní s tým, na čom sa zvyšok skupiny dohodol?
- Ako ste zareagovali, keď sa zrazu v nádobe objavili čierne papieriky? Podľa čoho ste sa rozhodli, do ktorej nádoby ich vytriediť?

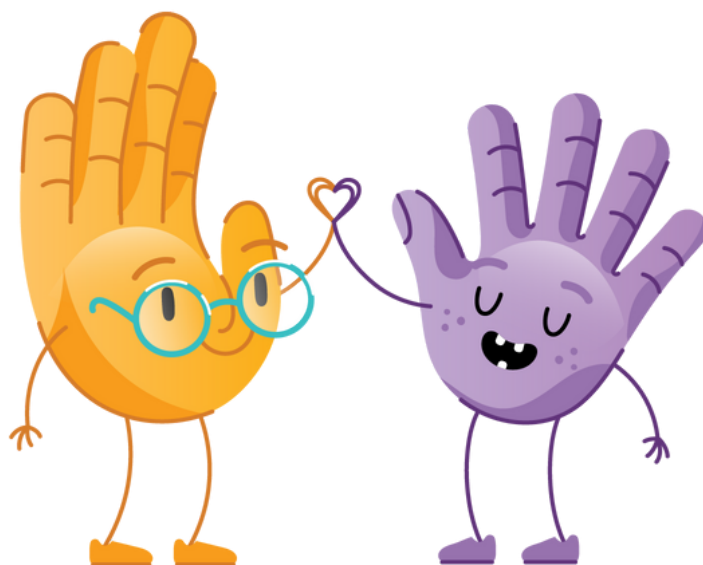
5. Závery z diskusie je potrebné ilustrovať nielen vrátením sa k samotnej aktivite, ale aj príkladmi analogických situácií z každodenného života detí či života v materskej škole. Pedagóg sa môže inšpirovať napr. týmito myšlienkami:

Prvá hra: Spolupráca je ľahšia a hádok je menej, keď máme presnejšie inštrukcie a daný postup. V priebehu hry niektoré skupiny presne vedeli, akú úlohu majú jednotliví členovia, zatiaľ čo iné si to museli vydiskutovať, viacerí členovia vykonávali rovnaké činnosti a pod. To sa bežne stáva aj v živote, keď deťom rodičia povedia, že si majú upratať izbu a oni si napr. ustelú posteľ, ale rodičia pôvodne chceli, aby si uložili hračky. Kvôli nepresnej inštrukcii môže ľahko začať hádka. Alebo keď dieťa so súrodencom umýva a utiera riad, jednoduchšie im to pôjde, ak jeden riad umýva a druhý ho v rovnakom čase utiera, než keby sa snažili obaja naraz robiť to isté.

Druhá hra: Spolupráca je ľahšia a hádok je menej, keď rozpráva jeden, než keď sa snaží rozprávať každý, podobne, ako keď úlohy zadával v skupine kapitán a keď sa v skupine snažili rozdeliť úlohy všetci naraz. Takáto situácia môže nastať napr. vtedy, keď sa v triede deti s pani učiteľkou snažia dohodnúť na tom, akú hru sa spolu budú hrať alebo na aký výlet spolu pôjdu.

Tretia hra: Čierne papieriky na sebe nemali žiadne obrázky a deti k nim nedostali žiadnu inštrukciu – ocitli sa teda v nečakanej situácii. Napokon sa im však podarilo vybrať najvhodnejšie riešenie,

ktoré vzniklo po diskusii v skupine a po tom, čo deti zväžili aj ostatné možnosti. Je preto dobré byť na nečakané situácie pripravený, poradiť sa s kamarátmi a nezľaknúť sa či nespanikáriť, keď niečo nejde presne podľa našich predstáv. Takáto situácia môže v našom živote nastať v mnohých prípadoch - napr. v škole, na prechádzke, na návšteve, doma či v obchode. Pri odovzdávaní tohto ponaučenia môže pedagóg deti tiež vyzvať, aby samy dopĺňali každodenné situácie, ktoré ich v posledných dňoch prekvapili, a to, ako sa v nich zachovali. Odvahu a rozvahu detí slovne ocení.

Svrček a mravce

Ciele aktivity

- Oboznámiť sa s pojmom solidarita a s kontextom, v ktorom sa používa
- Uvedomiť si vlastný postoj k solidarite
- Dokázať sa vcítiť do situácie alebo príbehu niekoho iného
- Rozvíjať u detí prosociálne správanie

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg deťom prečíta príbeh o „Svrčkovi a mravcoch“ (vid' príloha). Pedagóg môže pri príbehu využiť obrázok *Veselej Milotky* v podobe papierovej bábky, ktorá im prerozpráva samotný príbeh. Následne s deťmi krátko diskutuje o vypočutom príbehu prostredníctvom otázok:

- *Poznali ste tento príbeh predtým, než sme si ho spoločne prečítali? Páči sa vám?*
- *Čo sa podľa vás na konci príbehu so svrčkom stalo? A s mravcami?*
- *Ako sa mravec na konci správal k svrčkovi? Ako by ste to nazvali?*

2. Deti pedagóg rozdelí do menších skupín (približne po 3 – 4 deti) a všetkým skupinám zadá spoločnú inštrukciu. Úlohou detí v skupinách bude vymyslieť bájke, ktorú počuli, iný koniec a znázorniť ho v krátkej scénke. Je dôležité, aby sa do scény zapojili všetci členovia skupiny – ak nie ako konkrétne postavy, tak napr. v roli rozprávača. Pedagóg deťom predvedie začiatok scény v roli svrčka, aby si úlohu vedeli lepšie predstaviť („*Ja som svrček, prídem k dverám mraveniska, zaklopem a poviem: ...*“).

3. Každá skupina následne odohrá svoju scénu, zatiaľ čo ostatné deti scény svojich spolužiakov pozorne sledujú. Po poslednej scéne si pedagóg a deti posadajú do kruhu a krátko o jednotlivých stvárnených scénkach diskutujú. V rámci diskusie pedagóg deťom vysvetlí aj pojem *solidarita* – ochota vzájomne si pomáhať a podporovať sa bez očakávania odplaty či odmeny. Pedagóg môže použiť nasledujúce otázky:

- *Ako skončila bájka tentoraz? V čom sa od pôvodného konca najviac líšila?*
- *Podarilo sa niektorým skupinám svrčka zachrániť pred hladom? Vďaka čomu?*
- *Aký pocit z toho mal svrček? A aký mravec?*
- *Prečo je podľa vás dôležité si pomáhať, ak je niekto v ťažkej životnej situácii, aj medzi ľuďmi?*
- *Pomohli ste niekedy niekomu? V čom a ako? Pýtali ste si za to od neho niečo naspäť?*
- *Pomohol niekto niekedy vám? V čom a ako?*
- *V čom by sme sa podľa vás mali poučiť zo zážitkov svrčka aj mravcov v pôvodnom príbehu aj vo vašich vlastných vymyslených príbehoch?*

Metódy

počúvanie príbehu, dramatizácia, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, najlepšie v dopoludňajších hodinách, trieda

Pomôcky

príbeh o *Svrčkovi a mravcoch* (vid' príloha), prípadne technika na púšťanie videa a spievané spracovanie príbehu (dostupné na <https://bit.ly/svrcek-a-mravec>), papierová bábka *Veselej Milotky* (vid' str. 162)

4. Pedagóg môže deťom na záver prehrať video s veselou pesničkovou verziou bajky o Svrčkovi a mravcoch a spoločne s deťmi sa zamyslieť nad tým, ako vyzerá solidarita v tomto prevedení.

Príloha

Svrček a mravce

Svrček si užíval krásne leto. Hral na husličky, spieval, vyhrieval sa na slniečku a odpočíval. Jedla bolo všade dostatok. Okolo neho pobehovali mravce a zbierali si zásoby na zimu. Svrček sa čudoval, prečo si aj oni cez leto radšej neoddychnu a trochu ich ľutoval. S príchodom prvých chladných dní však začal mať svrček problém nájsť niečo pod zub. Uvedomil si, že čoskoro nastane zima a on si neurobil žiadne zásoby potravy. Keď sa obzeral po niečom na jedenie, nenašiel už ani jedinú muchu alebo červíka.

Celý zúfalý šiel za susedmi v mravenisku. Mravce si práve usilovne sušili kukuričné zrná. „*Susedia, dajte mi, prosím, trochu z vašich zásob, už 2 dni som nejedol,*“ žobral svrček. „*Škvírka mi v bruchu, prsty ma oziabajú, už v nich ani sláčik neudržím.*“ Mravce sa na svrčka prísne pozreli: „*A prečo si nemyslel na zimu skôr? Každý by mal v časoch hojnosti myslieť na zlé časy. Čo si robil celé leto?*“ Prekrikovali sa jeden cez druhého. Svrček tichým hlasom odpovedal: „*Nemal som pomyslenie na také starosti. Vidíte, aké mám zodraté husličky? Celé leto som hral a spieval.*“ „*Tak teraz môžeš celú zimu pretancovať!*“ odsekol jeden z mravcov a zabuchol svrčkovi dvere pred nosom.

Poznámka: Text je inšpirovaný knihou *Ezopove bajky* z edície *Moje prvé čítanie* (dostupné na <https://bit.ly/moje-prve-citanie>).

Demokratické mestečko

Ciele aktivity

- Podporovať rozvoj demokratických hodnôt
- Pochopiť význam osobnej slobody
- Uvedomiť si, že na názore každého z nás záleží

Cielová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Priebeh aktivity

1. Na úvod si pedagóg s deťmi zahrá krátku pohybovú hru s názvom „Dom a domček“, pri ktorej bude tieto slová v ľubovoľnom poradí a počte opakovať. Úlohou detí bude pri vyslovení slova „dom“ zostať stáť a pri vyslovení slova „domček“ si budú musieť čupnúť. Pedagóg môže využiť rôzne kombinácie, aby sa deti na hru čo najviac sústredili. Cieľom tejto hry je motivovať deti na ďalšiu časť aktivity.

2. Následne deťom pedagóg rozdá čisté papiere a farbičky a oznámi im, že si spolu nakreslia dom. Namiesto toho, aby deti dostali možnosť voľne nakresliť dom podľa vlastných predstáv však pedagóg deťom postupne zadá inštrukcie, akú podobu má kresba mať (napr. „Domček bude mať červenú strechu. Steny vyfarbíme všetci na žltú. Vedľa domu môže byť 1 strom – ihličnatý. Pri dome nesmú byť žiadne domáce zvieratá.“).

***Poznámka:** Môže nastať situácia, kedy sa niektorému z detí nebude páčiť kreslenie podľa striktných inštrukcií pedagóga. V takom prípade je dôležité vyjadriť dieťaťu vďaka za otvorené zdieľanie svojho názoru a vysvetliť mu, že v ďalšej časti aktivity pochopí, prečo bolo dôležité dodržať tento postup.*

3. Pedagóg po dokreslení prvého domu vyzve deti, aby slovne opísali, ako si predstavujú dom, v ktorom by chceli bývať. Pýtať sa môže napr. na farbu stien, tvar strechy, počet poschodí, okolie domu, záhradu, domáce či hospodárske zvieratá alebo aj na to, či je dom v meste alebo na dedine. Diskusiu pedagóg ukončí inštrukciou, v ktorej deťom oznámi, že si spoločne dom nakreslia.

4. V ďalšom kroku pedagóg rozdá deťom opäť čisté papiere. Tentokrát ich nechá nakresliť dom a jeho okolie individuálne a podľa vlastných predstáv tak, ako ho samé opísali.

5. Keď všetky deti dokreslia, spolu s pedagógom si posadajú do kruhu. Ak pedagóg uzná za vhodné, svoje kresby môžu deti pred skupinou odprezentovať. Aktivitu pedagóg zakončí diskusiou smerujúcou k uvedomeniu si dôležitosti osobnej slobody a možnosti slobodne vyjadriť svoj názor. Tému s deťmi pedagóg rozoberá do veku primeranej hĺbky. Pomôcť si môže otázkami:

- Ako ste sa cítili, keď ste museli kresliť iba to, čo som vám hovoril/a?
- Bolo príjemnejšie kresliť domček podľa seba? Prečo?

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), kreslenie

Čas a priestor

30 minút, najlepšie v dopoludňajších hodinách, trieda

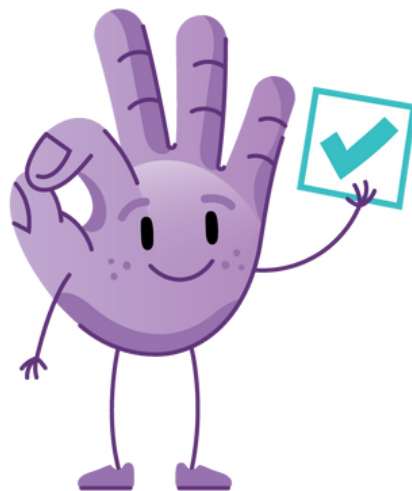
Pomôcky

čisté papiere, farbičky, fixky a iné potreby na kreslenie

- *Myslíte si, že je v poriadku, keď rozhodujeme za iných ľudí? Prečo áno, prečo nie?*
- *Čo môžete urobiť, keď sa vám niečo nepáči alebo s niečím nie ste spokojní? Viete si predstaviť, že by ste nemohli povedať, čo sa vám nepáči? Ako by ste sa cítili?*
- *Je podľa vás správne prestať sa kamarátiť s niekým preto, že sa mu páčia iné veci ako vám? Prečo áno, prečo nie?*
- *Myslíte si, že by bolo v poriadku, keby bolo všetko vždy iba podľa vašich predstáv? Mohli by ste sa napr. spolu v triede hrať, keby ste sa nikdy nedohodli na spoločnej hre?*

Poznámka: Ak zostane čas, môžu si deti do svojich domčekov dokresliť Milotku a Šarlotku.

6. Kresby detí môže pedagóg vystaviť na nástenke a s deťmi si tak vytvoriť malé demokratické mestečko, ktoré im bude pripomínať posolstvo aktivity.

Každý deň ako v rozprávke

Ciele aktivity

- Rozvíjať schopnosť kriticky analyzovať a hodnotiť text
- Vedieť identifikovať pozitívne a negatívne ľudské vlastnosti
- Dokázať posúdiť správnosť konania postáv v príbehu
- Chápať súvislosti medzi príbehom a reálnym svetom

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Priebeh aktivity

1. Na úvod aktivity pedagóg deťom prečíta alebo prehrá video s rozprávkou, napr. o Červenej čiapočke. Následne s deťmi krátko diskutuje:

- *Ktoré postavy v príbehu sa podľa vás správali nepekne? Prečo?*
- *Kto je hrdinom príbehu? Prečo si to myslíte?*
- *Kto bol v príbehu zachránený?*

Deti môžu odpovedať prostredníctvom vytlačených obrázkov s hlavnými postavami (vid' príloha) alebo zaradením sa do skupín (napr. skupina „Vlk“, skupina „Babička“ a pod.).

Poznámka: Pedagóg môže využiť aj iné rozprávky, v ktorých je na prvý pohľad zobrazené nesprávne či problematické správanie hlavných postáv. Jedným z príkladov je rozprávka *Ako Grinch ukradol Vianoce* (dostupné na <https://bit.ly/-ako-grinch-ukradol-vianoce>).

2. Po prvom kole otázok diskusiu doplní ďalšími otázkami s cieľom naviesť deti, aby premýšľali nad súvislosťami medzi príbehom a skutočným životom, napr.:

- *Ako podľa vás žije vlk v prírode? Čím sa živí? Ako by sme sa mali správať, keď v prírode stretne divé zvieratko?*
- *Je bežné, aby sa malé dievčatko prechádzalo po tmavom lese samo? Spravili by ste to aj vy? Ak nie, prečo? Prečo nie je vhodné a bezpečné, aby ste ako deti chodili sami do lesa?*
- *Prečo vlkovo správanie považujeme za zlé a správanie horára alebo Červenej čiapočky za hrdinské? Správala sa Červená čiapočka múdro? Čo jej kázala mamička? Neublížil horár nikomu rovnako, ako to urobil vlk?*
- *Ako by ste sa zachovali vy v pozícii vlka? A v pozícii Červenej čiapočky?*

3. Pedagóg diskusiu ukončí tým, že nie vždy je všetko také jednoznačné, ako sa na prvý pohľad zdá – nie všetko je len dobré alebo len zlé a nad vecami sa musíme zamýšľať z rôznych strán a pohľadov. Pre ešte lepšiu ilustráciu môže s pomocou detí pomenovať správanie postáv z ďalších bajok a rozprávok, vďaka ktorým je možné pochopiť súvislosti medzi príbehmi a reálnym svetom.

4. Deti si na záver obrázky hlavných postáv, prostredníctvom ktorých hlasovali, vymalujú.

Metódy

čítanie s porozumením, sledovanie filmu, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, najlepšie v dopoludňajších hodinách, trieda

Pomôcky

text *Rozprávky o Červenej čiapočke*, obrázky, resp. omalovánky s hlavnými postavami vybranej rozprávky (vid' príloha), farbičky

Komunitné emócie

Ciele aktivity

- Uvedomiť si, že každý je súčasťou skupiny (komunity) v MŠ
- Dokázať opísať prežívanie emócií na základe vlastných zážitkov

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Pomôcky

kartičky so 6 základnými emóciami (vid' príloha č. 2), zoznam situácií z triedy, pieseň *Komunitné emócie* (akordy vid' príloha č. 1, audionahrávka dostupná na: <https://bit.ly/piesen-komunitne-emocie>), čisté papiere, farbičky, fixky a iné potreby na kreslenie

Priebeh aktivity

1. Pedagóg si s deťmi sadne do kruhu a spoločne krátko diskutujú o tom, či je podľa nich dobré, že sú v triede viacerí a nie len po jednom. Výhodu toho, že sú v triede viacerí, ilustruje napr. cez krátku hru s prezuvkami. Každé z detí si vyzuje prezuvky a položí ich pred seba. Pedagóg sa detí opýta, ako vyzerajú prezuvky každého z nich a v čom sú podobné či odlišné. Ďalej sa ich spýta, čo by sa stalo, keby malo každé z nich len jednu prezuvku. Po diskusii môžu deti, každé pomocou 1 prezuvky, vytvoriť spoločné srdce. Pedagóg túto úvodnú hru ukončí posolstvom:

„Síce je každá prezuvka iná a ich dvojica slúži len vám, deťom, ale keď sa jednotlivé prezuvky spoja, môžu spoločne vytvoriť nádherné veci, ako je, napríklad, toto srdce. Každá prezuvka je preto jedinečná a dôležitá, rovnako ako vy, deti, no musíte sa o svoje prezuvky starať, aby sa vám rýchlo nezničili. A rovnako je to aj s nami ľuďmi. Je dôležité dbať o seba a o ostatných, všímať si, ako sa cítíme a pomáhať si. Aj o tom je pesnička, ktorú si teraz spoločne zaspievame...“

2. Pedagóg si následne spolu s deťmi zaspieva pieseň *Komunitné emócie*, buď s doprovodom hudobného nástroja (vid' príloha č. 1) alebo s využitím nahrávky. V nadväznosti na text piesne sa detí dopytuje na výhody a nevýhody života, hier a aktivít v skupine, ktorú spoločne zdieľajú.

3. V ďalšom kroku rozdá deťom kartičky s emóciami a požiada ich, aby po prečítaní každej situácie zdvihli tú kartičku, ktorá najlepšie vyjadruje ich emóciu v danej situácii. Pri tvorení modelových situácií sa môže pedagóg inšpirovať týmito príkladmi:

- *Kamarát mi ponúkol cukrík.*
- *Dve deti sa pohádali.*
- *Bláznili sme sa a rozbili sme poháre.*
- *Môj kamarát je chorý a dlho chýba v škôlke (škole).*
- *Hráme sa s kamarátmi na dvore.*
- *Niektoré deti nahlas kričia a v triede je preto hluk.*
- *Nechtiac sme rozbili moje obľúbené autíčka.*
- *Naučili sme sa novú pesničku.*

- *Nechutil mi dnešný obed.*
- *Pani učiteľka priniesla novú knižku s rozprávkami a čítala nám ju pred spaním.*
- *Behali sme po chodbe a strčili sme do spolužiaka, ktorý spadol a teraz má na čele modrinu.*
- *Naučili sme sa kresliť rôzne zvieratká.*
- *Spolužiačka mi požičala farbičky.*
- *Spolužiak mal narodeniny, my sme mu gratulovali a on nám rozdal cukríky.*
- *Hrali sme sa na rybára a rybky.*

Poznámka: *Pedagóg môže tiež využiť obrázky Milotky a Šarlotky (vid' str. 163, 164, 169 a 170), ktoré zobrazujú rôzne emócie.*

4. V ďalšom kroku sa pedagóg zameria na to, akú emóciu deti najčastejšie prežívajú vo svojej triednej komunite, pričom môže, no nemusí, ísť o kartičku, ktorú jednotlivé deti v predchádzajúcej časti aktivity dvíhali najčastejšie. Túto emóciu každé dieťa nakreslí. Kresby následne spoločne vystavia na koberci, nástenke a pod. Počas výstavy odznie ešte raz pieseň *Komunitné emócie*.

5. Na záver pedagóg s deťmi zrealizovanú aktivitu reflektuje v krátkej diskusii:

- *Smajlíka s akou emóciou ste najčastejšie zdvihli pri čítaní jednotlivých situácií?*
- *V čom dobré, ak nežijeme sami, ale sme spolu, napríklad ako my tu v triede?*
- *Je podľa vás lepšie byť v škôlke (škole) v skupine detí alebo sami? Ak v komunite, prečo? Ak sám, prečo?*
- *Pomohol vám niekedy váš spolužiak a/alebo kamarát vyriešiť nejaký problém? Dokázali by ste tento problém vyriešiť sami?*
- *Ako sa cítite, keď vám niekto zo spolužiakov a/alebo kamarátov pomôže? Ako sa cítite, keď môžete niekomu pomôcť vy?*

Príloha

Príloha č. 1

Komunitné emócie – text a akordy

D G
Spolužiak či kamarát, pomôže ti vždycky rád.

D E A
Spolužiak či kamarát, pomôže ti vždycky rád.

G D G D
Keď v duši máme smútok, vykoná dobrý skutok.

G D E A
Keď v duši máme smútok, vykoná dobrý skutok.

D G
Slzy utrie, úsmev dá, nebyť sám je paráda.

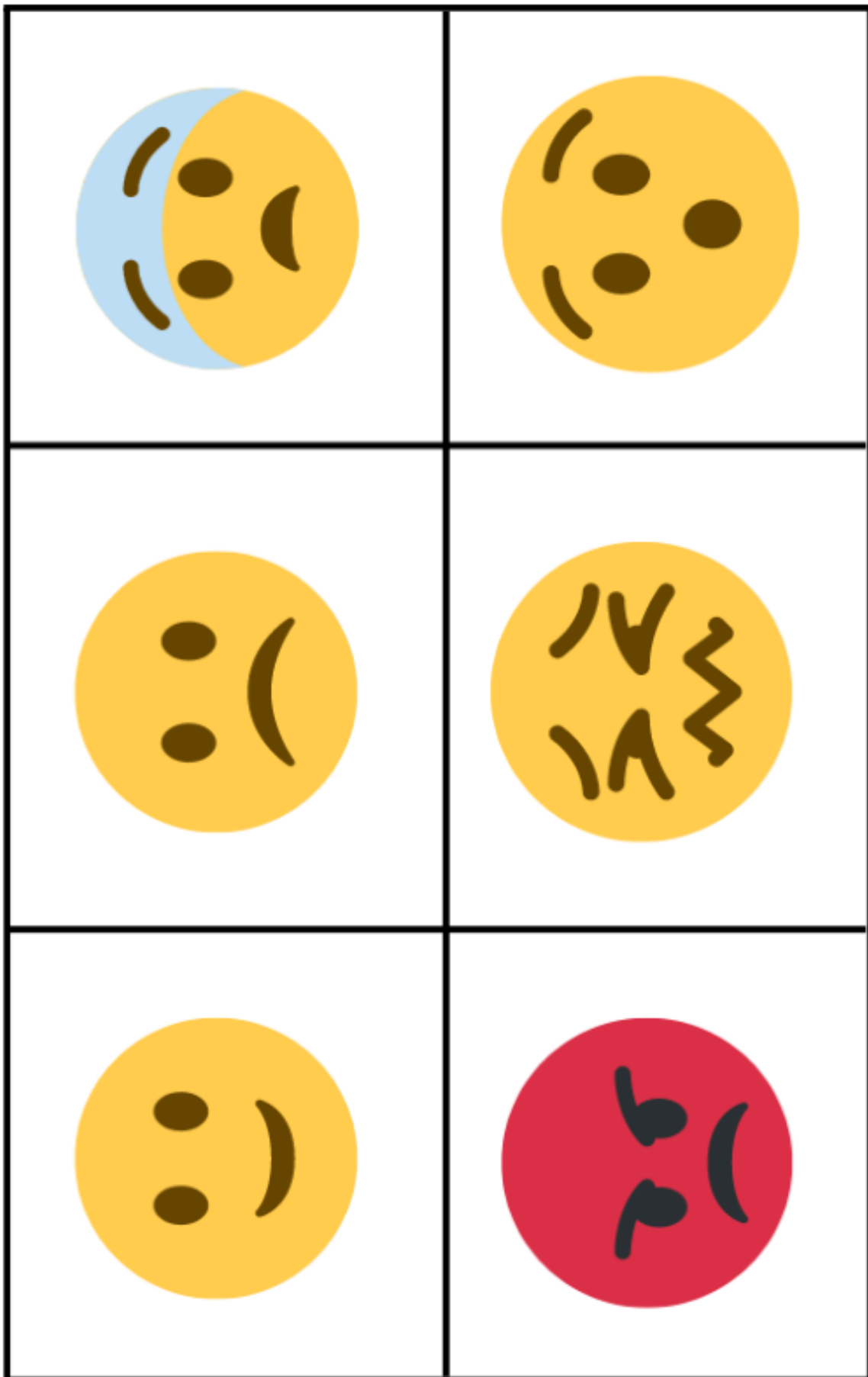
D E A
Slzy utrie, úsmev dá, nebyť sám je paráda.

G D G D
Opakujem na stokrát, vďaka, milý kamarát.

G D E mi A D
Opakujem na stokrát, vďaka, milý kamarát.

Príloha č. 2

Poznámka: Karty zobrazujú radosť, smútok, strach, hnev, znechutenie a prekvapenie.

Na návšteve u lekára

Ciele aktivity

- Poznať a dodržiavať pravidlá dialógu
- Vedieť počas rozhovoru zotrvať v téme komunikácie
- Naučiť sa klásť doplňujúce otázky na vybranú tému rozhovoru

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), dialóg, rolová hra

Čas a priestor

30 minút, trieda

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 - 6 rokov

Pomôcky

plyšová hračka/papierová bábka Smutnej Milotky (vid' str. 164), lekársky kufrík, prázdne krabice od liekov a ďalšie pomôcky na znázornenie lekárskej ambulancie, papier, pero, kočíky s bábikami

Priebeh aktivity

1. Pedagóg začne aktivitu krátkou dramatizáciou, v rámci ktorej deťom priblíži danú tému cez plyšovú hračku alebo bábku. Pedagóg môže na vytvorenie papierovej bábky využiť aj obrázok *Smutnej Milotky*. Bábka plače, pretože má veľké bolesti brucha, zubu a pod.

2. Pedagóg vedie s bábkou rozhovor o tom, že s týmto problémom mu v škole pomôcť nevieme a navrhne, aby sa na možné riešenie opýtala detí. Pedagóg sa prostredníctvom bábky detí pýta rôzne otázky (napr. *Čo mám robiť, keď ma bolí zub? Ku komu by som mala zájsť? Čo tam mám robiť?*). Predpokladaná odpoveď, ku ktorej sa pedagóg snaží deti nasmerovať, je potreba navštíviť lekára. Pedagóg deti vyzve aj ku krátkemu opisu toho, ako návšteva u lekára prebieha.

3. V nasledujúcom kroku deti predvedú návštevu lekára v krátkej rolovej hre. Scénu pedagóg pripraví s použitím rôznych pomôcok a hračiek s lekárskou tematikou. Spomedzi detí vyberie dobrovoľníkov, ktorí budú stvárňovať rolu lekára a zdravotnej sestry, príp. lekárnikov v lekárni. Ostatné deti sú v role pacientov, príp. rodičov pacientov (ako rekvizitu deti použijú kočík s bábikou) a postupne prichádzajú k lekárovi. Deti v role pacientov s lekárom samostatne komunikujú, opisujú rôzne choroby a problémy a počúvajú rady od lekára.

Poznámka: Ak má pedagóg triedu s väčším počtom detí, odporúčame zahrať scénu u lekára tak, že budú deti v role pacienta k lekárovi a sestričke pristupovať vo dvojiciach či trojiciach, aby sa všetky vystriedali. Môžu sa takto zahrať na rodinu alebo skupinu kamarátov.

4. Po ukončení rolovej hry odporúčame zopakovať si s deťmi pojmy spojené s témou návštevy lekára prostredníctvom dynamickej aktivity. Pedagóg pripraví predmety ako teplomer, tabletky, stetoskop, hračkárska injekcia a pod. Každý predmet deti spoločne pomenujú a povedia, na čo sa používa. Následne im pedagóg zadá pohybovú inštrukciu, napr. pri slove *teplomer* deti 3-krát vyskočia, pri slove *injekcia* sa otočia o 360 stupňov, pri slove *tabletky* budú skákať na jednej nohe a podobne. Rôzne predmety, s ktorými sa stretne u lekára, môžu dopĺňať aj deti samotné.

5. Po ukončení tejto časti aktivity pedagóg iniciuje krátku diskusiu, v rámci ktorej reflektuje zrealizovanú aktivitu. Využiť pri tom môže nasledujúce otázky:

- *Prečo by sme so zdravotným problémom mali zájsť k lekárovi? Čo by sa stalo, keby sme naše ťažkosti neriešili?*
- *Prečo podľa vás vznikajú podobné problémy, ako mala naša bábka? Ako im môžeme predísť?*
- *Prečo musíme u lekára najprv počkať v čakárni, kým nás pani sestrička zavolá do ordinácie? Čo by sa stalo, keby sa do ordinácie chceli dostať všetci naraz?*
- *Ako by sme mali postupovať, keď nám lekár predpíše lieky? Čo by sa stalo, keby sme lieky nezjedli? Čo by sa stalo, keby sme si lieky naordinovali sami?*

6. Aktivitu môže pedagóg doplniť o návštevu skutočnej lekárne. Po dohode s vybranou lekárňou sa deti počas návštevy môžu pýtať otázky priamo lekárnikov a rozhovor príp. aj zaznamenávať na diktafón alebo kameru.

Pomáham, pomáhaš, pomáhame

Ciele aktivity

- Rozvíjať prosociálne správanie detí
- Inšpirovať deti ku konaniu dobrých skutkov
- Oboznámiť deti s rozmanitosťou situácií, v ktorých môžeme konať dobré skutky
- Podporovať akcieschopnosť a uvedomenie si možnosti konať dobré skutky

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Metódy

kreslenie, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, najlepšie v dopoludňajších hodinách, trieda

Pomôcky

čisté papiere, flipchartový papier, farbičky alebo fixky, text s modelovými situáciami *Drobné dobré skutky detí* (vid' príloha), papierové bábky *Milotky* (vid' str. 162, 164, 165 a 166)

Priebeh aktivity

1. Pedagóg oboznámi deti s témou aktivity skrze krátky príbeh, ktorý môže dramatizovať pomocou papierovej bábky z obrázku *Milotky*, ktorá išla z obchodu a pred domom sa jej roztrhla taška s nákupom. Celý nákup sa jej vysypal na chodník. Z okna ju videla pani suseda, ktorá jej prišla pomôcť a doniesla jej novú tašku, do ktorej celý nákup spolu zbalili. Suseda teda spravila dobrý skutok. Po dopovedaní príbehu sa môže pedagóg detí opýtať, či poznajú nejaké ďalšie príklady dobrých skutkov a či ony samy niekedy vykonali dobrý skutok. Diskusiu rozvinie ďalšími otázkami:

- *Môžu podľa vás dobré skutky vykonávať aj deti?*
- *Počuli ste už o podobných dobrých skutkoch?*

Ak deti odpovedajú záporne, pedagóg sa snaží zistiť dôvody, pre ktoré takto uvažujú.

2. Od úvodnej diskusie plynulo premostí k modelovým situáciám s dobrými skutkami iných detí (vid' príloha). Postupne deťom číta jednotlivé vety. Ich úlohou je pozorne počúvať a zamyslieť sa nad tým, komu bola v jednotlivých prípadoch pomoc adresovaná.

3. Po prečítaní každého z krátkych príbehov deti prezentujú, komu každému iné deti v príbehoch pomohli. Pedagóg im pomáha otázkami s cieľom ilustrovať, že pomáhať druhým a byť na seba navzájom dobrí môžeme vždy a všade, bez ohľadu na to, či sme veľkí alebo malí. Ako pomôcku môže použiť tieto otázky:

- *Mali by sme podľa vás pomáhať iba ľuďom, ktorých poznáme? Prečo? Pomohli deti v príbehoch iba ľuďom, ktorých poznali?*
- *Čo deti potrebovali na to, aby mohli ostatným pomôcť? Potrebovali, napríklad, peniažky či pomoc dospelého?*
- *Pomohli ste niekedy druhému človeku alebo zvieratku? Ak áno, čo vás k tomu viedlo?*
- *Ako sa podľa vás cíti človek, ktorému niekto pomôže? Ako sa cítite vy, keď niekto pomôže vám? A ako sa cítite vy sami, keď pomôžete druhému človeku alebo zvieratku?*
- *Myslíte si, že za pomoc druhým by sme mali byť odmenení? Prečo? Ako?*

- Pomohli niektoré z detí v príbehoch svojej rodine? Ako?
- Pomáhate svojim rodičom, súrodencom či starým rodičom vy? Ako?
- Ktoré z dobrých skutkov pomohli prírode? Ako?
- Pomáhate prírode vo svojom okolí vy? Ako?

4. Pedagóg deťom rozdá čisté papiere a farbičky. Ich úlohou bude vybrať si z vypočutých príbehov jeden, ktorý ich najviac oslovil a chceli by ho sami zrealizovať. Tento príbeh následne deti nakreslia jednotlivo alebo v skupinách. Ak pracujú v skupine, môžu kresbu k príbehu vytvoriť spoločne na veľký flipchartový papier. Tento spoločný plagát si následne môžu vystaviť na nástenku a pravidelne si ním myšlienku tejto aktivity pripomínať.

Príloha

Drobné dobré skutky detí

- Zachránila som malé mačiatko.
- V autobuse som uvoľnil miesto na sedenie staršiemu pánovi.
- Pani susede, ktorá sa lieči po úraze, chodím do obchodu robiť nákup.
- Odniesol som človeku bez domova, ktorý bol pred naším panelákom, rožky a chlebík.
- Jedna teta stratila doklady, ja som ich náhodou našiel na zemi, dal som ich mame a tá ich odniesla na políciu.
- Požičala som kamarátke svetrík, keď jej bola na výlete zima.
- Vyzbierali sme s kamarátkou odpadky v našom malom parku.
- Daroval som svoje hračky deťom z detského domova.

Poznámka: Tento materiál je inšpirovaný skutočnými príbehmi o detských dobrých skutkoch, ktoré boli nominované v projekte Detský čin roka.

S akými hračkami sa hráme?

Ciele aktivity

- Rešpektovať kultúru, tradície a spôsob života detí v iných krajinách
- Uvedomiť si dôsledky vlastného správania vo vzťahu k deťom z iných krajín
- Presadzovať sa v hre a činnosti spoločensky prijateľným spôsobom

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Priebeh aktivity

1. Pedagóg deťom ukáže niekoľko fotiek detí z iných krajín s ich najcennejšími hračkami a uvedie ich do témy: „Predstavte si, že deti z týchto krajín by sa stali súčasťou našej triedy. Aké hračky podľa vás obľubujú? Čo ich zaujíma? Čo má pre ne hodnotu?“. Cieľom je, aby si deti počas diskusie uvedomili, že deti z cudziny žijú inak, ale majú tak isto svoje potreby, túžby a sny. Pedagóg sa zameriava najmä na podobnosti a odlišnosti hier a hračiek.

2. Deti následne dostanú za úlohu v triede nájsť a priniesť hračky, ktoré by deťom z iných krajín požičali a s ktorými by sa spoločne mohli hrať. Vybrané hračky a hry deti po jednom odprezentujú. Pedagóg dopĺňujúcimi otázkami nepriamo, ale zámerne podporuje myšlienku spoločnej hry detí a ich ochoty spolupracovať, zdôrazňuje potrebu výberu hry s ohľadom na krajinu pôvodu dieťaťa, podporuje schopnosť detí požičať hračky deťom z inej krajiny a pod. Zámerom diskusie je, aby sa deti empaticky snažili pochopiť, čo je predmetom záujmu hry dieťaťa z inej krajiny.

3. V reflexii na zrealizovanú aktivitu pedagóg ďalšími otázkami rozvíja rozhovor o odlišných životných skúsenostiach detí z iných krajín:

- Videli ste podobné hračky, ako sme si ukázali na obrázkoch, niekedy predtým?
- Vedeli by ste sa s takýmito hračkami zahrať aj vy? Prečo áno, prečo nie? Ako by ste sa s hračkami hrali?
- Myslíte si, že deti z iných krajín niekedy videli hračky, ako sú tie vaše?
- Prečo podľa vás vyzerá náš domček pre bábiky tak ako vyzerá? Bývajú hračky iných detí v rovnakom domčeku? Prečo áno, prečo nie?
- Chceli by ste sa zahrať s niektorou z hračiek alebo hier detí z iných krajín? Potešilo by vás, keby vám ju požičalo?
- Požičali by ste dieťaťu z inej krajiny vašu obľúbenú hračku? Prečo áno, prečo nie? Požičali by ste svoju obľúbenú hračku spolužiakovi?

Pedagóg pozitívne hodnotí prejavy ochoty k spolupráci a snahy pochopiť deti z cudziny, ale neodmieta prejavy neochoty. V prípade negatívnych reakcií sa spolu s deťmi snaží identifikovať ich korene a diskutovať o tom, prečo by sme sa týchto reakcií mali vyvarovať a ako by sa mohli adresáti nepekných poznámok cítiť.

Metódy

prezentovanie fotografií, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, najlepšie v dopoludňajších hodinách, trieda

Pomôcky

fotografie detí s ich najcennejšími hračkami (vid' príloha, dostupné aj na bit.ly/najcennejsie-hracky)

Príloha

Norden, vek: 5 rokov, Maroko

Cun Zi Yi, vek: 3 roky, Čína

Maudy, vek: 3 roky, Zambia

Abel, vek: 4 roky, Mexiko

Zdroj: thisiscolossal.com

Smutno-veselá naháňačka

Ciele aktivity

- Posilniť vnímanie dvoch základných emócií – smútku a radosti
- Prepojiť kognitívnu a telesnú stránku pocitového vnímania
- Posilniť schopnosť vyjadrenia vlastných emócií
- Naučiť sa vnímať potrebu pomoci rovesníkom

Cieľová skupina

deti v MŠ

Priebeh aktivity

1. V rámci prípravy si pedagóg nakreslí na vnútro svojich dlaní smajlíkov – na pravú dlaň usmievajúceho sa (😊) a na ľavú dlaň smutného (☹). Deťom týchto smajlíkov predstaví ako *Šťastka* a *Smutka*. Iniciuje a rozvinie s nimi diskusiu o dvoch základných emóciách, o smútku a radosti a o tom, aké emócie *Šťastko* a *Smutko* vyjadrujú. Každému dieťaťu následne rovnako nakreslí na dlaň smutnú a veselú tvár.

Poznámka: V prípade, že by si deti nechceli nechať nakresliť na ruku smajlíkov *Šťastka* a *Smutka*, môže pedagóg využiť makety *Veselej Šarlotky* a *Smutnej Milotky* (viď str. 167 a 164).

2. Spoločne prechádzajú vybrané rovesnícke životné situácie, na ktoré deti reagujú jednou alebo druhou dlaňou ako vyjadrením toho, či by v danej situácii cítili šťastie alebo smútok. Môžu do diskusie priniesť vlastné situácie, v ktorých sa cítili smutné a v ktorých radostné. Pedagóg podnecuje rozhovor smerom k prežívaniu jednotlivých situácií, zachytáva rozdiely v ich vnímaní a príp. sa detí dopytuje dopĺňujúce otázky.

Príklady situácií:

- *Nedostal som darček, po ktorom som túžil.*
- *Kamarát mi zobral hračku, ktorú som chcel.*
- *Nestihol som kamarátovu oslavu narodenín.*
- *Na obed máme moje obľúbené jedlo.*
- *Mám na sebe moje obľúbené tričko.*
- *Ideme sa hrať hru, ktorú mám rád.*
- *Naučil som sa viazať šnúrky na topánkach.*
- *Kamarát ochorel a ja sa nemám s kým hrať.*
- *Pokazil som kamarátovi hračku.*
- *Pomohol som kamarátovi nájsť stratenú bundu.*
- *So spolužiačkou sme sa pohádali.*
- *Ideme spoločne na výlet.*

2. Nasleduje pohybová aktivita, ktorá je variáciou známej naháňačky, pričom deti behajú a pedagóg sa ich snaží chytiť. Koho pedagóg – čiernokňažník – chytiť, zostane stáť a tvári sa smutne – je akoby zakliaty smútkom. Zachrániť ho môže spolužiačik, ktorého čiernokňažník ešte nechytí. Odkliať ho môže tým, že spolužiaka pohladká, objíme alebo mu inak prejaví podporu a povzbudenie (napr. ukázaním veselého smajlíka na dlani – viď predchádzajúca časť aktivity). Počas

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), pohybová aktivita

Čas a priestor

30 minút, trieda alebo exteriér

Pomôcky

fixky na telo

záchranu spolužiaka je záchranca chránený pred chytením čiernokňažníkom. Zachránený spolužiak ako znak prijatia záchranu musí prejsť radosťou. Urobí to napr. tým, že poskočí, usmeje sa, zvolá „hurá“ či sa poďakuje. Potom môže opäť behať a odklíňať ďalších spolužiakov.

4. V závere aktivity pedagóg s deťmi diskutuje o tom, ako sa cítili, keď boli zakliaty smútkom, keď čakali na záchranu i keď boli zachránení. Obráti sa tak isto na tých, ktorí si zakliatie všimli a rozhodli sa pomôcť. Diskusiu pedagóg prepojí so životnými situáciami, v ktorých si deti všimli niekoho zlú náladu alebo nešťastie a pomohli mu. Využiť môže napr. nasledujúce otázky:

- *Koho sa vám podarilo zachrániť? Podľa čoho ste vedeli, že spolužiak potrebuje pomôcť?*
- *Ako ste sa cítili, keď ste spolužiaka zachránili?*
- *Aké to bolo, byť zakliaty a čakať na záchranu? Aké pocity ste mali, keď vás spolužiak zachránil?*
- *Čo by sa podľa vás stalo, keby ste skúsili zachrániť čiernokňažníka?*
- *Stalo sa vám niekedy, že vám niekto pomohol? Kto to bol a čo pre vás urobil?*
- *Kedy ste niekomu pomohli vy? Ako ste zistili, že potrebuje vašu pomoc? Kto to bol a čo ste pre neho urobili?*
- *Je podľa vás ľahké alebo ťažké všimnúť si, či je niekto okolo nás smutný a snažiť sa mu takto pomôcť? Prečo? Čo môžeme urobiť, keď si nie sme istí?*
- *Mali by sme sa o pocity druhých okolo nás zaujímať a snažiť sa ich rozveseliť, keď sú smutní? Prečo?*

Vyčarujme spolu kráľovstvo

Ciele aktivity

- Aktívne participovať na vytváraní bezpečného a tvorivého prostredia
- Uvedomiť si prínosy spolupráce a angažovania sa v našom okolí

Cieľová skupina

deti v MŠ

Metódy

projekcia formou vizualizácie, kreatívne dizajnovanie a imaginácia

Čas a priestor

30 – 45 minút, trieda

Pomôcky

výkresy (formát A3 alebo A4), obrázky nábytku a doplnkov vystrihnuté z reklamných letákov, farbičky, farby a štetce, lepidlo

Priebeh aktivity

1. Pedagóg na úvod nakreslí na papier alebo tabuľu kráľovstvo a deti pasuje do rolí kráľov a kráľovien prostredníctvom krátkeho, voľne vyrozprávaného príbehu o kráľovstve, v ktorom sa všetci jeho obyvatelia spolu cítili príjemne, bezpečne a šťastne. Pedagóg sa môže inšpirovať príbehom podľa aktuálnej rozprávkovej pop kultúry pre deti.

2. Pojem *kráľovstvo* z úvodného príbehu použije pedagóg ako metaforu pre priestor, v ktorom sa deti aktuálne nachádzajú a o ktorom budú rozhodovať, pričom ich obmedzuje len vlastná tvorivosť. Deťom rozdá výkresy veľkosti A3 alebo A4 (podľa uváženia), kresliace potreby a výstrižky z letákov. Úlohou detí je prostredníctvom týchto pomôcok na výkres znázorniť, ako by vyzeralo ich ideálne kráľovstvo (teda trieda, jedáleň, telocvičňa, dvor a pod.) a ako by sa obyvatelia daného kráľovstva (teda oni, deti a učitelia, príp. rodičia) mali k sebe správať a aké pravidlá a povinnosti by mali navzájom dodržiavať.

Poznámka: Ak by chcel pedagóg posilniť zručnosti detí zamerané na prácu v tíme, môže ich rozdeliť do dvojíc alebo trojíc, v ktorých by navrhovali spoločné kráľovstvo. Takisto môže využiť skupinovú prácu v prípade, že má menej času na aktivitu a chce skrátiť čas prezentácií.

3. Svoje kráľovstvá deti následne odprezentujú a vysvetlia pravidlá a povinnosti, ktoré majú ich obyvatelia dodržiavať. Je dôležité, aby pedagóg každému dieťaťu vyjadril poďakovanie za prínos k zlepšeniu spoločného priestoru a za vytvorenie spoločných pravidiel. Pedagóg môže spolu s deťmi vybrať tie pravidlá, ktoré sú realistické, dosiahnuteľné a týkajú sa napr. medziľudských vzťahov v celej materskej škole (kráľovstve) alebo iné užitočné pravidlá špecifické pre danú triedu (kráľovstvo), zaznačiť ich na papier a dohodnúť sa s deťmi, že sa ich budú snažiť spoločne zavádzať do každodenného života v triede či celej materskej škole (po dohode s vedením školy), napr. tak, že každý týždeň pribudne jedno nové pravidlo. Spísané pravidlá spolu s ich piktogramami môže pedagóg s pomocou detí vyvesiť na viditeľné miesto pri vstupe do materskej školy a/alebo triedy.

Alternatívna verzia: Namiesto jednotlivých kráľovstiev môžu deti navrhnúť jedno veľké, spoločné kráľovstvo, napr. na flipchartový papier.

4. Aktivitu pedagóg ukončí veku primeranou reflexiou smerujúcou k podpore myšlienky zdieľania,

participácie a podpory triedneho i školského kolektívu, v ktorom je každý člen a jeho nápad či návrh dôležitý a hodnotný. Použiť môže napr. nasledujúce otázky:

- *Ako sa volá tvoje kráľovstvo? Prečo má tvoje kráľovstvo (vec, ktorú malo dieťa nakreslenú)?*
- *Prečo by si zaviedol takéto pravidlo, povinnosť? Prečo sú pravidlá a povinnosti dôležité?*
- *Aké pravidlá a povinnosti máme v našej škôlke? Čo by sa stalo, keby sme ich nedodržiavali? Bolo by to tak lepšie alebo by sa nám tu spolu žilo horšie? Prečo?*
- *Pridali alebo zmenili by ste nejaké naše aktuálne pravidlá alebo povinnosti?*
- *Bolo pre vás navrhovanie triedneho kráľovstva jednoduché alebo náročné? Prečo?*
- *Bolo (by) jednoduchšie navrhovať kráľovstvo spoločne so spolužiakmi? Prečo?*
- *Všimli ste si v kráľovstvách spolužiakov nápady, ktoré vo vašom kráľovstve neboli? Aké?*
- *Bolo by v poriadku, ak by sme triedu (škôlku) a pravidlá, ktoré v nej máme, prispôbili návrhu iba jedného z vás? Prečo áno, prečo nie?*

Ružová a modrá, každá je dobrá

Ciele aktivity

- Naučiť sa rešpektovať voľbu iných detí
- Porozumieť, že farby nie sú chlapčenské a dievčenské
- Odbúravať vlastné rodové stereotypy

Metódy

experiment (pokus), diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

35 minút, trieda

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Pomôcky

poháre alebo iné nádoby (najlepšie priehľadné), pipeta (príp. štetec), žlté, červené a modré potravinárske farbivo (príp. vodové alebo akrylové farby), biele nádoby na tvorbu ľadu (alebo biele výkresy), obrázok trička (viď príloha č. 2), ružové a modré farbičky, ochranné odevy

Priebeh aktivity

1. Pred aktivitou pedagóg pre každú skupinu (po 3 - 4 deti) pripraví na stôl pomôcky na miešanie farieb. Na každom stole tak budú 3 poháre – v jednom bude voda zafarbená na žlté, v druhom na červené a v poslednom na modré, nádoba na tvorbu ľadu a pipeta.

2. Po usadení detí s nimi pedagóg rozvíja rozhovor ohľadom farieb, ich vlastností a miešania. Využiť môže napr. tieto otázky:

- Aké farby poznáte?
- Ktorá farba je vaša obľúbená?
- Ktoré farby ste dnes videli cestou do škôlky? Kde?
- Myslíte si, že sa farby spolu môžu hrať, a tým sa zmiešať?

Povie im tiež, že existujú tri základné farby: žltá, červená a modrá. Každá farba, ktorá vznikne zmiešaním dvoch základných farieb, je farbou doplnkovou. Pedagóg môže využiť podobnú formuláciu, ako je tá nasledujúca:

„Dnes sa pustíme do spoločného experimentovania. Kto už počul o tom, že existuje niečo ako základné farby? Sú to žltá, červená a modrá farba. Spolu dnes budeme tieto farby spoznávať a objavíme aj čaro ich miešania! Čo sa stane, keď spojíme modrú s červenou? A čo, keď spojíme žltú s modrou? Spoločne to zistíme a uvidíme, aké farebné kombinácie sa vynoria pred našimi očami. Ste pripravení na toto farebné dobrodružstvo?“

3. Pretože ide o bádateľský problém, pedagóg predloží deťom aktivizujúcu úlohu, ktorú uvedie otázkou: „Myslíte si, že z troch základných farieb dokážeme vytvoriť všetky ostatné farby?“

4. Následne pedagóg deťom vysvetlí, že budú pracovať s 3 základnými farbami, ktoré boli spomenuté v úvodnom rozhovore. Ich miešaním budú vytvárať rôzne iné farby. Navedie ich, ako pomocou pipety nakvapkať farbu z pohára do jedného z okienok nádoby na tvorbu ľadu. Do toho

istého okienka následne nakvapká druhú farbu a vzniknuté farby s deťmi slovné porovná (viď príloha č. 1). Po ukážke celého procesu nechá pedagóg deti experimentovať a tvoriť vlastné farby. Deti pritom zdieľajú vybrané pomôcky podľa inštrukcií pedagóga.

Poznámka: Namiesto pipety môžu deti v aktivite použiť na miešanie farieb štetec a kombinovať tak farby maľovaním na výkres.

5. Po skončení experimentovania s farbami si deti posadajú do kruhu. Pedagóg prenesie ich nádoby so vzniknutými farbami do stredu kruhu. Rozmiestňuje ich tak, aby deti nevedeli, ktorá nádoba je jeho.

6. Pedagóg vedie s deťmi diskusiu o tom, aké rôzne farby im spoločne vznikli a ako deti tieto nové farby vnímajú. Využiť môže napr. nasledujúce otázky:

- *Vznikli každej skupine rovnaké farby? Aké farby vám napríklad vznikli?*
- *Prekvapila vás niektorá zo zmiešaných farieb?*
- *Páčila sa vám všetkým rovnaká farba?*

7. Následne deťom rozdá ružové a modré farbičky a papier s obrázkom trička (viď príloha č. 2). Ich úlohou bude pripraviť si návrh ich obľúbeného trička len s pomocou uvedených farieb. Po dokončení práce položí pedagóg deťom nasledujúce otázky:

- *Prečo ste si na maľovanie vybrali práve túto farbu/farby?*
- *Prečo ste si na vaše tričko vybrali tieto obrázky? Aké hračky, zvieratká či veci ste nakreslili?*
- *Vidíte niekoho, kto si vybral ružovú farbu a je chlapec? Alebo niekoho, kto si vybral modrú farbu a je dievča? Čo si o tom myslíte?*
- *Myslíte si, že sú farby rozdelené na chlapčenské a dievčenské?*
- *Môže si chlapec/dievča vybrať ružovú/modrú farbu? Prečo áno, prečo nie?*
- *Kto sa podľa vás môže hrať s modrými/ružovými hračkami? Prečo?*
- *S akými farbami a hračkami by sa podľa vás mali hrať dievčatá/chlapci? Prečo si to myslíte?*

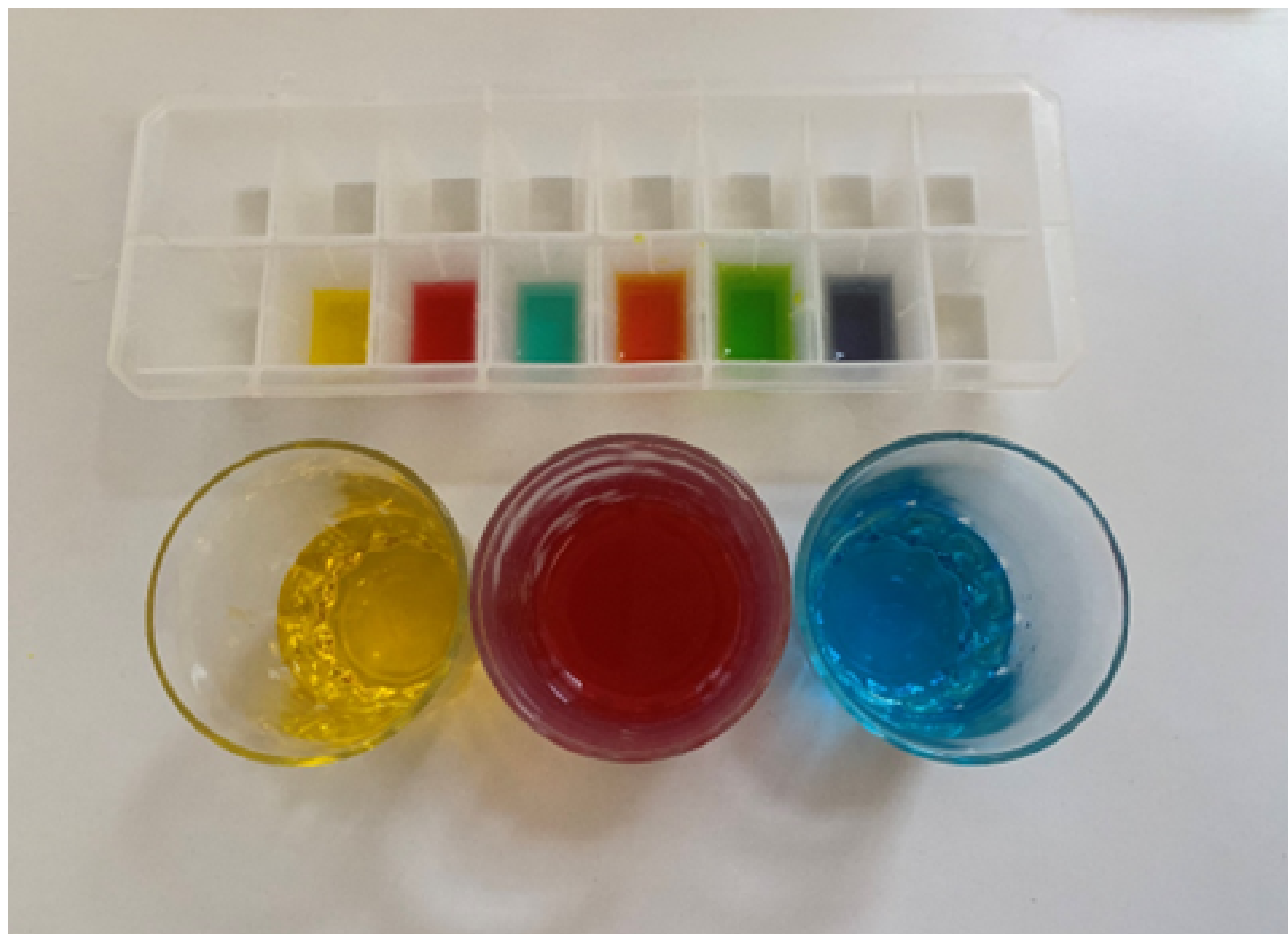
Na záver sa pedagóg s deťmi porozpráva o tom, že na svete je veľké množstvo farieb a že nie sú rozdelené na dievčenské a chlapčenské. Každému sa môžu páčiť ľubovoľné farby, môže sa hrať s hračkami rôznych farieb či nosiť oblečenie takých farieb a s takými obrázkami, aké má rád. Aj také, aké si nakreslili na svoje papierové tričká. Na farbe totiž nezáleží, pretože podľa nej nevieme určiť, či je niekto chlapec alebo dievča ani to, aký je to vo svojom vnútri človek. Svoje poslanstvo demonštruje pedagóg tým, že podľa toho, aké farby deťom vznikli pri miešaní v experimente takisto nie je možné uhádnuť, či nádoba, resp. jej časť, patrila chlapcovi alebo dievčaťu.

8. Je pritom dôležité, aby pedagóg deťom odovzdal najmä tieto ponaučenia:

1. Všetky deti sa môžu hrať s hračkou akejkoľvek farby.
2. Každému človeku sa môže páčiť iná farba bez ohľadu na to, či je dievča/žena alebo chlapec/muž.
3. Aj keď sa mi nepáči farba, ktorú si vybral kamarát, je to v poriadku, lebo každému človeku sa môže páčiť niečo iné.
4. Rešpektujeme ostatné deti a ich výber hračiek, farieb a oblečenia.

Príloha

Príloha č. 1

Priestor okolo nás je aj náš

Ciele aktivity

- Priblížiť rozdiel medzi mojím (súkromným) priestorom a spoločným (verejným a poloverejným) priestorom
- Uvedomiť si potrebu mať vo svojom okolí priestory s rôznym účelom
- Podporiť spoznávanie verejných priestorov a inštitúcií v okolí materskej školy a toho, čo ponúkajú

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Priebeh aktivity

1. Pedagóg začne aktivitu rozhovorom o tom, že hoci sa deti nachádzajú v materskej škole, tzn. v priestore, ktorý dobre poznajú, okrem školy v každom meste či obci existuje aj veľké množstvo iných priestorov. Deti následne vyzve, aby si spomenuli na miesto, kde sa cítia bezpečne, kde radi trávia svoj čas a kde ich nemôže len tak vyrušiť niekto cudzí. Taktiež ich poprosí, aby porozmýšľali nad tým, prečo sa práve tam cítia bezpečne a dobre. Tento priestor následne každé dieťa nakreslí permanentnou fixkou do stredu akvarelového papiera – predstavovať ho bude akýkoľvek geometrický tvar nakreslený linkou.

2. Pedagóg sa od súkromného priestoru (domova) presunie k verejnemu a priblíži tak deťom potrebu aj iných priestorov v obci a meste. S deťmi vedie rozhovor o nasledujúcich otázkach:

- *Aké rôzne miesta okrem našich domovov môžeme navštíviť?*
- *Čo sa v nich deje a prečo sú dôležité?*
- *Ktoré z nich ste navštívili nedávno (naposledy)?*
- *Čo vás na týchto priestoroch zaujalo? Ako ste sa tam cítili?*

3. Deti s pomocou pedagóga štetcom nanesú na celý akvarelový papier dostatočné množstvo vody. Následne na veľmi mokrý štetec nanášajú vodové farby (z časového hľadiska je vhodné obmedziť výber používaných farieb napr. na 3), ktoré kvapkajú na oblasť mimo svojho vyznačeného miesta – podľa toho, kde sa okolo ich domovov nachádzajú rôzne verejné priestory. Nakláňaním podložky do rôznych smerov sa kvapky rozpohybujú – pedagóg to prirovná k tomu, ako aj my vychádzame zo svojich domovov na iné miesta v meste a obci. Po práci je potrebné utrieť nadbytočnú vodu z papiera jemným priložením servítky.

4. Hotové práce je možné prirovnáť k obrazu mesta z výšky, kde sa okrem našich bezpečných súkromných miest nachádzajú aj ďalšie priestory a cesty medzi nimi. Pedagóg tak poukáže na pestrosť mesta – aby dobre fungovalo, mal by mať každý svoj vlastný priestor, kde sa cíti bezpečne, ale zároveň aj miesta, ktoré slúžia na rôzne účely nám všetkým. Po uschnutí je možné papiere poukladať vedľa seba a vznikne tak spoločný obraz krajiny pre všetkých.

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), rozhovor o umeleckom diele, maľovanie

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

akvarelový papier (formát A4 alebo A5), guľaté štetce, čierne permanentné fixky, nádoby s vodou, vodové farby, niečo na uchytenie akvarelového papiera (napr. podložka a papierová páska), servítky, ochranné odevy, umelecké diela (vid' príloha č. 1 a príloha č. 2)

Poznámka: V prípade únavy detí alebo ak by prvá polovica aktivity zabrala viac času ako pedagóg zamýšľal, môže v tomto momente aktivitu ukončiť. Nasledujúci deň môže pokračovať druhou časťou aktivity, ktorá začína v kroku číslo 5.

5. Po aktivite pedagóg deťom ukáže niekoľko reprodukcí (viď príloha č. 1 – *Križovatka Obchodnej a Poštovej ulice, 1965; Podhradské nábrežie, 1946 – 1947; Dieťa na sídlisku, 1968*), ktoré zachytávajú pohľad na verejný priestor v meste. S deťmi sa porozpráva o tom, čo na nich vidia. Diskusiu vedie s využitím napr. týchto otázok:

- Aké miesta diela zachytávajú?
- Na čo tieto miesta slúžia?
- Poznáte názov ulice, kde bývate a kde sa nachádza vaša škôlka?
- Podľa čoho vieme, že ulica/námestie je priestor, ktorý patrí všetkým?
- Koho tam môžete stretnúť? (napr. pani učiteľku, policajtov, suseda a pod.)
- Čo robia ľudia zachytení na dielach?
- Čo zvyčajne robievate vy na vašej ulici a prečo?
- Dá sa to robiť na každej ulici v našom meste?

Pedagóg sa rozpráva s deťmi o tom, že na ulici či námestí sa môžeme hrať, oddychovať, stretávať sa s ľuďmi, no väčšina ľudí cez ne hlavne prechádza, čaká na zastávke či vchádza do obchodov. Spraviť verejné priestory zaujímavejšími však môže, napríklad, umenie.

6. Pedagóg následne deťom vysvetlí, že niektorí umelci, napríklad, vytvárajú miesta, prostredníctvom ktorých chcú dosiahnuť, aby sa ľudia zastavili a zamysleli nad tým, čo sa deje v ich okolí (napr. na námestí, ulici atď.) a do tohto diania sa, prípadne, aj netradične zapojili. Pedagóg vyzve deti, aby si detailne pozreli vybranú fotografiu (viď príloha č. 2 – *Dočasná spoločnosť intenzívneho prežívania: Obed II., 1978*). Na podnietenie diskusie môže klásť deťom nasledujúce otázky:

- Čo všetko vidíte na fotke?
- Kde sa podľa vás táto situácia odohráva, na čo sa toto miesto podobá?
- Podľa čoho viete, že je to niekde v meste? (Pedagóg pracuje primárne s fotografiou zachytávajúcou celú skupinu za stolom, druhý záber môže použiť na ukážku paneláku, čo podporí ideu mestského priestoru.)
- Čo robí skupina ľudí sediaci za stolom?
- Čo majú na stole položené? (Pedagóg priblíži fotku.)
- Kde bežne jedávate vy?
- Predstavte si, že by ste na ulici, kde je vaša škôlka, videli sedieť ľudí za stolom s obrusom a jesť. Čo by ste si pomysleli? Čo by ste urobili?
- Čo robievate bežne na ulici vy, ale aj iní ľudia?

7. Pedagóg stručne priblíži ideu diela: táto umelecká skupina sa rozhodla spraviť na ulici v meste niečo nezvyčajné, čo bežne robievame inde – doma, v materskej škole i v reštaurácii. Takto podnietila ľudí zastaviť sa a všimnúť si aj priestor, ktorým by inokedy prešli bez povšimnutia.

8. V záverečnej reflexii sa pedagóg porozpráva s deťmi o tom, ako môže umenie meniť priestor, ktorému by sme inak nevenovali pozornosť alebo nemali dôvod sa v ňom pristaviť. Rozhovor môže viesť prostredníctvom týchto otázok:

- Spomeňte si na niečo, čo vás na ulici či námestí naposledy zaujalo. Čo to bolo?
- Aké iné miesta či domy v našom meste/obci najčastejšie navštevujete (s rodičmi, súrodencami, starými rodičmi a pod.)? Okolo čoho prechádzate? Ktoré miesto máte najradšej?
- Ako by ste zlepšili ulicu, kde sa nachádza naša škôlka? Alebo ulicu, kde bývate?

- Čo by ste chceli zlepšiť v našom meste/obci? Čo vám v ňom chýba?
- Keby ste boli primátorom alebo starostom, ako by ste riadili naše mesto/obec? Čo by ste chceli pre obyvateľov mesta/obce urobiť? (Pedagóg vysvetlí náplň práce primátora/starostu.)
- Ako by sme sa mali správať, aby sa nám v našom meste/obci žilo spoločne s ostatnými jeho/jej obyvateľmi dobre?

Príloha

Príloha č. 1

Pavol Poljak, Bratislava. Križovatka Obchodnej a Poštovej ulice, 1965

Štefan Bednár, Podhradské nábřežie, 1946 – 1947

Štefan Bednár, Dieťa na sídlisku, 1968

Príloha č. 2

Ján Budaj, Dočasná spoločnosť intenzívneho prežívania: Obed II., 1978

Zdroj: webumenia.sk

Posledný kúsok čokolády

Ciele aktivity

- Verbalizovať vhodne svoj názor a postoj
- Reagovať nenásilne, aj keď ma niečo nahnevá alebo s tým nesúhlasím

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov

Metódy

prípadová štúdia, skupinová práca, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

papierové bábkky *Veselej Milotky*, *Smutnej Milotky* a *Veselej Šarlotky* (viď str. 162, 164 a 167), papierové bábkky *Nahnevaných ručičiek* a *Udobrených ručičiek* (viď str. 170 a 171), drevené paličky, farbičky

Priebeh aktivity

1. Pedagóg deti na začiatku aktivity motivačne uvedie do príbehu ručičiek - kamarátok Milotky a Šarlotky. V ruke bude mať papierovú bábkku *Veselej Milotky* na drevenej paličke, ktorú dramatizačne vytiahne spoza chrbta. V druhej ruke bude mať bábkku *Veselej Šarlotky*:

„Ahojte, deti, mám jednu kamarátku, úžasnú Milotku. Je to naozaj skvelá kamarátka! Ale ja nie som jej jediná kamarátka. Ona má totižto ešte jednu kamarátku, Šarlotku. So Šarlotkou sa poznajú už odmalička. Keďže sú také veľké kamarátky, chodia spolu skoro všade. Milotka dnes prišla k nám do škôlky, aby nám povedala o niečom, čo ju veľmi trápi. Ale ešte neviem, čo to je. Zavoláme spolu Milotku? Milotkaaaaaa, pod'k náááám!”

2. Pedagóg deťom rozpovie pokračovanie príbehu o Milotke a Šarlotke (s bábkami na rukách, vo vhodnom momente pritom zamení bábkku *Veselej Milotky* za *Smutnú Milotku*), ktoré sa nevedeli podeliť o posledný kúsok čokolády, a preto sa poškriepili.

Pedagóg hlasom Milotky: *„Ahojte, deti, tak som tu, našla som vašu škôlku ľavou zadnou! Som veľmi rada, že som k vám mohla konečne zavítať. Ale viete čo? Musím vám niečo povedať. Mám jednu kamarátku (Deti: „My vieme, Šarlotku!“). Ako to viete? Vy viete predpovedať budúcnosť? Tak to ste hádam JASNOVIDCI?! No, to je ale prekvapenie!”*

„Deti, a viete vy, čo sa nám stalo? Hrali sme sa so Šarlotkou kúsok za našou dedinou. Dostali sme od inej škôlky ako darček čokoládu a rozhodli sme sa ju zjesť. Jedli sme, jedli a zrazu zostal v obale iba jeden posledný kúsok čokolády. Obe sme zjedli päť kusov čokolády, koho teda bude ten posledný? Mali sme na ňu obe obrovskú chuť. Kým som však stihla čokoľvek povedať, Šarlotka si čokoládu rýchlo vopchala do úst. Veľmi ma to nahnevalo a začala som na ňu kričať a aj som jej povedala niekoľko škaredých slov. Pohádali sme sa a odišli každá inou cestou.“

3. Keď pedagóg dopovie príbeh, obráti sa na deti s niekoľkými námetmi na diskusiu. Milotka zatiaľ odbehne zo scény, napr. napiť sa, a tak pedagóg odloží bábkku bokom. Využiť môže tieto otázky:

- Čo si myslíte o tom, že Šarlotka zjedla posledný kúsok čokolády celkom sama?

- *Ako sa asi cítila Šarlotka po tom, čo si uvedomila svoj skutok?*
- *Ako sa podľa vás cítila Milotka?*
- *Čo si myslíte o Milotkinom kriku a škaredých slovách, ktoré povedala Šarlotke?*
- *Ako by sme takúto situáciu dokázali vyriešiť bez kriku a hádky?*

Na ilustráciu vážnosti situácie medzi kamarátkami môže pedagóg použiť papierovú bábkú *Nahnevaných ručičiek* na drevenej paličke, ktorá zobrazuje, že sú pohádané.

4. Po zodpovedaní otázok si deti vo dvojiciach, s obrázkami *Veselej Milotky* a *Veselej Šarlotky* nalepenými na drevených paličkách, zahrajú vzniknutú situáciu medzi Milotkou a Šarlotkou tak, aby dopadla dobre, tzn. aby sa na konci o čokoládu podelili. V prípade, že vznikne jedna trojica, môže byť jedno z detí rozprávačom. Cieľom aktivity je prísť spoločne na to, ako by sa daná situácia dala vyriešiť bez toho, aby sa kamarátky pošklepili.

5. Dvojice si pripravlia a zahrajú svoje scény, pričom ich pedagóg povzbudí aj k dobrovoľnému odohraniu scénok pred ostatnými spolužiakmi. Ostatné deti môže zapojiť do diania prostredníctvom nasledujúcich otázok:

- *Vyriešili podľa vás Milotka so Šarlotkou (tzn. deti) situáciu tentokrát rešpektujúco a láskavo alebo nevhodne a neláskavo? Prečo?*
- *Vyriešili ste situáciu Milotky a Šarlotky vo vašej dvojici rovnako alebo inak? Prečo?*
- *Aké ďalšie návrhy na vyriešenie situácie vám napadajú?*

Poznámka: Pedagóg môže deťom úlohu predstaviť vo viacerých variáciách, ako napríklad:

1. *Deti môžu vo dvojici predviesť, ako situáciu vyriešiť bez hádky a urážania.*
2. *Deti môžu vytvárať príbeh postupne. Každá nasledujúca dvojica bude pokračovať v príbehu, až kým sa nevystriedajú všetci.*
3. *Deti môžu byť rozdelené na 2 skupiny, v ktorých si tie, ktoré chcú, vyskúšajú možné riešenie situácie. V prípade, že sa niektoré deti nebudú chcieť zapojiť, môžu ostatné povzbudzovať.*

6. V závere aktivity pedagóg opäť na scéne privíta Milotku a Šarlotku, tentokrát v podobe objímajúcich sa *Udobrených ručičiek* na drevenej paličke, ktoré deťom poďakujú za všetky múdre a láskavé nápady na riešenie ich situácie. Následne upriami pozornosť detí na tieto otázky:

- *Vedeli ste sa vo dvojici zhodnúť na riešení situácie? Prečo áno, prečo nie?*
- *Ako by mohli nabudúce kamarátky predísť podobnej situácii bez hádok?*
- *Ako by mohli reagovať, keď budú nabudúce nahnevané, tak, aby sa navzájom neranili?*
- *Ako by mohli aj v náročnej situácii zostať kamarátkami?*
- *Prečo je dôležité vedieť druhým (v zdravej miere) odpúšťať ich chyby?*
- *Čo robíte vy, keď ste na niekoho nahnevaní? Prečo?*
- *Ako sa máme správať, keď sme nahnevaní a nechceme nikomu ublížiť?*
- *Ak by sme niekomu ublížili počas toho, ako sme boli nahnevaní, ako to môžeme napraviť?*

Pedagóg na konci vyzdvihne fakt, že sa každá dvojica (trojica) snažila vyriešiť situáciu medzi Milotkou a Šarlotkou s dobrým úmyslom, aj keď riešenia situácií mohli byť rôzne. Zdôrazní, že je dôležité na to myslieť aj v živote a hľadať v správaní druhých úmysel - ľudia sa totiž v podobných situáciách správajú rôzne, ak sa však nezachovali zle alebo so zlým úmyslom, je to v poriadku. Dôležité je, aby sa snažili nikomu neublížiť a vyriešiť situáciu láskavo, rešpektujúco a s ohľadom na pocity toho druhého. O to isté by sme sa mali každý deň usilovať my všetci.

Poznámka: Ak na konci aktivity zostane čas navyš, môžu si deti vymaľovať omaľovánky s *Nahnevanými ručičkami* a *Udobrenými ručičkami* (vid' str. 172 a 173).

Zoznámte sa s Chybou

Ciele aktivity

- Dokázať identifikovať chybu ako neoddeliteľnú súčasť učenia sa
- Porozumieť, že keď urobíme chybu, nemusí to v nás automaticky vyvolať radosť, ale zároveň nie je dôvod mať z nej strach a báť sa jej dôsledkov
- Uvedomiť si, že keď urobíme chybu, treba ju preskúmať, porozumieť jej a ak sa dá, napraviť ju

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg deťom na začiatku hodiny zadá nasled inštrukciu spojenú s aktivitou a pustí im krátku pesničku:

„Deti, pozorne počúvajte, lebo keď dospievam pieseň, tak si ju zaspievame ešte raz spoločne a pridá sa k nám aj tetka Chyba. Skúsime s jej pomocou zistiť, ako sa má človek zachovať, keď urobí chybu.“

2. Pedagóg môže pieseň pustiť z prehrávača ako audionahrávku alebo ju môže zahrať a zaspievať na základe akordov na hudobnom nástroji (viď príloha). Deti najskôr pieseň iba počúvajú, v druhom kole ich pedagóg nabáda, aby tetke Chybe v piesni odpovedali ony. Po skončení druhého spevu sa pedagóg opýta detí:

- *Máme sa Chyby báť?*
- *Musíme mať Chybu radi?*
- *Ak sa jej nemáme báť, ale nemáme ju ani mať radi, ako sa k nej postaviť?*

3. V ďalšej časti aktivity zahrá pedagóg s 2 bábkami divadielko, v ktorom jedna báбка predstavuje Chybu a druhá báбка kohokoľvek z detí, príp. vymysleného kamaráta. Pedagóg môže využiť nasledujúci scenár, v ktorom 2 bábky stoja oproti sebe:

Prvá báбка, ktorá znázorňuje tetku Chybu: „Som Chyba, bojíš sa ma?“

Druhá báбка: „Nie!“

Chyba: „Tak sa na mňa tešíš?“

Druhá báбка: „Nie!“

Chyba: „A čo teda?“

Druhá báбка: „Len ťa chcem preskúmať a poučiť sa, aby som sa ti nabudúce vyhol! Vďaka tebe sa niečo naučím a zmúdriem.“

4. Ďalej pedagóg vyzve deti, aby vytvorili dvojice, príp. trojicu. Každý dá 2, resp. 3, bábky alebo inú

Metódy

spev, dramatizácia, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

20 minút, trieda

Pomôcky

pieseň *O chybe* (akordy viď príloha, audionahrávka dostupná na: <https://bit.ly/piesen-zoznamte-sa-s-chybou>), bábky

vizuálnu pomôcku a požiada ich, aby si na základe odpozorovanej scény pripravili svoju vlastnú scénu s Chybou. Deti budú navrhovať ďalšie situácie a odpovede, ktoré by tetke Chybe mohli povedať. Ak by bolo pre deti náročné vymyslieť vlastné situácie, v ktorých sa potrebovali poučiť z chýb, pedagóg im môže pomôcť predstavením nasledujúcich príkladov:

- keď sa snažili naučiť sa zaviazať si šnúrky, ale na prvýkrát im to nešlo a museli to trénovať,
- keď sa učili strihať papier nožnicami a chvíľu im trvalo, kým sa naučili správne držať nožnice,
- keď sa snažili naučiť sa bicyklovať bez pomocných koliesok a kým to zvládli, párkrát spadli,
- keď sa učili jesť príborom, ale párkrát im spadla vidlička či nožik,
- keď sa učili napísať svoje meno, ale na začiatku si nevedeli zapamätať správne písmená.

Poznámka: Ako podklad na papierové bábky môže pedagóg využiť maskotov metodiky, Milotku s otázkou a Premýšľajúcu Šarlotku (viď str. 165 a 168). Ak už deti Milotku a Šarlotku poznajú z iných aktivít v metodickej príručke, môže príbeh prispôbiť napr. tak, že si deti vymyslia chybu, ktorú urobila niektorá z ručičiek. Dĺžka nacvičovania scénok by nemala presiahnuť 5 minút.

5. V ďalšom kroku pedagóg vylosuje jednu skupinu, ktorá odprezentuje svoju scénu v rámci aktivity na hodine, a zároveň ešte pred losovaním oboznámi deti, že od tejto hodiny bude každý deň ráno jedna skupina prezentovať svoju scénu, aby sa postupne všetci prestriedali.

Poznámka: Ostatné deti budú hrať scény v nasledujúce dni, a preto je dôležité, aby túto informáciu od pedagóga obdržali. Je tiež dôležité, aby potom pedagóg svoj záväzok dodržal a zvyšné dni dal postupne priestor všetkým zostávajúcim dvojiciam.

6. Na reflexiu o zrealizovanej aktivite využije pedagóg napr. nasledujúce otázky:

- *Ako sa cítite, keď počujete slovo chyba?*
- *Ako sa máme k chybe správať? Máme sa jej báť? Máme sa z nej tešiť? Máme ju preskúmať? Prečo?*
- *Akú chybu ste nedávno urobili vy a čo spravíte pre to, aby ste ju nabudúce v rovnakej situácii neurobili?*

7. Hlavným posolstvom aktivity je, že sme všetci len ľudia a občas robíme chyby. Je hlavne dôležité vedieť, ako sa zachovať, keď zistíme, že sme za nejakú chybu zodpovední - ako sa k takejto situácii postaviť, ako ju adekvátne vyriešiť, chybu napraviť a poučiť sa z nej.

Poznámka: Ak zostane čas a deti nebudú unavené, môže si každé z nich nakresliť tetku Chybu tak, ako si ju predstavuje, a porozmýšľať nad tým, čo by jej chcelo odkázať.

Príloha

Pieseň o Chybe - text a akordy

C F C
Ja som chyba, máš ma rád? NIEEEEEEEEEEEEE!

C D G
Tak sa ma chceš radšej báť? NIEEEEEEEEEEEEE!

C F C Ami
No tak čo chceš, kamarát?

F
Chcem ťa riadne preskúmať!

F
Každú tvoju časť!

F
Porozumieť, kde si sa tu vzala,

C G
učiť sa a rásť!

Svet, v ktorom sa nám žije lepšie

Ciele aktivity

- Uvedomiť si, že pre každého z nás je dobré, ak si okrem toho, že sme slobodní, uvedomujeme aj to, že so slobodou sa spája aj zodpovednosť za naše konanie
- Rozvinúť kladné a zodpovedné postoje k spoločnosti a svojmu okoliu

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Metódy

práca s obrázkami, modelové situácie, diskusia s prvkami filozofie (P4C), technika „žiadna ruka hore“

Čas a priestor

20 minút, trieda

Pomôcky

obrázky so situáciami (vid' príloha), farbičky

Priebeh aktivity

1. Pedagóg deti oboznámi s priebehom aktivity a zadá im tieto inštrukcie:

„Teraz každému z vás rozdám 2 veľmi podobné obrázky. Pozorne si ich prezrite a skúste medzi nimi nájsť nejaký rozdiel. V čom sú podľa vás iné? Ako sa podľa vás správajú osoby na jednotlivých obrázkoch? Ako sa môžu dané osoby cítiť?“

2. Deti dostanú sadu 2 obrázkov (vid' príloha). Samostatne si obrázky prezrú a skúsia si samy pre seba odpovedať, v čom sú situácie na obrázkoch odlišné.

3. Keď úlohu dokončia, môže pedagóg na vyvolávanie použiť techniku „žiadna ruka hore“. Vyberie jedno ľubovoľné slovo a podľa počtu písmen v ňom vyvolá dieťa (napr. slovo *obrázok* má 7 písmen, a tak pedagóg osloví siedme dieťa), aby ostatným spolužiakom ukázalo jeho obrázky so situáciami. Pri zdieľaní odpovedí je dôležité, aby pedagóg deťom potvrdil alebo vyvrátil ich odpoveď, a to podľa toho, či pochopili, prečo sa jednotlivé osoby v daných situáciách nemohli správať neobmedzene slobodne bez toho, aby to (negatívne) ovplyvnilo druhých.

4. V ďalšom kroku aktivity pedagóg požiada deti, aby si vybrali ľubovoľnú farbičku a dokreslili samého seba do jedného z dvoch obrázkov podľa toho, v ktorej situácii by sa v skutočnom živote nachádzali radšej.

***Poznámka:** Ak pedagóg uzná za vhodné a bude mať dostatok času, môžu deti jednotlivé situácie z obrázkov zahrať ako divadlo.*

5. V poslednej časti pedagóg s deťmi aktivitu zreflektuje, napr. pomocou týchto otázok:

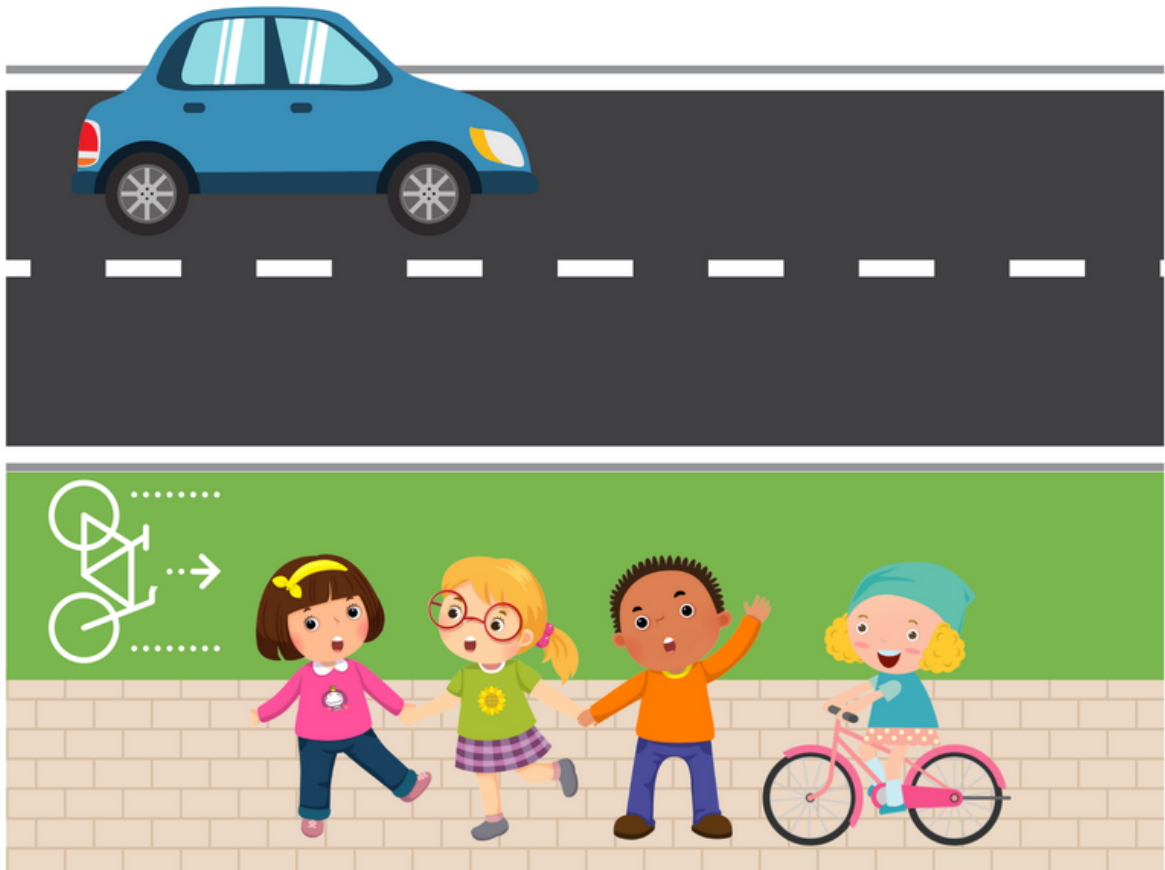
- Do ktorého obrázka ste sa dokreslili? Prečo?
- V ktorej z dvoch situácií by ste sa cítili lepšie? Prečo?
- Čo by ste povedali tým osobám na obrázkoch, ktoré zasahujú do vášho priestoru a slobody
- Ako by ste sa v takej situácii zachovali vy?
- Stalo sa vám už niekedy, že niekto zasahoval do vašej slobody, podobne ako to vidíme na obrázku? Ako ste sa cítili? Čo ste urobili?

- *Zasahovali ste aj vy niekomu inému do jeho slobody? Prečo ste to spravili? Ako ste sa potom cítili? Bolo to podľa vás pekné alebo nepekné? Prečo?*
- *Myslíte si, že môžeme byť zároveň aj slobodní, ale aj zodpovední? Je to podľa vás správne alebo nesprávne? Ako sa to dá dosiahnuť?*

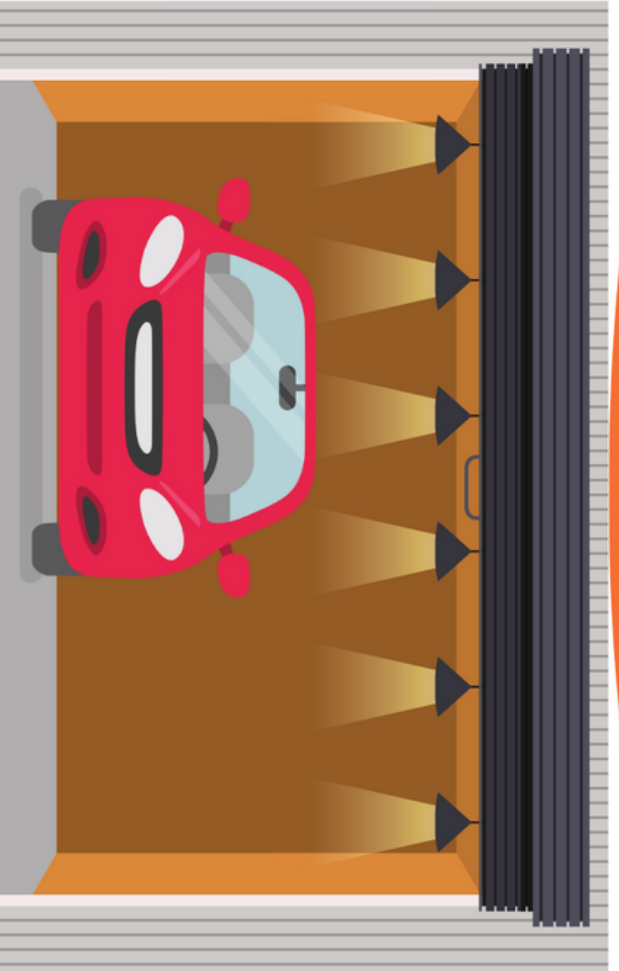
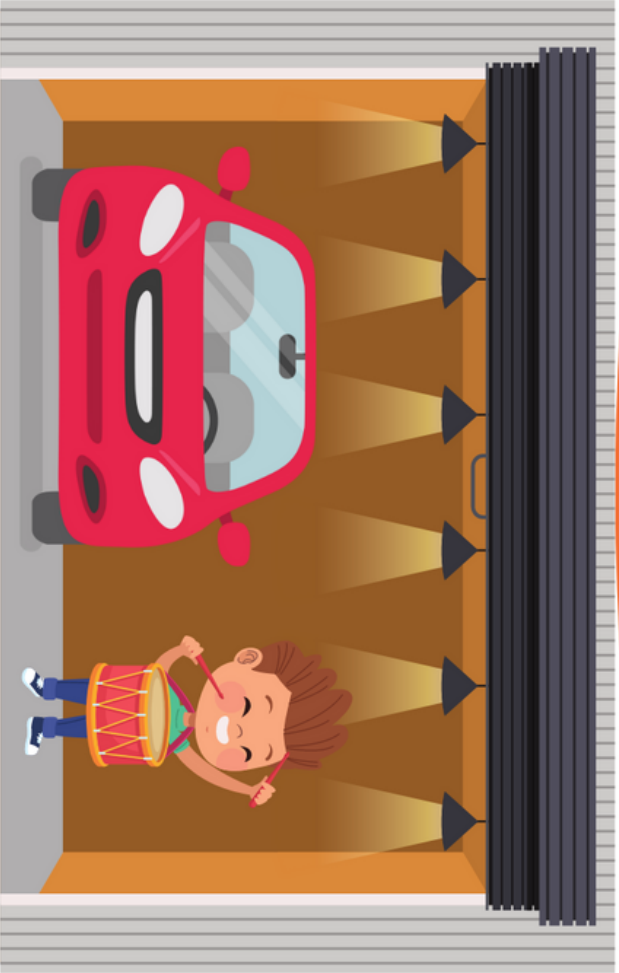
6. Cieľom hodiny je, aby každé z detí na jej konci vedelo, či na svete môžeme robiť slobodne všetko tak, ako sa nám zachce, alebo by sme sa, zároveň, mali správať zodpovedne a ohľaduplne voči ostatným ľuďom, zvieratkám, prírode a pod.

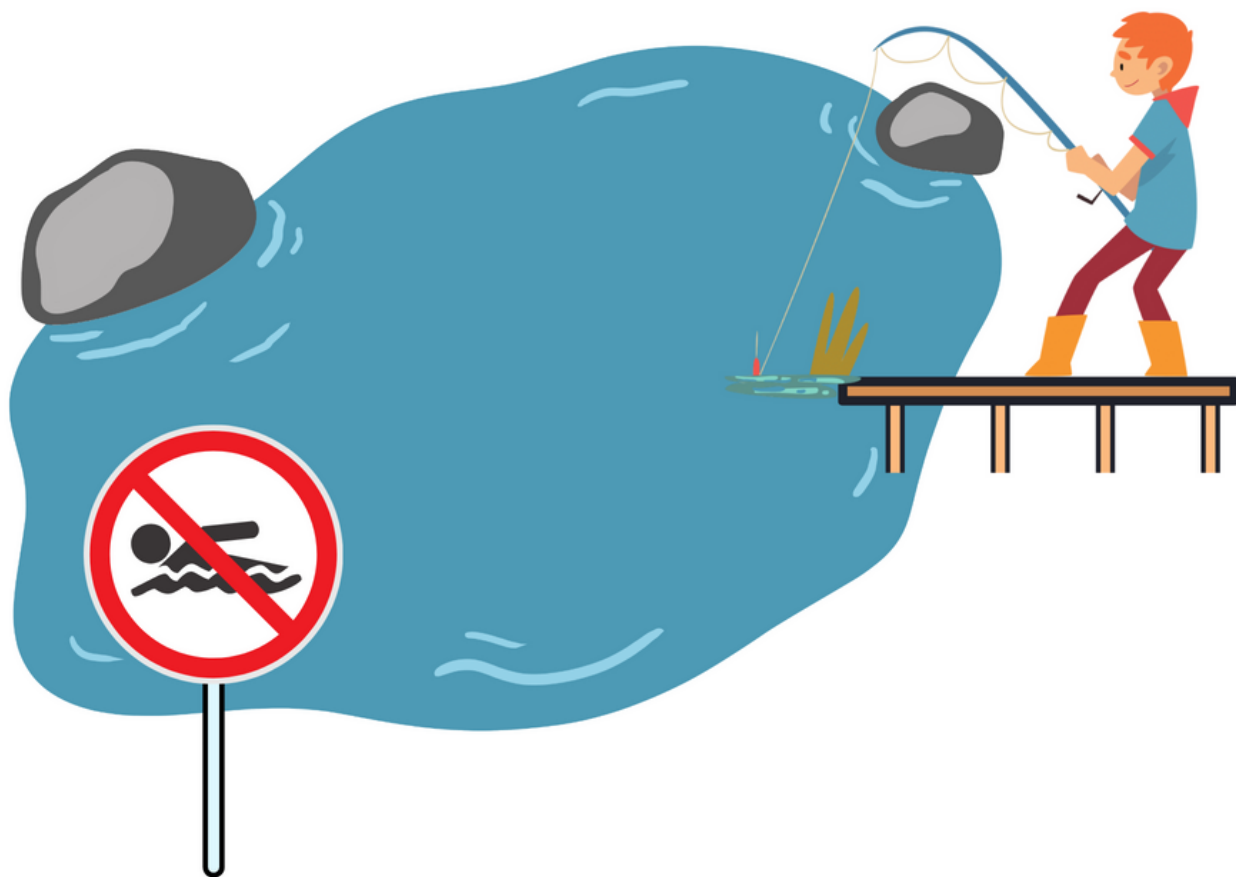
Poznámka: Odporúčame vytlačené obrázky deťom ponechať a poprosiť ich, aby si ich vzali domov a porozprávali sa o situáciách, ktoré zobrazujú, s rodičmi či starými rodičmi. Spoločne tak môžu skúmať hranice slobody a môžu sa do obrázkov dokresliť aj s celou rodinou.

Ktorý smajlík si (dnes) ty?

Ciele aktivity

- Posilniť rozlišovanie základných emócií a prepojiť ich s konkrétnou situáciou
- Rozvíjať empatiu a budovať emocionálnu inteligenciu

Cieľová skupina

deti v MŠ, 1. ročník ZŠ

Pomôcky

veľké smajlíky s výrazom základných emócií (viď príloha č. 1), veľký papier (alebo plachta), smajlíkové puzzle (viď príloha č. 2)

Priebeh aktivity

1. Pedagóg sa s deťmi na úvod porozpráva o základných emóciách, ktorými sú – radosť, smútok, strach, hnev, prekvapenie, znudenie. Každú emóciu si spoločne s deťmi nakreslí podľa vzoru grafiky v prílohe a poukáže na znaky výrazu emócie v tvári. Výrazy tváre pri jednotlivých emóciách si môže pedagóg s deťmi zahrať aj pantomimicky.

Poznámka: Pedagóg môže na vnorenie sa do témy využiť aj príbeh z Knižky o pocitoch (dostupné na <https://bit.ly/knizka-o-pocitoch>). Na znázornenie emócií môže takisto využiť aj maskotov metodickéj príručky Milotku a Šarlotku (viď str. 163, 164, 169 a 170). Okrem toho môže na vizualizáciu jednotlivých emócií použiť rozdielne farby, čím deťom pomôže pri samotnom rozlišovaní rôznych druhov emócií. Napr.:

- Radosný – žltá
- Nahnevaný – červená
- Smutný – fialová
- Vystrašený – modrá
- Prekvapený – zelená
- Znudený – sivá

Poznámka: Na lepšie pochopenie výrazov tváre pri jednotlivých emóciách môže pedagóg využiť aj zrkadlo, ktoré bude medzi deťmi postupne kolovať. Pedagóg povie prvému dieťaťu, aby sa pozrelo do zrkadla a zatváralo sa, napríklad, smutne. Potom dieťa posunie zrkadlo ďalšiemu spolužiakovi a ten sa bude tváriť, napríklad, šťastne.

Pohybová alternatíva aktivity

2. V ďalšom kroku pedagóg do stredu hracieho poľa umiestni papier s veľkými farebnými smajlíkmi s výrazmi základných emócií (viď príloha č. 1). Deti sa postavia do radu za seba a pedagóg postupne každému dieťaťu priradí jednu emóciu. Dotyčné dieťa sa následne premiestni, prípadne skočí, na daného smajlíka.

Poznámka: Hru môže pedagóg so staršími deťmi hrať aj tak, že im nebude emócie priradovať, ale zahrá ich pantomimicky. Úlohou detí bude rozpoznať emóciu z výrazu tváre pedagóga, a následne podľa toho skočiť alebo sa premiestniť na daného smajlíka.

Nepohybová alternatíva aktivity

2. V prípade, že sa pedagóg rozhodne pre pokojnejšiu alternatívu aktivity, po rozhovore o emóciách deťom rozdá smajlíkové puzzle (viď príloha č. 2). Úlohou detí je nájsť správnu kombináciu smajlíkov v čo najkratšom čase.

Poznámka: Pedagóg môže hru hrať s predškólákmi a prvákmi na ZŠ aj vo verzii, že deti nebudú hľadať správnu polovicu jednotlivých smajlíkov, ale ju sami dokreslia (viď príloha č. 2).

3. V poslednom kroku oboch alternatív aktivity môže pedagóg deťom v rámci reflexie položiť nasledujúce otázky:

- Ak by ste si mali vybrať jedného smajlíka a jednu situáciu, v ktorej ste sa cítili ako on, ktorého by ste si vybrali? O akú situáciu išlo?
- Bola to pre vás príjemná alebo nepríjemná emócia? Prečo?
- Kedy, resp. v akých situáciách, sa najčastejšie cítite radostne/nahnevane/smutne/prekvapene a pod.?
- Čo vám pomáha, keď cítite smútok alebo strach? Čo vtedy robíte?
- Kedy a prečo sa podľa vás ľudia hnevajú alebo sú smutní či vystrašení?
- Čo robíte, keď sa niekto iný cíti smutný? Ako mu pomôžete?
- Čo by sme mali robiť, aby sme druhých nespravili smutnými/nenahnevali/spravili šťastnými?

Príloha

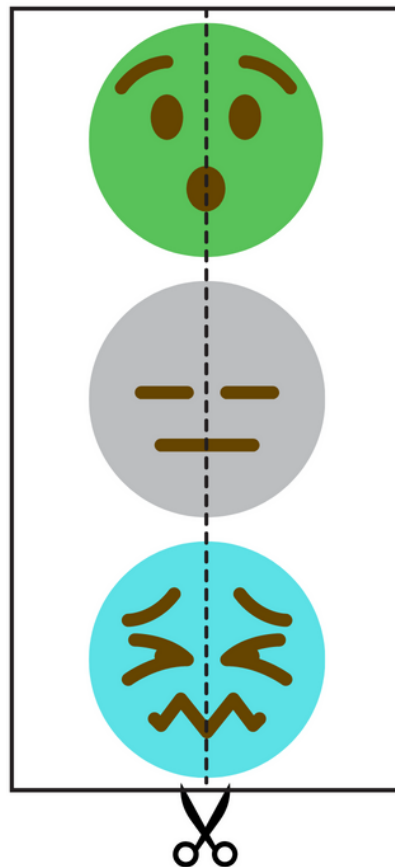
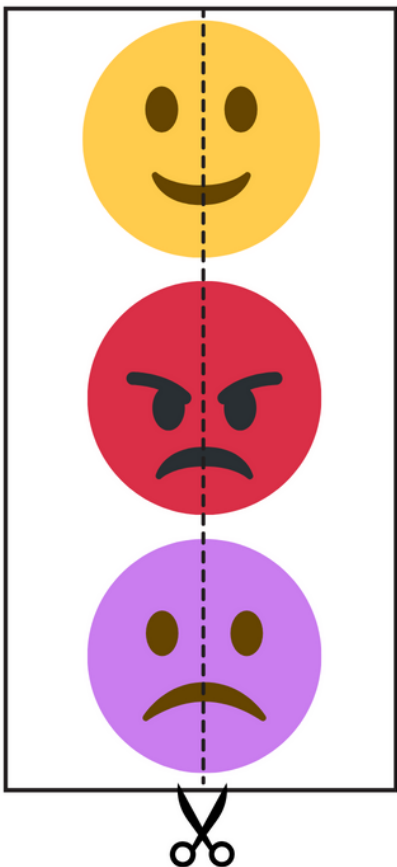
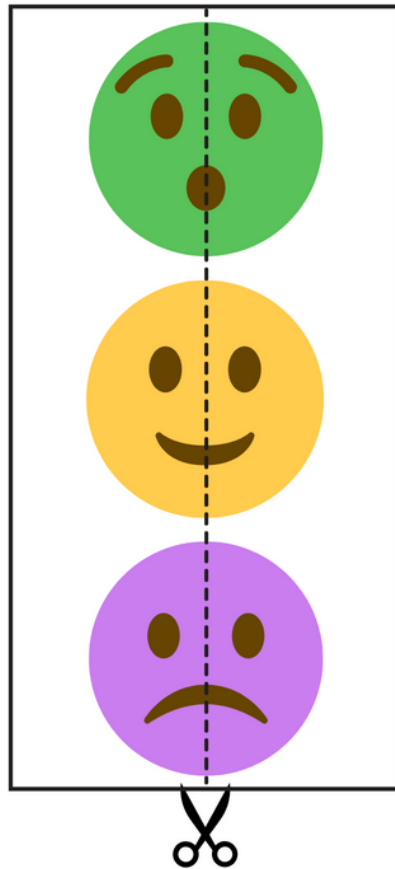
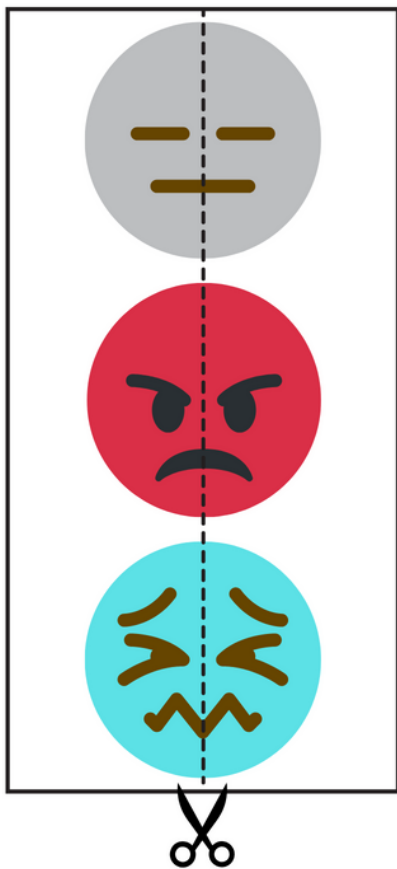
Príloha č. 1

Papier so smajlíkmi pre pohybovú alternatívu

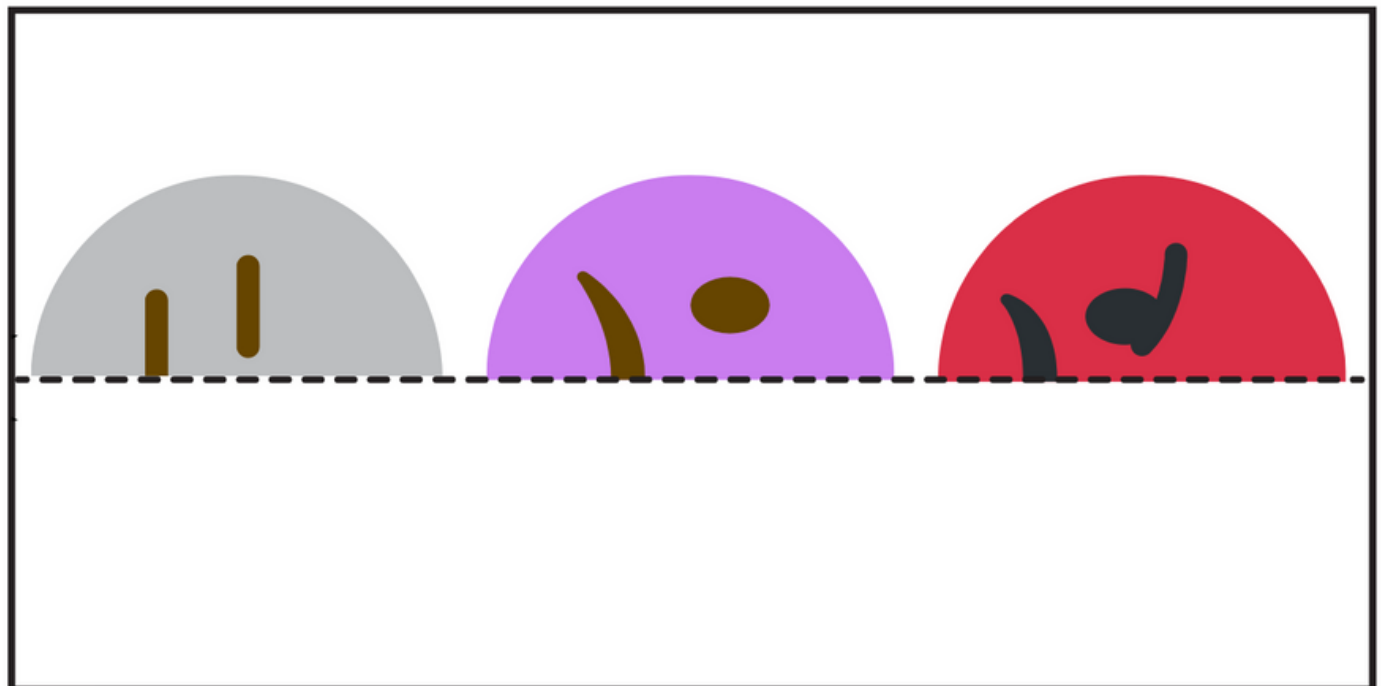
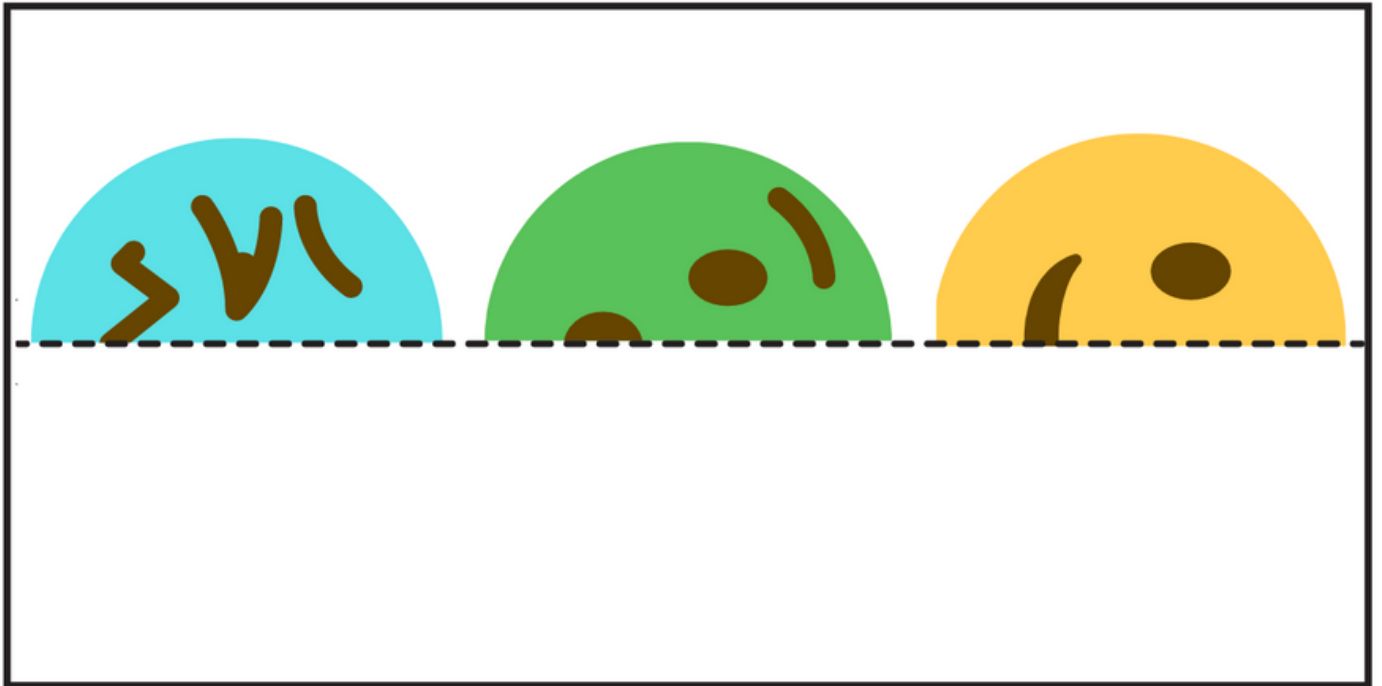

Príloha č. 2

Smajlíkové puzzle pre nepohybovú alternatívu

Smajlíkové puzzle na dokresľovanie

Sme hviezdy na európskom súhvezdí

Ciele aktivity

- Uvedomiť si, že v Európe existujú rôzne štáty a kultúry
- Vnímať, že sme súčasťou európskeho spoločenstva, ktoré je založené na spoločných hodnotách
- Rozvíjať európsku identitu
- Vedieť vyjadriť vlastný názor a potreby

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Metódy

práca s obrázkami (alebo s euromincami), kreslenie alebo maľovanie, diskusia s prvkami filozofie (P4C), pohybová aktivita

Čas a priestor

25 minút, trieda

Pomôcky

euromince s rôznymi motívmi (alebo ich obrázky z prílohy č. 1), obrázok vlajky Európskej únie (EÚ) (vid' príloha č. 2), predloha vlajky (vid' príloha č. 3), fixky alebo farbičky

Priebeh aktivity

1. Pedagóg začne pohybovú aktivitu otázkou, či deti poznajú vybranú európsku krajinu, prípadne, či už ju v minulosti navštívili. Ak danú krajinu navštívili alebo o nej počuli, urobia pohyb na základe inštrukcií pedagóga, napr. ak boli v Chorvátsku alebo počuli, že Chorvátsko existuje, dotknú sa rukami prstov na nohách, ak boli v Taliansku, prípadne už o ňom počuli, trikrát vyskočia a pod. Aktivitu je možné opakovať viackrát po sebe podľa uváženia pedagóga.

Poznámka: Ak pedagóg uzná za vhodné, môže pri aktivite využiť aj mapu Európy a spoločne s deťmi na nej hľadať štáty, ktoré už navštívili.

2. Následne pedagóg požiada deti, aby sa rozdelili do menších skupiniek a každej skupine rozdá euromince s rôznymi motívmi na zadnej strane alebo ich vytlačené obrázky (vid' príloha č. 1). Zadá deťom inštrukciu, aby sa pozreli na rôzne motívy mincí na ich prednej aj zadnej strane a v skupinke sa porozprávali o tom, čo vidia.

Poznámka: Pre spestrenie môže pedagóg využiť lupu, pomocou ktorej sa deti môžu ešte lepšie pozrieť na špecifické symboly na zadnej strane mincí.

3. Ďalej im objasní, že tieto mince sa nepoužívajú len na Slovensku, ale aj v iných krajinách Európy. Ďalej im vysvetlí, že hodnota a dizajn na prednej strane euromince sa nikdy nemení, rozdielny je len motív na zadnej strane. Každá krajina má svoj jedinečný motív, ktorý odzrkadľuje jej históriu a kultúru. Napríklad, Slovensko má na zadnej strane eurocentu vrch Kriváň a na dvojeurovej minci dvojkríž na trojvrší, ktoré sú symbolom Slovenska. A hoci každý štát má na minci iný motív, vo viacerých štátoch Európy môžeme týmito mincami platiť všetci spoločne, bez ohľadu na to, že sú rozdielne, a teda, že pochádzajú z rôznych krajín.

4. V ďalšom kroku aktivity pedagóg deťom vysvetlí hlavnú myšlienku Európskej únie. Priblíži im, že v minulosti sa niektoré štáty v Európe dohodli, že nechcú mať len spoločné euromince, ale že si chcú navzájom aj viac pomáhať a spolupracovať. A tak vznikla Európska únia, v ktorej je dnes 27 štátov. Každý štát má inú kultúru, jedlo, tradície, rozdielných obyvateľov. Čo však všetky štáty a ľudia

v nich spája, sú spoločné pravidlá a hodnoty, podobne ako napr. aj v materskej škole a školských triedach. Medzi takéto hodnoty patrí to, že sme na seba navzájom dobrí a milí, že si pomáhame a pod. Z rovnakých dôvodov sa aj európske štáty spojili do spoločnej Európskej únie.

5. Následne si deti vyskúšajú krátku pohybovú aktivitu s názvom „Magnet“⁴. Prostredníctvom nej lepšie pochopia fakt, že aj európske štáty musia niekedy ustupovať a spájať sa, aj keď nemajú všetky záujmy spoločné. Je to preto, aby mohli lepšie spolupracovať a dosiahnuť svoje dlhodobé ciele. Úlohou detí - magnetov - bude najskôr sa spojiť do dvojíc, ak sa ich bude týkať výrok pedagóga. V ďalšom kole sa dvojice budú spájať do štvoríc, ak sa bude výrok týkať aspoň jedného dieťaťa z dvojice. Následne sa štvorice spoja do skupiny ôsmich detí. Opäť však len vtedy, ak sa bude výrok týkať aspoň jedného člena štvorice. Pohybová aktivita končí vtedy, keď sa všetky deti spoja za ruky do jednej veľkej skupiny. Pedagóg môže počas aktivity využiť nasledujúce výroky:

- *Spoja sa tie magnety, ktoré majú doma psíka.*
- *Spoja sa tie magnety, ktoré rady chodia do škôlky.*
- *Spoja sa tie magnety, ktoré majú rady zelenú farbu.*
- *Spoja sa tie magnety, ktoré rady maľujú.*

Poznámka: Odporúčame, aby pedagóg výroky prispôbil aktuálnym záujmom a potrebám detí tak, aby sa s nimi vedelo stotožniť čo najviac z nich.

- *Ako ste sa cítili, keď ste prvýkrát našli niekoho do vašej dvojice? Vedeli ste predtým, že máte danú vec spoločnú?*
- *Bolo pre vás ľahké alebo ťažké nájsť na začiatku hry svoju dvojicu? Keď vás v skupine postupne bolo viac a viac, bola hra ľahšia alebo ťažšia?*
- *Ako ste sa cítili, keď ste sa spojili do novej skupiny aj vtedy, keď sa vás daná záľuba netýkala? (Např. nemáte doma psíka, ale spojili ste sa do väčšej skupiny, pretože jeden člen vašej skupiny psíka doma má.)*

Na konci pedagóg deťom odovzdá posolstvo o tom, že tak ako ony, aj štáty Európskej únie sa spájajú a spolupracujú na základe toho, čo majú spoločné. Postupne sa prepájajú a prispôbujú jeden druhému viac a viac, aby mohli byť stále spolu a navzájom si všetci pomáhať. Aj keď nemajú spoločné všetky záujmy, navzájom sa takto jeden od druhého učia a podporujú sa. Rovnako je to aj v škole - aj my sa často musíme prispôbiť ostatným deťom, aby sme našli spoločné riešenie.

6. V ďalšom kroku ukáže pedagóg deťom vlajku Európskej únie (viď príloha č. 2) a pýta sa ich otázky súvisiace s jej motívom, napríklad:

- *Prečo si myslíte, že sú na vlajke hviezdy?*
- *Prečo podľa vás autori vlajky zvolili práve modrú farbu? Ako na vás táto farba pôsobí? Čo všetko je na svete modré?*
- *Ako na vás pôsobí celá vlajka?*

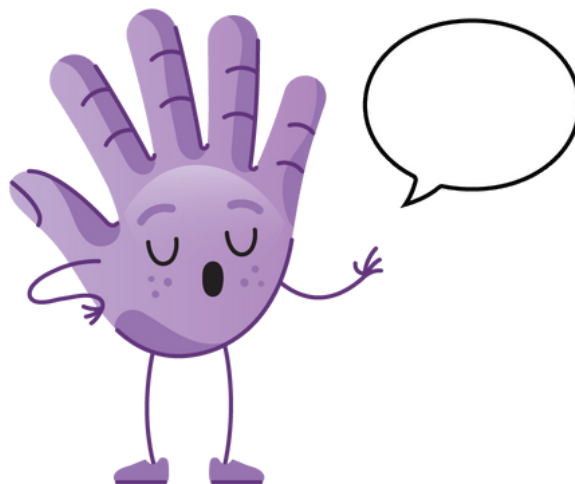
Pedagóg deťom vysvetlí, že na vlajke sú vyobrazené hviezdy, ktoré reprezentujú štáty Európskej únie, medzi nimi aj Slovensko. Hoci je každý štát iný a jedinečný, spolu sú jednotné a tvoria priateľskú komunitu. Rovnako je to aj v našej triede či materskej škole, každý z nás je jedinečný. Hviezd je na vlajke presne 12, pretože číslo 12 sa v minulosti považovalo za číslo dokonalosti. Modrá farba má zas znázorňovať pokoj a mier, o ktorý sa štáty v Európe snažia a podľa toho sa správajú.

7. V poslednej časti pedagóg deťom rozdá predlohu vlajky (viď príloha č. 3) a vysvetlí im, že ich úlohou bude nakresliť si vlastnú vlajku, ktorá bude znázorňovať ich ideálnu skupinu krajín, akou je Európska únia. Zároveň v ich vlajke môžu znázorniť to, ako by sa ľudia v danej skupine krajín mali

správať a aké vlastnosti by mali mať. Vlajka má znázorňovať to, čo je pre dané dieťa dôležité. Pedagóg môže využiť rôzne výtvarné techniky ako kreslenie, maľovanie a pod. Na záver si deti môžu svoje vlajky vystaviť, napríklad, na nástenke v triede.

8. Po dokreslení vlajok môže pedagóg s deťmi prediskutovať význam ich vlajok. Inšpirovať sa môže nasledujúcimi otázkami:

- Čo ste do vašej vlajky nakreslili? Čo vaša vlajka znázorňuje?
- Ako by vyzerala vaša ideálna krajina podľa vzoru znázornenej vlajky? Ako by sa ľudia v nej správali jeden k druhému, k prírode či k zvieratkám?
- Čo si myslíte, že by nemalo chýbať žiadnemu dieťaťu v žiadnej krajine? Bez čoho si, napríklad, neviete predstaviť svoj deň?
- Ako by sa podľa vás mali k sebe správať ľudia žijúci v Európe, ale aj po celom svete? Prečo práve takto?

Príloha

Príloha č. 1

a) Eurominca Belgicka

b) Eurominca Fínska

c) Eurominca Francúzska

d) Eurominca Grécka

e) Eurominca Nemecka

f) Eurominca Slovenska

g) Eurocent Slovenska

Príloha č. 2

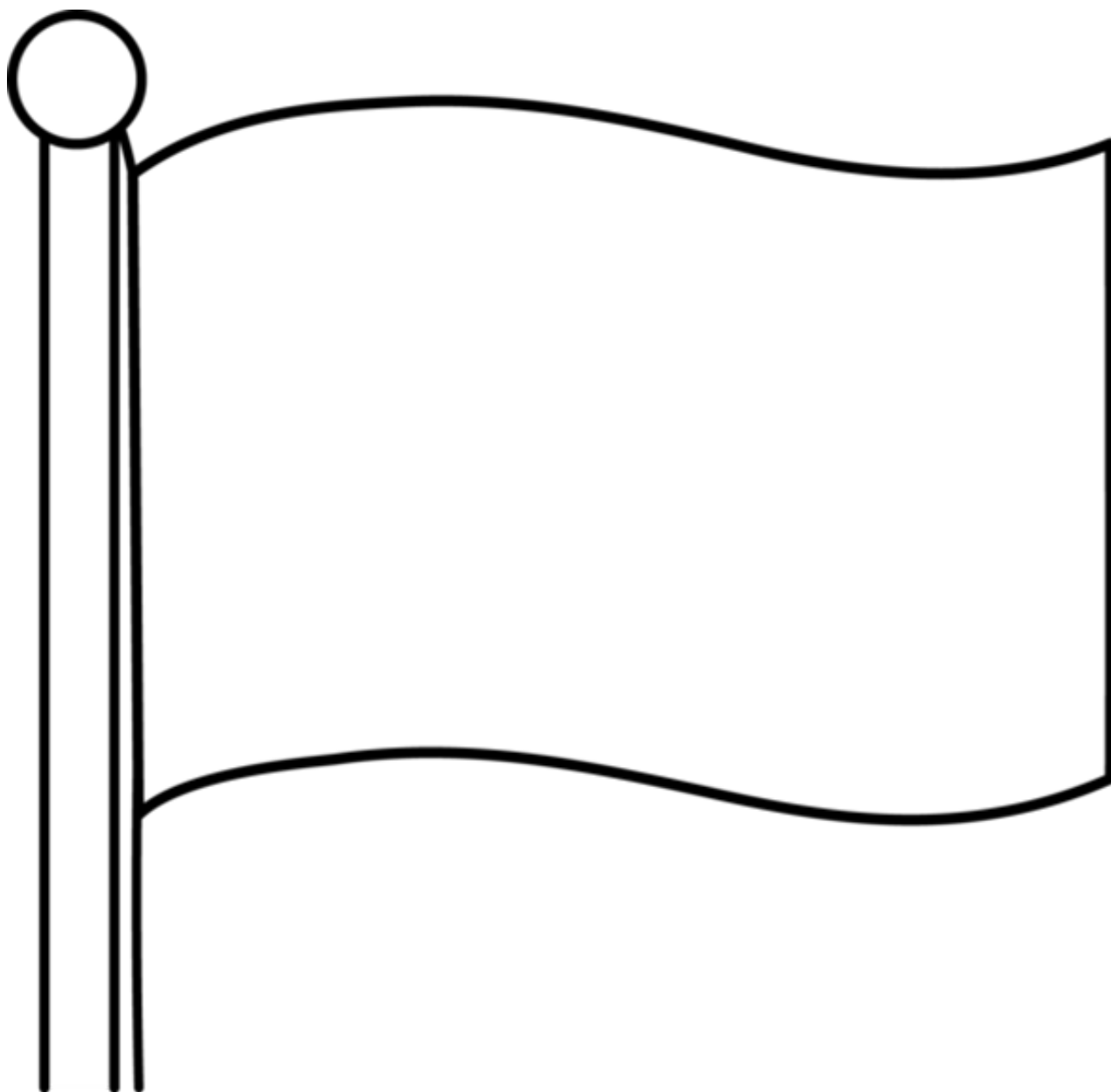
Vlajka Európskej únie

Zdroj: european-union.europa.eu

Príloha č. 3

Predloha vlajky

Je umelá inteligencia inteligentná?

Ciele aktivity

- Pochopiť, aký je rozdiel medzi ľudským a strojovým učením
- Porozumieť základným a jednoduchým výhodám a nevýhodám strojového učenia
- Objaviť základné princípy fungovania umelej inteligencie

Metódy

brainstorming, práca s obrázkami, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

20 minút, trieda alebo exteriér

Cieľová skupina

deti v MŠ vo veku 5 – 6 rokov, 1. ročník ZŠ

Pomôcky

sady obrázkov (vid' príloha č. 1 a príloha č. 2)

Priebeh aktivity

1. Na úvod si pedagóg u detí overí, či poznajú slovné spojenie, resp. vedia, čo sú to digitálne prístroje. V prípade, že to deti nevedia, predstaví im digitálne prístroje ako telefón, tablet či počítač. Pedagóg sa detí opýta, aké digitálne prístroje používajú oni alebo ľudia v ich okolí (napr. tablety, mobily, televízie, počítače a pod.). Ako dané digitálne prostriedky využívajú? Hrajú sa na nich, vyhľadávajú informácie či pozerajú videá?

2. Ak deti odpovedajú, že na nich zvyknú pozerat' videá alebo sa hrajú hry na internete, pedagóg im vysvetlí, že podobne ako si oni pamätajú, aké videá už videli alebo aké hry sa už hrali, aj počítače sú naprogramované tak, aby si zapamätali, čo deti pozerali. Následne si tieto informácie uložia do svojej pamäte a nabudúce deťom odporučia podobné video alebo hru. Ďalším takýmto príkladom inteligentných prístrojov sú robotické vysávače, ktoré sa postupne musia naučiť, ako miestnosť vyzerá a ktorým smerom sa po nej môžu pohybovať. Každým narazením do steny alebo do nábytku si zapamätajú, že ďalej už ísť nemôžu, lebo sa pred nimi nachádza prekážka.

3. Následne pedagóg deťom priblíži to, ako ľudia naprogramovali stroje a prístroje tak, aby sa učili. Ukáže deťom obrázky zvieratiek, ako napr. pes, mačka a vlk (vid' príloha č. 1) a poprosí ich, aby opísali, čo na nich vidia. Deti podľa obrázka odpovedajú.

4. Ako ďalší obrázok ukáže pedagóg deťom fotografiu rodiny (vid' príloha č. 1) a spýta sa ich, či sa podľa nich na obrázku nachádza pes alebo mačka. Deti odpovedajú, že ani jedno. Pedagóg deťom položí otázku, ako vedeli, že nejde o psa a ani o mačku. Deti môžu odpovedať v zmysle, že sa v materskej škole a na základe iných skúseností naučili, ako vyzerá pes a mačka. Pedagóg deti pochváli a povie im, že rovnako ako oni, aj stroj sa naučil rozlišovať človeka od psíka. Na rozdiel od ľudí však musel stroj vidieť oveľa viac obrázkov, aby dokázal rozoznať, či je na obrázku mačka, pes alebo človek.

5. Aby pedagóg v deťoch ešte viac utvrdil uvedomenie si, že stroje nevedia rozoznávať tvary a obrázky tak jednoducho ako my, ľudia, rozdelí deti do menších skupín a každej skupine dá jeden z obrázkov z prílohy č. 2. Úlohou detí je pozrieť sa na obrázky a identifikovať, na ktorom obrázku je jedlo a na ktorom je zviera.

6. Každá skupina odprezentuje, ktoré obrázky podľa nej predstavovali jedlo a ktoré zviera. Pedagóg môže na diskusiu s deťmi využiť nasledujúce otázky:

- *Bolo pre vás ľahké alebo ťažké rozoznať jednotlivé obrázky jedla od zvieratka? Prečo?*
- *Ako ste vedeli, že na obrázku je jedlo alebo zvieratko?*
- *Skúste si predstaviť, že pre stroj je veľmi ťažké od seba rozoznať jedlo a zvieratko, ktoré sa na seba podobajú. Prečo je to pre neho podľa vás ťažké?*
- *Viete si predstaviť, v akej situácii by mohlo byť zlé, keby sa stroj pomýlil? Napríklad, že by si pomýlil obrázok jedla so zvieratkom? (Deti môžu odpovedať, že by stroj odporučil zjesť zvieratko namiesto jedla.)*
- *Napadá vám nejaká iná situácia, kde by to mohlo predstavovať problém?*
- *Komu by mohol stroj ublížiť, ak by si pomýlil to, čo je na obrázkoch?*
- *Majú podľa vás neživé prístroje robiť skôr dobré veci (ako, napríklad, pomáhať si) alebo skôr škodiť ľuďom? Prečo si to myslíte?*
- *Aké dobré veci môžu podľa vás robiť stroje? V čom môžu ľuďom pomáhať? Ako môžu stroje ľuďom, naopak, ublížiť?*
- *V akých činnostiach by podľa vás stroje mohli nahradiť ľudí?*

7. Na konci pedagóg odovzdá deťom hlavné posolstvo tejto aktivity, ktorým je fakt, že stroje zatiaľ nemôžu úplne nahradiť ľudí, lebo napr. zatiaľ nevedia rozoznať jedlo od zvieratka tak efektívne ako to vedeli deti počas druhej aktivity. Aby stroje neurobili niečo, čo by ublížilo živým bytostiam, či už sú to zvieratká alebo ľudia, musia sa od nás naučiť, ako rozoznávať dobré od zlého a ako to dobré aj vykonávať. Bez ľudí by sa totiž stroje nikdy nič samé od seba nenaučili.

Príloha

Príloha č. 1

a) Psy

b) Mačky

c) Vlk

b) Rodina

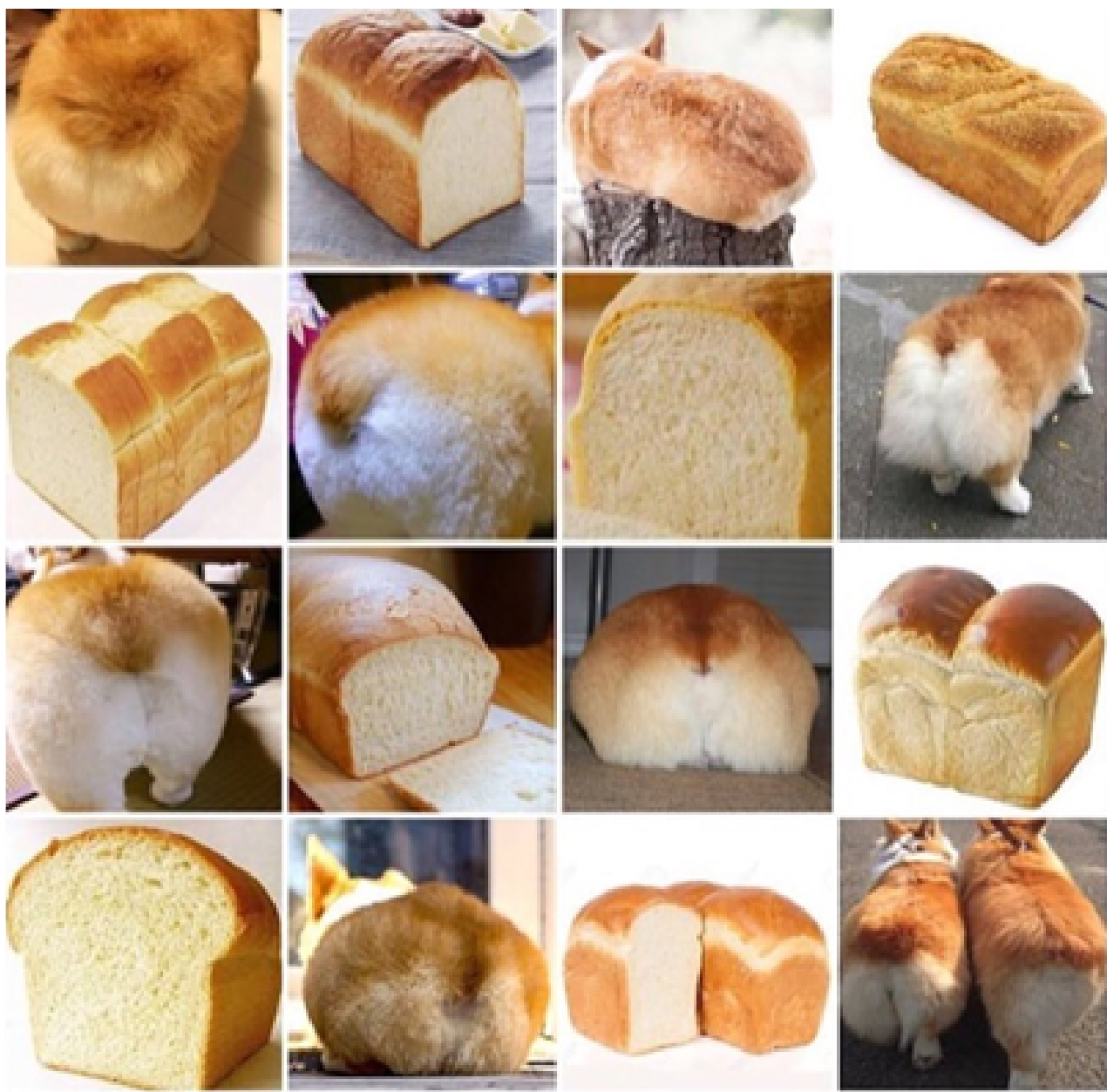
a) Muffin alebo čivava?

b) Croissant alebo leňochod?

c) Toastový chlieb alebo pes corgi?

d) Vyprážené kuracie stehno alebo labradoodel?

Zdroj: pixabay.com
wikimedia.org
shopify.com
github.com

Dobyvatelia

Ciele aktivity

- Rozlišovať kladné a záporné postavy príbehov
- Posúdiť správanie jednotlivých postáv v rozprávkach
- Prejaviť záujem dozvedieť sa viac informácií o ľudských právach
- Poznať svoje základné ľudské práva (na elementárnej úrovni) – napr. právo na slobodu a osobnú bezpečnosť

Cieľová skupina

deti v MŠ

Metódy

rolové hry, diskusia s prvkami filozofie (P4C), práca s príbehom – storytelling, rozhovor, dramatizácia

Čas a priestor

25 minút, trieda alebo exteriér

Pomôcky

vizuálne podnetný materiál – obrázky z rozprávok, *Popletené rozprávky* (vid' príloha č. 1), papier/tabuľa na zápis pojmovej mapy (príklad vid' príloha č. 2), škatuľa, bábky

Priebeh aktivity

1. Aktivita môže mať rôzne stupne náročnosti – jednoduchšiu a náročnejšiu verziu. V jednoduchšej pedagóg deťom predstaví dve rozprávky: *Tri prasiatka* a *Vlk a sedem kozliatok*. Môže si zvoliť medzi prerozprávaním príbehu, dramatizáciou, prácou s bábkami alebo obrazovým materiálom. Následne kladie deťom otázky, ktoré sú zamerané na porozumenie textu, napr. kto vystupoval v príbehu, čo sa stalo, kde sa príbeh odohrával, ktoré zvieratko sa správalo vhodne/nehodne či slušne/nesušne. Ďalší súbor otázok bude zameraný na uvedomenie si a konkrétne pomenovanie kľúčového momentu príbehu – keď vlk napadol tri prasiatka a kozliatka a narušil ich bezpečnosť. Pedagóg môže využiť tieto otázky:

- *V akom momente sa tri prasiatka najviac báli?*
- *Cítili sa vo svojich domčekoch v bezpečí? Ak nie, prečo?*
- *Kedy sa kozliatka prvýkrát zlakli?*

2. V náročnejšej verzii deťom pedagóg predstaví čarovnú truhlicu rozprávok, v ktorej sa jednotlivé rozprávky (*Vlk a sedem kozliatok*; *Tri prasiatka*) trošku poplietli.

Poznámka: Aktivita je možná, ak deti už rozprávky poznajú. V prípade že nie, je dobré, ak aktivite predchádza práca s originálnymi rozprávkami.

3. Pedagóg poprosí deti, aby mu pomohli rozprávky z truhlice skontrolovať a v prípade potreby opraviť. Následne predstaví deťom jednotlivé rozprávky pomocou voľného prerozprávania príbehu (vid' príloha č. 1) alebo pomocou bábok či obrázkov. Počas prezentovania popletených rozprávok a nesprávnych informácií je pravdepodobné, že sa deti začnú aktívne zapájať a upozorňovať na nepresnosti v rozprávkach.

Poznámka: Niektoré časti môžu deti dramatizovať či inak ich stvárňovať pohybom, aby bol príbeh dynamickejší. Pedagóg tak u nich môže stimulovať pozornosť, a zároveň ich aktívne zapájať do príbehu.

4. Následne pedagóg spolu s deťmi rozprávky „opraví“ a uvedie dej a konanie postáv tak, ako je to všeobecne známe – nie prasiatka napadli vlka, ale vlk prasiatka; nie koza napadla vlčatá, ale vlk kozliatka.

5. Podobne ako v jednoduchšej verzii aktivity, aj tu pedagóg v diskusii zisťuje, či deti porozumeli textu a dopytuje sa aj na kľúčový moment príbehu – napadnutie a narušenie bezpečnosti zvieratiek. Využiť pritom môže nasledujúce otázky:

- *Čo mali dve spomínané rozprávky spoločné?*
- *Ako by situácia mohla vyzerat', keby nikto nikoho nenapadol?*
- *Zaslúžil si vlk či vlčatká, aby ho prasiatka či koza napadli? Zaslúži si niekto, aby bol napadnutý vo svojom dome?*
- *Existuje podľa vás niekto, kto nemá právo cítiť sa slobodne a bezpečne vo svojom domčeku? Zaslúžil by si aj vlk, aby sa cítil vo svojom domčeku bezpečne?*
- *Aký je to podľa vás pocit necítiť sa v bezpečí? Stalo sa vám to už niekedy?*
- *Má niekto právo vlámať sa k inému človeku do jeho domu?*
- *Poznáte ešte nejakú rozprávku, kde sa hlavná postava bála vo svojom domčeku, resp. niekto sa k nej vlámal (napr. Červená čiapočka)?*

6. Po uvedomení si hlavného posolstva tejto diskusie deti pedagóg v krátkosti oboznámi s významom ľudských práv a s faktom, že každý človek má právo na slobodu a bezpečnosť, rovnako ako ju mali mať aj všetky zvieratká vystupujúce v príbehu. Každý si zaslúži, aby sa cítil vo svojom domčeku bezpečne, a to bez ohľadu na to, aký je.

7. V záverečnej reflexii môže pedagóg ďalšími otázkami zisťovať názor detí na túto tému. Môže využiť nasledujúce otázky:

- *Na čo všetko by podľa vás mal mať nárok každý človek?*
- *Aké ďalšie veci alebo práva sú pre vás dôležité?*
- *V akých situáciách by ste boli nešťastní, ak by vám niekto zobral alebo porušil vaše práva?*

Následne spolu s deťmi vytvorí spoločný vizuálny obraz ľudských práv, ktorý môže mať formu obrázkovej pojmovej mapy. Deti spontánne vyjadrujú, na čo všetko má podľa nich právo každý človek. Pedagóg ich odpovede postupne zapisuje do pojmovej mapy. Môže tiež využiť obrázky ľudských práv, ako napr. v prílohe č. 2.

Poznámka: Ak má pedagóg viac času a deti ešte nie sú unavené, môžu jednotlivé situácie deti dramaticky znázorniť v scénkach.

Príloha

Príloha č. 1

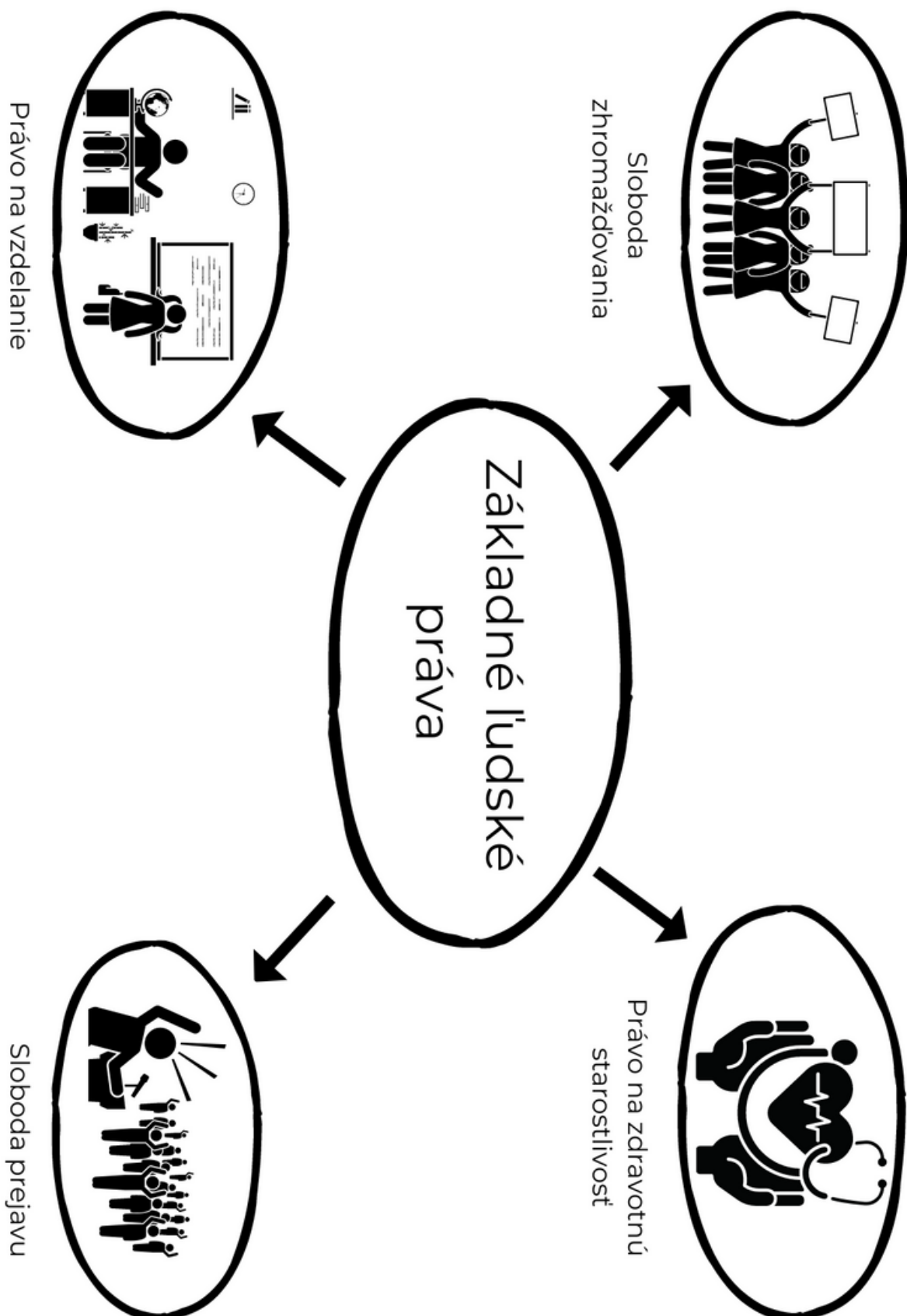
Popletené rozprávky

Rozprávka TRI PRASIATKA

Žil raz jeden vlk, ktorý býval v lese. Rozhodol sa, že si postaví domček, aby bol v bezpečí pred tromi prasiatkami, ktoré ho sledovali a chceli ho zjesť. Postavil si domček zo slamy. Tri prasiatka zbadali chatrný domček a skríkli: „*Cítim tu vlka! Vylez z domčeka, lebo ináč fúkne! A fúkne tak silno, že ti ho odfúkne a teba zjeme!*“ Vlka sa triasol od hlavy po päty. V tom mu silný závan nečakane odniesol strechu domčeka. „*Aký chutnučký vlk!*“ potešili sa prasiatka. Vlka však zobral nohy na plecia a utiekol hlbšie do lesa. Tam sa rozhodol, že si postaví domček z dreva – pevnejší ako ten predtým. Bol si istý, že v ňom bude v bezpečí. Veď drevo je odolnejšie a určite ochráni vlka pred zlými prasiatkami. Prasiatka však silou trochu fúkli a domček sa zrútil po dvoch zafúknutiach. Vystrašený vlk, našťastie, opäť stihol ujsť, a to ešte hlbšie do lesa. Keď sa zastavil, rozhodol sa, že si postaví pevný domček z tehál: „*Snáď už budem konečne v bezpečí,*“ pomyslel si vlk vo vnútri svojho domčeka. Prasiatka ho, ako vždy, vyňuchali a fúkali fúkali, čo im sily stačili, no našťastie, domček z tehál odolal. Prasiatka sa však nechceli vzdať a snažili sa dostať do domčeka cez komín. Vlka ich však počul a kým prasiatka liezli na strechu, on rozduchal v kozube oheň, na oheň postavil veľký kotol a doň dal variť vodu. Tá v kotli začala vriieť a keď sa prasiatka snažili prepchať komínom, horúca para ich zospodu popálila. Takto obarené radšej vzali nohy na plecia a utiekli kade ľahšie. Vlka tak bol konečne v bezpečí vo svojom domčeku a nemusel sa už ničoho báť.

Rozprávka KOZA A VÍČATKÁ

Kde bolo, tam bolo, bola raz jedna hôrka. Na samom prostriedku hôrky bola pekná zelená lúčka. Na tej lúčke stál domček a v domčeku bývala vlčica s malými víčatkami. Vlčica zvykla chodiť pravidelne na nákupy dole do dediny. Tak tomu bolo aj teraz. Doma sa minulo mlieko a mama vlčica ho musela ísť dokúpiť. Pred odchodom však prikázala víčatkám: „*Deti moje, nikomu neotvárajte! Iba mne ak zakričím, že vám nesiem mliečka. Vnútri v domčeku ste v bezpečí!*“ Víčatká doma osameli. Medzitým sa k domčeku prikradla strašidelná a hladná koza, ktorá si vypočula, čo mama vlčica prikazovala víčatkám. Zaklopala na dvere domčeka a hovorí: „*Víčatká, víčatká, otvorte dvierka, nesiem vám čerstvého mliečka.*“ Víčatká koze skoro naleteli a už, už ju chceli vpustiť dnu, no najmladší vlčík ich v tom zastavil: „*Naša mamička vlčica má tenší hlások!*“ a tak sa koza vybrala ku kováčovi, aby jej ukoval tenšie hrdlo. Keď sa tak stalo, rozbehla sa späť k domčeku a začala tenším hlasom spievať: „*Víčatká, víčatká, otvorte dvierka, nesiem vám čerstvého mliečka.*“ „*My ti veru neotvoríme, ty nie si naša mamička,*“ povie najstaršie vlča. „*Ba je to naša mať!*“ hádali sa kozliatka. „*Ba nie!*“ nedalo sa najstaršie. „*Ba veru hej! Len ju pustíme, ved' sme už hladné!*“ A tak víčatká pribehli k dverám a odomkli ich. Tu vopchala koza hlavu do izby, víčatká pochytila a pohltala. O chvíľu na to ako odišla, sa domov vrátila mama vlčica. Preľakla sa, keď našla dvere do domčeka naširoko otvorené. Vošla do domu a nech hľadala ako hľadala, víčatká nikde nenašla a tak začala hlasno vzlykať. Nemohla ich ísť hľadať sama, a tak sa vybrala za susedom Lacom. Ten jej povedal, že v okolí chalúčky videl v ten deň kozu a ponúkol sa, že jej pomôže víčatká s kozou hľadať. Koza s veľkým bruchom nedokázala tak rýchlo utekať, a tak ju čoskoro dolapili. Vlčica ju tak silno koplá, že koza na mieste odpadla a víčatká z nej, našťastie, živé vyskákali von. Od tých čias víčatká mamičku poslúchali, koze nikdy viac neotvárali a vo svojom domčeku boli už navždy v bezpečí.

Výprava za kokosovým orechom

Ciele aktivity

- Rozlíšiť **rastové myslenie** (zelené) od **fixného myslenia** (modré)
- Uvedomiť si výhody rastového myslenia a vedieť, kedy je vhodné použiť fixné myslenie

Cieľová skupina

deti v MŠ

Priebeh aktivity

1. Ešte pred začiatkom aktivity si pedagóg pripraví priestor v triede tak, aby mali deti pohodlné sedenie, napr. na vankúšoch na zemi. Mimo priestoru na sedenie detí vytvorí pedagóg 2 farebné zóny: modrú a zelenú. Úlohou detí bude presunúť sa počas príbehu do tej zóny, ktorá vyjadruje ich názor na pokračovanie príbehu. Zóny by mali byť dosť veľké, aby sa do nich mohli postaviť všetky deti. Pedagóg ich môže situovať do rohov miestnosti, kde bude predmet danej farby alebo iná forma označenia farby.

2. Pedagóg na úvod vyzve deti k počúvaniu špeciálnej rozprávky o opičke a orechu. Ich úlohou bude nielen počúvať, ale aj rozhodovať o tom, ako bude príbeh pokračovať.

***Poznámka:** Pre lepšie uvedenie do príbehu môže pedagóg využiť bábkú zvieratá, ideálne opice alebo môže využiť papierovú bábkú maskota metodickéj príručky, Veselú Milotku (vid' str. 162).*

3. Pedagóg deťom začne čítať rozprávku (vid' príloha) a pri každom vyznačenom zastavení v príbehu predstaví deťom 2 možnosti, ako môže príbeh pokračovať. Zároveň deti požiada, aby sa presunuli do tej časti miestnosti, ktorá má farbu ich vybranej možnosti. Akonáhle sa deti rozmiestnia do dvoch farebných zón, pedagóg napíše na tabuľu alebo na papier počet detí v zónach. Následne pokračuje v príbehu podľa toho, v ktorej zóne sa nachádzal väčší počet detí.

4. Po ukončení príbehu sa pedagóg môže v reflexii detí opýtať nasledujúce otázky:

- *Vďaka čomu si myslíte, že bola Lujza so svojím dňom spokojná alebo, naopak, nebola?*
- *Aké Lujzino konanie v tomto príbehu by ste radi ocenili?*
- *Poznáte slovo „výzva“? Čo to podľa vás znamená? (Ide o možnosť popasovať sa s nejakým problémom, vyskúšať svoje sily, vyriešiť niečo).*
- *Aké výzvy postretli opičku v tomto príbehu?*
- *Čo bolo pre opičku podľa vás jednoduchšie:*

a) zjesť húsenicu a nejst' na výpravu,

b) íst' za kokosovými orechmi a neostať pri banánovníkoch,

Metódy

práca s príbehom – storytelling, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút (20 minút čítanie a 10 minút reflexia v celej skupine), trieda alebo exteriér

Pomôcky

Rozprávka o opičke a kokosovom orechu (vid' príloha), modrá a zelená zóna

- c) šplhať na kokosovník za niu orechmi,
- d) ostať pod palmou pred búrkou a nebežať domov.

- Napriek tomu, že pre opičku existovali aj jednoduchšie cesty, vybrali ste jej častokrát/vždy (pedagóg doplní podľa reality) tú náročnejšiu cestu. Prečo? Prečo to podľa vás stálo za to?

5. Na záver aktivity vysvetlí pedagóg deťom rozdiel medzi zelenou a modrou cestou. Modrá znamenala, že sa chcela opička výzve vyhnúť a zelená znamenala to, že sa s ňou popasovala. Jedna cesta bola jednoduchšia a tá druhá zase o niečo náročnejšia. Pedagóg tiež deti upozorní na zóny prislúchajúce k jednej alebo druhej ceste. Vysvetlí im tiež, že aj v našich životoch, keď nás postretne nejaká výzva, máme na výber dve cesty – zelenú a modrú. Môže použiť nasledujúcu formuláciu:

„Modrú cestu volíme, keď sa nám s výzvou nechce pasovať, premôžu nás obavy alebo neistota, keď sa bojíme urobiť chybu a radšej sa do niečoho nepustíme, ako napríklad, keď sa nechceme pustiť do novej hry alebo sa bojíme pred ľuďmi zaspievať pesničku.“

Poznámka: Deti môžu doplniť ďalšie príklady situácií, kedy si volíme modrú cestu.

„Zelenou cestou sa vydáme vtedy, keď nás nezastaví obava o to, či vyhráme alebo prehráme, či nás niekto pochváli alebo nie. Pri nej si hovoríme – je jedno, ako to dopadne, hlavne, že sa niečo naučím, niečo nové zažijem, dozviem sa... už TO je pre mňa skvelá odmena.“

Poznámka: Deti môžu doplniť ďalšie príklady situácií, kedy si volíme zelenú cestu.

6. Pedagóg sa na konci aktivity opýta detí, aké ďalšie odmeny okrem vysnívaného kokosového mliečka získala opička počas náročnej výpravy. Nechá deti, nech samy doplnia, čo si uvedomili, napr. že zažila niečo zábavné, prekonala svoje obavy a únavu, mala sýte bruško, vedela, kam nabudúce ísť a kam neísť a pod. Deťom tiež vysvetlí, že obe tieto cesty majú svoj zmysel. Modrá nás chráni pred nebezpečenstvom a vyčerpaním, zelená nám zas prináša nové poznanie, zážitky, dobrý pocit. Ľuďom (aj opičkám) sa oplatí vyberať si v živote hlavne „zelené“ cesty - nezľaknúť sa výzvy a nejsť jednoduchšími cestami, ale popasovať sa so svojimi obavami. Odmenou nám je veľa zážitkov, zábavy, pocit, že toho veľa dokážeme a možno niekedy aj sladká odmena ako v prípade opičky Lujzy.

Príloha

***Poznámka:** M znamená v tabuľke modrá farba a Z znamená zelená farba. Po tom, čo si väčšina detí vyberie odpoveď, posunie sa pedagóg v príbehu na ďalšiu časť podľa väčšinového rozhodnutia triedy.*

Rozprávka o opičke a kokosovom orechu

Časť 1

Ako každé ráno, malá opička Lujza sa zobudila do slnečného dňa a pretrela si oči: „*Aaaach, ako sa mi ešte nechce vstávať,*“ zazívala lenivo ako vŕzgajúce dvere. Pomedzi listy na strome ju už štekľilo slnko. V bruchu jej začalo škvíkať od hladu. Tak rada by si dala na raňajky kokosový koktejl! Vedľa na konári si všimla lezúcu húsenicu. Bola pomalá a tučnučká. Keby ju Lujza zjedla, umlčala by svoj hlad a mohla by ďalej pokračovať v spánku.

Hmmm... čo si podľa vás opička pomyslela?

<p>M: „<i>Som taká unavená, že sa neviem vôbec rozhýbať. Prospelo by mi ešte dlhšie si pospať. Zjem teda húsenicu, aj keď na ňu nemám chuť. Zasýti ma takmer ako koktejl z kokosového orecha.</i>“</p>	<p>Z: „<i>Som síce unavená, ale keď sa rozhýbem, únava zo mňa určite opadne. Oplatí sa mi pre kokosové mliečko vstať a vydať sa na výpravu.</i>“</p>
<p>Presun na časť 2</p>	<p>Presun na časť 3</p>

Časť 2

Lujza premožla svoju nechúť a nahla sa k vedľajšiemu konáru: „*Uff, snád' mi z tej húsenice nebude zle!*“ Vymrštila svoj dlhý jazyk a na jeden šup húsenicu zhltna. Akoby sa nič nestalo, urovnala si listy v peliešku a uvelebila sa na spánok. Pár minút potom opičku zo spánku niečo vyrušilo. Priamo na hlavu jej pieklo ostré slniečko, ktoré vykuklo spoza listov. Lujza sa pomrvila a snažila sa nájsť miesto, kde by na ňu slnko nedočiachlo. V peliešku ale také nenašla. Čo teraz urobí?

<p>M: Prikryje si hlavu listami, na ktorých ležala a pokračuje v oddychu. Snád' o chvíľu slniečko zájde za strom alebo oblaky.</p>	<p>Z: Rozhodne sa, že druhé prebudenie využije na to, aby šla na výpravu za svojím vysnívaným kokosovým orechom.</p>
<p>Presun na časť 2</p>	<p>Presun na časť 3</p>

Časť 3

Na ostrove, kde Lujza bývala, rástlo veľa krásnych stromov. Niektoré boli košaté a dali sa v nich stavať skvelé hniezda a bunkre. Iné boli obrastené pevnými lianami, na ktorých sa dalo hojdať a preskakovať zo stromu na strom. Potom tu boli ešte aj vysoké stromy, ktoré na svojich vrcholoch ukrývali poklady - kokosovníky a banánovníky. Lujza presne vedela, kde rastú. Šikovne preskakovala zo stromu na strom, až sa ocitla na mieste, kde rástli banánovníky. Bola asi v polovici cesty za kokosovníkmi. Mala veľkú chuť na kokosové mliečko, avšak pohľad na banánovníky ju zastavil. Hmmm... banánovníky boli priamo pred ňou a boli o polovicu nižšie ako kokosovníky. Lujza sa zamyslela:

<p>M: „Čo ak tú dlhú cestu v takomto ostrom slniečku nezvládnem? A čo ak na jej konci budem príliš vyčerpaná, aby som vyliezla na vysokánsku palmu? A čo ak aj vyleziem, ale orechy tam nebudú? Oplatí sa mi merať takú dlhú cestu?“ Lujza sa rozhodne neriskovať. Na banány síce úplne nemala chuť, ale bruško jej zasýtia a má ich hneď tu.</p>	<p>Z: Lujza si uvedomí, že aj keď sú banánovníky jednoduchšia voľba, ona by radšej skúsila získať to, po čom naozaj túži. Cesta za kokosovníkmi je náročná a nie je isté, že ich získa, ale chce to aspoň skúsiť.</p>
<p>Presun na časť 4</p>	<p>Presun na časť 5</p>

Časť 4

Lujza sa ani nenazdala a rýchlo bola v cieľi. Stačilo už len vyliezť na banánovú palmu a odtrhnúť si trs banánov. Niektoré si môže vziať aj so sebou, aby si dala aj na večeru. Lujza šikovne vyliezla až na vrchol palmy, kde rástli tie najlepšie banány. Fíha! Otvorila ústa od prekvapenia. Sú tu len samé zelené. Po zreľých z vrcholku už ostala len žltá šupka prevesená cez konár. Nieko ju dnes predbehol. Porozhliadla sa po ostatných banánovníkoch a zbadala, že sú na tom rovnako. Nevyjedené banány boli už len tie ukryté pred slniečkom, ktoré pomalšie dozrievajú. „Uff... asi budú riadne trpké,“ pomyslela si Lujza a opäť sa ponorila do predstavy o sladučkom kokosovom mliečku. Čo spraví teraz?

<p>M: Lujza si vyčíta, že sa rozhodla pre banánovník: „Ach, to som celá ja! To mám za to, že som lenivá.“ Zjedla so znechutením 2 zelené banány a pobrala sa naspäť sa uložiť na spánok do svojho hniezda.</p>	<p>Z: Lujza sa rozhodne ísť za kokosovníkmi. Síce stratila čas a energiu šplhaním sa na banánovník, ale tú určite dočerpá, keď vypije svoje vytúžené kokosové mliečko.</p>
<p>Presun na časť 8</p>	<p>Presun na časť 5</p>

Časť 5

Po náročnej, ale aj zábavnej ceste Lujza dorazila na miesto, kde rástli kokosovníky. Bola už trochu unavená a takmer sa potkla o kopu hnedých chlpatých kokosových orechov, ktoré ležali pod palmou: „Jééj,“ potešila sa Lujza, „popo!“ vykričala. *Popo* sú orechy, ktoré spadli z kokosovníka po tom, ako na palme takmer rok dozrievali. Tie, čo sú ešte zelené a nespádli, sa volajú *niu* a na rozdiel od vyschnutých hnedých *popo* majú v sebe veľa chutnej šťavy. Práve na tú mala Lujza veľkú chuť. Lenže, čo ak všetky *niu* už opadli? Chce sa Lujza šplhať na vysokánsku palmu alebo sa uspokojí s *popo*, z ktorého môže vyhryzkať suchú kokosovú dužinu?

M: Lujza je rada, že našla vôbec nejaké orechy a nechce sa jej šplhať hore pre <i>niu</i> , ktoré tam už možno nie sú. <i>Popo</i> orechy síce nemajú tú šťavičku, na ktorú sa tešila najviac, ale určite ju zasýtia, keďže ich tu je toľko veľa.	Z: Lujza kvôli vidine kokosového mliečka zozbiera posledné sily a rozhodne sa overiť stav <i>niu</i> orechov na vrchole palmy. Aj keby tam neboli, aspoň to bude vedieť naisto. Taktiež z vrcholku kokosovníka uvidí, či nejaké <i>niu</i> rastú aspoň na ostatných palmách okolo.
Presun na časť 6	Presun na časť 7

Časť 6

Lujza bola sklamaná. Slniečko už pomaly zapadalo a ona stále nebola nasýtená. *Popo* orechy boli vysušené a veľmi tvrdé. Ich hrubú škrupinu sa jej nedarilo roztrhať tak ako zelenú šupku na *niu* orechoch. Skúšala všetko. Hodiť *popo* o zem, tresnúť ich o seba a dokonca do jedného aj zaťala od zúfalstva zuby. Ale nič nepomáhalo. Len ju rozbolel zub. Zo všetkých *popo* orechov, ktoré ležali pod stromom, sa jej napokon po dlhých hodinách snaženia podarilo vyjesť len 1, čo sa rozbil pri páde na zem. Bol trochu ohryzkaný chrobáčikmi a divne smrdel. Lujza sa naň zadívala, potom sa pozrela na zapadajúce slniečko a mraky, ktoré oznamovali dážď a zamyslela sa: „Čo teraz? Nemám príliš veľa času...“

M: Keďže bola Lujza unavená a hladná, pustila sa do vyjedania <i>popo</i> orecha. Vyhryzkala z neho dužinu a vydala sa na cestu domov. Prípadný dážď jej posluží na zahnanie smädu, ktorý jej suchý orech zahnal len čiastočne.	Z: Lujza zozbierala posledné sily a rozhodla sa zaútočiť na vrchol palmy. Verila, že hore nájde nejaké čerstvé <i>niu</i> orechy, ktoré vie poľahky otvoriť a zjesť aj na strome. Keby aj nie, zje si dole svoj <i>popo</i> orech.
Presun na časť 8	Presun na časť 7

Časť 7

Na vrchole kokosovníka sa Lujze rozprestrel krásny výhľad na celý ostrov a oceán. Cítila vzrušenie, akoby lietala alebo kráčala v oblakoch! Odmenou za jej usilovnosť jej boli aj jej vysnívané *niu* orechy. Bolo ich tam neúrekom! Šikovne ošúpala kôru z prvého a vydlabala do neho dieru, cez ktorú jej priamo do papuľky vytiekla sladučká kokosová šťavička: „*Mňááám!*“ usmievala sa Lujza, keď takto vycuckávala už tretí *niu* orech. Začula hrmenie. Onedlho sa rozprší. Lujza si napchala do líc zelené šupky z orechov, aby jej vydržala potrava až do ďalšieho dňa. Započúvala sa do hrmenia. Čo si teraz pomyslí a čo spraví?

<p>M: „<i>Ojoj! Čochvíľa sa spustí dážď. Čo teraz? Som dosť unavená a mám plné brucho. Asi nestihnem dobehnúť domov do úkrytu a nechcem zmoknúť na ceste,</i>“ schúlila sa pod palmu a prikryla sa listami. Počká tu, kým dážď prejde.</p>	<p>Z: „<i>No teda! Vyzerá to na riadnu búrku! Ktovie dokedy bude trvať! Bolo by dobré neodkladať odchod a vydať sa hneď na cestu domov, nech zmoknem čo najmenej,</i>“ posilnená dobrým jedlom a poháňaná hrmením sa Lujza vydala na cestu domov.</p>
<p>Presun na časť 8</p>	<p>Presun na časť 8</p>

Časť 8

Lujza už ležala prikrytá listami. Okolo nej bola už tma a padali veľké dažďové kvapky. Od únavy jej už klipkali oči. Čo myslíte, s akým pocitom v tento večer zaspávala?

Z: Spokojná

M: Nespokojná

2. část

ZÁKLADNÉ ŠKOLY

Dá sa to!

Ciele aktivity

- Uvedomiť si vlastnú schopnosť ovplyvňovať veci okolo seba
- Rozvíjať u detí na riešenie orientované myslenie a občiansku uvedomelosť
- Podporiť tímovú spoluprácu

Cieľová skupina

2. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg na úvod rozdelí žiakov do menších skupín (po 3 – 4) a každej skupine dá obrázok postavy zo známych animovaných rozprávok (vid' príloha). Úlohou žiakov je pozrieť si obrázok a porozprávať sa o tom, aké výzvy a ťažkosti musela daná postava v rozprávke prekonať a čo jej v tomto procese pomohlo. Každá skupina následne odprezentuje pridelenú postavu a to, k čomu spoločne v diskusii dospeli. Pedagóg upriami pozornosť na to, že aj postavy z rozprávkových príbehov častokrát potrebovali pomoc od iných ľudí či rozprávkových bytostí na to, aby prekonalí svoje problémy. Aj vďaka tomu dokázali zdolať všetky výzvy a nástrahy. Úvodné prezentácie ukončí pedagóg posolstvom o tom, že každý z nás niekedy potrebuje pomoc, napr. od niekoho staršieho a múdrejšieho. S pomocou druhých môžeme byť ešte silnejší a výzvy budeme vedieť ľahšie prekonať. Odvahu a hrdinstvo prejavujeme už tým, že požiadame o pomoc.

2. Každý zo žiakov dostane následne za úlohu zamyslieť sa nad niečím, čo ho v triede, škole či vo svete trápi. Pedagóg povzbudí žiakov v tom, aby sa nehanbili zamyslieť sa aj nad vecami, ktoré sa zdajú byť na prvý pohľad maličkosťami (dlhý rad v jedálni, neporiadok v šatni atď.) či, naopak, nad otázkami, ktoré môžu byť veľmi zložité (zvieratka bez domova, sociálna nespravodlivosť atď.). Pedagóg žiakov v uvažovaní podporuje s vedomím, že každý náznak občianskej angažovanosti je potrebné oceniť a rozvíjať, pretože sa môže stať prvým dôležitým impulzom v ďalšom občianskom živote žiaka s dopadom až do jeho dospelosti.

3. Žiaci svoje nápady zdieľajú s ostatnými a pedagóg ich zapisuje na papier, príp. na tabuľu. Priebežne autenticky návrhy žiakov oceňuje. Vysvetlí, že v ďalšom kroku sa pokúsia spomedzi návrhov vybrať taký, ktorý sa týka celej triedy, keďže sa budú spoločne pokúšať nájsť riešenie. Je dôležité, aby pedagóg žiakov uistil, že napriek tomu, že vyberú na hodine iba jeden zo spomenutých problémov, nič nebráni tomu, hľadať aj riešenia všetkých ostatných. Pedagóg nechá žiakov hlasovať za konkrétny problém, napr. zdvihnutím ruky alebo označením vybraného návrhu na tabuli. Podľa potreby žiakom priebežne pomáha pri rozpamätaní sa na podrobnosti návrhov.

4. Úlohou žiakov bude následne navrhnúť riešenie, ktoré by vybraný problém či situáciu pomohlo zlepšiť. Žiaci svoje nápady napíšu alebo nakreslia na spoločný flipchartový papier. Pedagóg žiakom pomáha dopĺňajúcimi otázkami, napr. „Koho by sme mali/mohli pri riešení problému osloviť?“

Metódy

brainstorming, problémové vyučovanie, diskusia s prvkami filozofie (angl. Philosophy for Children - P4C)

Čas a priestor

30 – 45 minút, prípadne pokračovanie aj mimo vyučovania, trieda

Pomôcky

obrázky postáv z animovaných rozprávok (vid' príloha), flipchartové papiere, farbičky, fixky a iné písacie potreby

Potrebujeme na zlepšenie situácie peniažky? Ako by sme ich mohli získať?“ a pod. Ak je niektoré z navrhnutých riešení nerealizovateľné, pedagóg žiakom vysvetlí dôvody, príp. pozve na hodinu zodpovednú osobu (riaditeľ, školník), ktorá situáciu žiakom objasní. Cieľom je spoločne so žiakmi nájsť riešenia, ktoré sú realistické a aspoň čiastočne realizovateľné v dohľadnej dobe tak, aby žiaci na vlastnej koži zažili, že ich názor bol aktívne vypočutý a ich úsilie malo hmatateľné výsledky.

Poznámka: V prípade, že je v triede žiakov viac, môžu hlasovaním vybrať viacero problémov a riešenia vymýšľať v menších skupinách.

5. Na záver aktivity pedagóg alebo niektorý zo žiakov, príp. skupina žiakov, zosumarizuje navrhnuté riešenie a následne spoločne o zrealizovanej aktivite diskutujú, napr. s využitím týchto otázok a námetov:

- *Ako sa pozeráte na vašich hrdinov a hrdinky z rozprávok teraz? Uvedomovali ste si, aké veľké výzvy a prekážky museli prekonať?*
- *Bolo pre vás navrhovanie riešenia vybraného problému náročné alebo jednoduché? Prečo?*
- *Bolo by podľa vás jednoduchšie vymyslieť riešenie osamote? Prečo áno, prečo nie?*
- *Aké výhody má podľa vás pri podobných aktivitách práca v skupine?*
- *Ako ste sa cítili, keď ste si uvedomili, že problém, ktorý trápí vás, trápí aj ďalších spolužiakov?*
- *Myslíte si, že by sme mali iným ľuďom pri riešení ich problémov pomáhať? Prečo áno, prečo nie?*
- *Pomohli ste niekedy niekomu pri riešení jeho/jej/spoločného problému? Aký to bol pocit? Pomohol niekedy niekto vám? Ako ste sa cítili? Prečo?*
- *Riešili ste už niekedy v minulosti iné problémy? Aké? Ako ste postupovali? Aký bol výsledok?*
- *Koho môžeme poprosiť o pomoc pri občianskych aktivitách? Na koho sa môžeme obrátiť na úrovni obce, mesta či štátu?*
- *Prečo sa nesmieme vzdať, ak sa nám niečo nepodarí na prvýkrát?*
- *Čo by mohlo byť naše motto, resp. heslo, na ktoré si vždy pri takýchto situáciách spomenieme?*

Poznámka: Navrhnuté riešenie je v rámci možností dôležité pretaviť v čo najväčšej možnej miere do reality. V závislosti od vybraného problému je preto možné aktivitu rozdeliť na viacero hodín, dní či týždňov, počas ktorých žiaci a ďalší obyvatelia školy pracujú na riešení.

Príloha

Elza z rozprávky L'adové kráľovstvo

Moana z rozprávky Moana

Mulan z rozprávky Mulan

Aladin z rozprávky Aladin

Ralph z rozprávky Ralph Rozbi-to

Shrek z rozprávky Shrek

Zdroj: medium.com
goldderby.com
rottentomatoes.com
thefactsite.com

Dúha dobrých skutkov

Ciele aktivity

- Rozvíjať empatiu a prosociálne správanie
- Podnietiť uvedomenie si dôležitosti drobných láskavostí a pomoci v každodennom živote
- Predstaviť rôzne oblasti, v ktorých môžeme pomáhať

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Metódy

brainstorming, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

vytlačený a rozstrihaný doplnkový materiál
ilustrované príbehy (viď príloha), farebné lepiace papieriky, flipchartové papiere, fixka, písacie potreby

Priebeh aktivity

1. Pedagóg uvedie aktivitu myšlienkou, že konanie dobrých skutkov nemusí mať vždy iba hrdinskú podobu a že každodenné malé skutky znamenajú tiež veľmi veľa. Následne žiakov rozdelí do skupín tak, aby každá skupina dostala 1 obrázkový príbeh. Ak je žiakov viac, môžu viaceré skupiny pracovať s rovnakým príbehom. Úlohou žiakov je v skupinách si príbeh prečítať a porozprávať sa o tom, kto bol v danom príbehu prijímateľom pomoci.

2. Jednotlivé skupiny svoj príbeh potom niekoľkými vetami predstavia ostatným spolužiakom. Pedagóg so žiakmi krátko diskutuje. Využiť môže nasledujúce otázky:

- *Komu bola adresovaná pomoc vo vašom príbehu?*
- *Myslíte si, že vykonať takýto skutok bolo pre deti v príbehoch náročné? Prečo áno, prečo nie?*
- *Dokázali by ste podobný skutok vykonať vy sami? Ak nie, prečo? Čo by ste potrebovali, aby ste ho vykonať dokázali?*
- *Vykonalí ste niekedy nejaký dobrý skutok? Pre koho? O aký skutok išlo?*
- *Prečo podľa vás ľudia konajú dobré skutky?*
- *Komu každému by sme podľa vás mali pomáhať? Prečo?*
- *Mali by sme podľa vás pomáhať aj ľuďom, ktorých nepoznáme? Prečo?*
- *Na čo by sme si mali dávať pozor pri kontakte s cudzími ľuďmi?*

3. Pedagóg načrtne na flipchartový papier čiernou fixkou dúhu. Každá vrstva dúhy predstavuje jednu kategóriu adresátov pomoci (napr. rodina, kamaráti, seniori, životné prostredie, zvieratá a i.). Pedagóg ku každej kategórii priradí lepiace papieriky jednej farby. Úlohou žiakov je na lepiaci papierik príslušnej farby napísať, aký dobrý skutok vykonalí alebo by mohli vykonať pre každú z kategórií. Žiaci postupne lepením farebných papierikov „vyfarbia“ náčrt na flipchartovom papieri a vytvoria tak spoločnú *Dúhu dobrých skutkov*.

4. Hotovú *Dúhu dobrých skutkov* pedagóg umiestni na nástenku. Žiaci dostanú možnosť prezrieť si ju a oboznámiť sa s dobrými skutkami alebo nápadmi svojich spolužiakov. Na záver pedagóg rozvinie diskusiu o tom, ktoré z prečítaných nápadov či reálnych skutkov žiakov najviac zaujali a čím. Diskusiu uzavrie s tým, že každodenné dobré skutky, akokoľvek malé, prinášajú pocit šťastia pre toho, kto ich prijíma, ale rovnako aj pre toho, kto ich koná.

detský cin roka

Roku moja mamka bola
veľmi smutná. Ja som
jej pomohla tak, že
som ju objala a potom
už nebola smutná a
boli sme spolu šťastné.

Veronika Jeková

Môj brat sa volá Samko.
Nemal rozšíť na písanie
a ja som mu kúpil.
Dovedal mi číslo rozšira
a ja som sa kúpiť pýštal.
Mamka ma tiež
pochválila.
Martin Laca

detský cin roka

♥
detský cin roka

Ja som napísala mamičke
na deň matiek do
takého maličkého
papiera, že ju ľúbim.
Potešila očka s tým, že
som mu ma kreslila
obrázok.

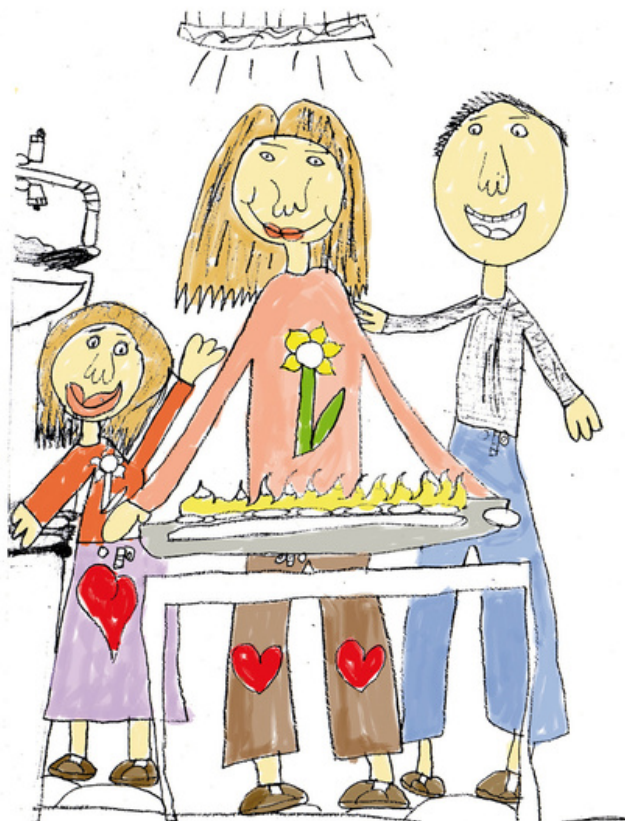
Irka Pirigyi

♥
detský cin roka

Ja pomáhám mamičke
keď robí koláč. Urečie
spodok, dáme na so
ovocie a ja vymiešam
bielka a rozotrieme na
celom plechu. Mamička
bola šťastná a koláč
bol dobrý.

Emmka Tomčováková

detský cin roka

Pomohla som kamarátke
keď nemala vodu. Bez
vody sa nedá žiť, tak
som jej dala zo svojej
vody.

Klárka Kráľová

Nakresli letný deň

Ciele aktivity

- Podporovať rozvoj prosociálneho správania
- Rozvíjať u detí empatiu
- Uvedomiť si hodnotu vzájomnej pomoci

Cieľová skupina

2. – 4. ročník ZŠ

Metódy

skupinová práca, diskusia s prvkami filozofie (P4C), kreslenie

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

farbičky rôznych farieb, lepidlo, farebné papiere, nožnice, farby, štetce, flipchartové papiere

Priebeh aktivity

1. Pedagóg pred hodinou pripraví v triede 4 stanovištia. Každé stanovište obsahuje flipchartový papier a rôzne tvorivé pomôcky. Cieľom je pripraviť stanovištia, ktoré sú výrazne nerovnomerné, napr. na 1. stanovišti majú žiaci k dispozícii farbičky všetkých farieb a lepidlá, na 2. stanovišti sú k dispozícii farbičky iba v 3 farbách, ale veľa farebných papierov bez lepidla atď.

2. Pedagóg na začiatku hodiny rozdelí žiakov do 4 skupín a na tabuľu napíše spoločné zadanie: „Vytvorte čo najvernejší obrázok krásneho letného dňa v záhrade. Máte na to 10 minút. Svoje peračníky nechajte v taškách.“ Pri akýchkoľvek doplňujúcich otázkach týkajúcich sa pravidiel pedagóg žiakov odkáže na zadanie na tabuli a žiakom povie, že jeho úlohou je len meranie času.

3. Pedagóg odštartuje čas a nechá žiakov voľne na zadaní pracovať. Pozorne sleduje, ako žiaci pracujú, či si všimli nerovnomerné rozdelenie pomôcok a ako naň reagujú. Po 5 minútach, najmä, ak si žiadna zo skupín rozdelenie pomôcok nevšimla, pedagóg prácu žiakov preruší a poprosí ich, aby všetci ukázali, v akom štádiu ich kresby sú. V tomto momente by si mala väčšina žiakov uvedomiť, že niektoré skupiny mali k dispozícii iné pomôcky. Pedagóg kresby v tomto bode nehodnotí a žiakom oznámi, že na dokončenie majú 5 minút.

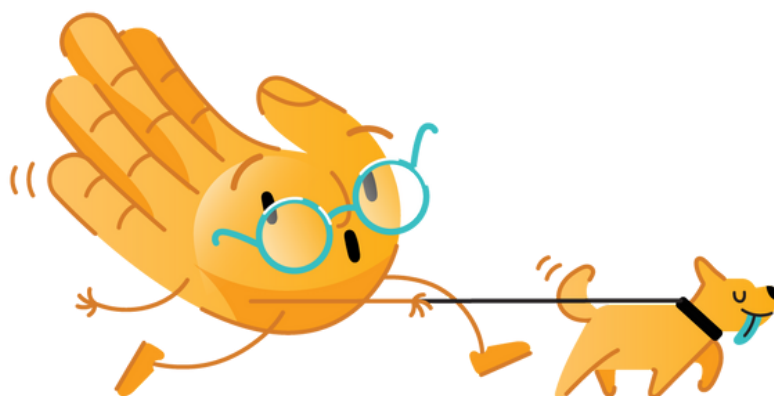
4. Nasledujúcich 5 minút pedagóg opäť prácu žiakov pozoruje. Ak sa niekto zo žiakov opýta, či je možné požičať si farbičky alebo lepidlo od inej skupiny, odkáže ich na pravidlo na tabuli, ktoré takúto možnosť nezakazuje.

5. Pedagóg začne diskusiu spoločnou otázkou: „Ako ste spokojní s výsledkom vašej skupinovej práce?“ Žiaci sa môžu vyjadriť napr. gestom ruky – palec hore znamená pozitívne, palec dole negatívne hodnotenie, palec vodorovne zas niečo medzi tým.

6. Nasleduje spoločná diskusia a reflexia zrealizovanej aktivity, v rámci ktorej môže pedagóg využiť tieto otázky:

- Ak ste pri práci neboli spokojní, čo bolo dôvodom? Čo vám pri práci chýbalo?
- Kedy ste si všimli, že iné skupiny majú pomôcky, ktoré vám chýbali? Ako ste sa vtedy cítili?
- Čo ste v tejto situácii urobili? Napadlo vám požičať si pomôcky od inej skupiny? Prečo áno, prečo nie?

- Vypýtal si niekto pomôcky od vás? Ak áno, ako ste reagovali?
- Napadlo niekomu z vašej skupiny len tak zaniest pomôcky inej skupine? Ak áno, prečo?
- Stáva sa ľuďom bežne v živote, že sa ocitnú v situácii, keď majú niečoho menej alebo je niečo pre nich nespravodlivo rozdelené? Kedy napríklad? Poznáte takých ľudí alebo také situácie? Ako sa ľudia v takejto situácii asi cítia? Čoho sa boja? Čo by potrebovali?
- Ako sa to týka nás ostatných? Čo môžeme robiť, aby sme im pomohli? Robíte to niekedy? V akých situáciách?
- Prečo je podľa vás dôležité navzájom si pomáhať, ak niekto prechádza ťažkou životnou situáciou či trpí nedostatkom?

0 5 minút 12

Ciele aktivity

- Poznať a dodržiavať pravidlá dialógu
- Vedieť zotrvať v téme komunikácie pri rozhovore
- Naučiť sa klásť doplňujúce otázky na vybranú tému komunikácie

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Priebeh aktivity

1. Na úvod dostanú žiaci za úlohu vytvoriť krátky príbeh zo symbolov, ktoré sú vyobrazené na kockách. Ako pomôcku je možné využiť fyzické kocky *Story Cubes* alebo online nástroj *Storygen*. Kocky sa v oboch verziách pri každom hodení zobrazia s inými symbolmi. Úlohou žiakov je, samostatne alebo v skupinách, vytvoriť príbeh tak, aby doň zahrnuli všetky symboly na kockách.

2. Pedagóg so žiakmi krátko diskutuje o tom, že podobne ako oni v predošlej úlohe vytvárali príbeh a museli sa držať jednej dejovej línie, aj v komunikácii s ľuďmi je dôležité neodbiehať od témy rozhovoru. Žiakov následne vyzve k vytvoreniu vlastnej školskej diskusnej relácie, v rámci ktorej si takúto komunikáciu vyskúšajú.

3. Pedagóg pomôže žiakom spoločne si zvoliť tému diskusnej relácie a vyberie niekoľkých dobrovoľníkov, ktorí budú v diskusii predstavovať panelistov. Zvyšok triedy predstavuje publikum. Následne sa zhostí roly moderátora a oblečie si pripravený kostým, resp. využije rekvizity.

Príklady diskusných tém:

- téma zo života detí (oblúbené hry, knihy, zážitky z prázdnin, zvieratá),
- téma priamo z vyučovania,
- významný deň (napr. 13. september – *Deň pozitívneho myslenia*),
- školské pravidlá a normy – prečo sú dôležité a čo by sa stalo, keby neexistovali,
- používanie mobilov v škole,
- miestne tradície a zvyky.

Cieľom je prepracovať sa od jednoduchších, každodenných tém k veku primeraným, abstraktnejším témam, ktoré od žiakov vyžadujú hlbšie zamyslenie sa, vrátane tém spojených so životom v komunite, s pomáhaním ostatným, s ochranou prírody a pod.

4. Žiaci sa usadia, moderátor privíta všetkých zúčastnených vrátane panelistov a uvedie vybranú tému diskusie. Postupne kladie otvorené otázky a dohliada na priebeh diskusie. Ak sa žiaci pri ozprávaní prekríkujú, moderátor ich poprosí o utíšenie sa a pod. Žiaci z publika sa môžu panelistov tak isto dopytovať otázky. V rámci diskusie môže moderátor využiť napr. otázky:

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), rolová hra

Čas a priestor

45 minút, trieda

Pomôcky

počítač, dataprojektor, interaktívna hra *Storygen* (dostupné na bit.ly/storygen-hra), príp. hra *Story Cubes*, rekvizity a/alebo kostým moderátora (mikrofón, sako a pod.)

- Čo si myslíš o ...?
- Čo ti prvé napadne, keď počuješ slovo ...?
- Čo by si zmenil na ...? Prečo? Aký by to podľa teba malo dôsledok?
- Čo máš na ... najradšej? Prečo? Čo máš na ... najmenej rád? Prečo?
- Stretol si sa so situáciou ... niekedy v minulosti? Ako si ju vyriešil?

Poznámka: Ak by pre žiakov bolo náročné zhostiť sa roly moderátora alebo by na hodinách vznikal hluk a pozornosť žiakov by sa odpúťavala od diskusie, môže rolu moderátora vykonávať aj pedagóg.

5. Zrealizovanú aktivitu pedagóg so žiakmi krátko reflektuje. Použiť môže napr. otázky:

- Bolo pre vás jednoduché odpovedať na otázky pred celou triedou (publikom)? Prečo áno, prečo nie?
- Ako ste sa cítili, keď ste museli počkať, kým dohovorí spolužiak, aj keď ste už vašu odpoveď mali pripravenú?
- Je podľa vás dôležité, aby diskusia mala svoje pravidlá? Prečo áno, prečo nie?
- Je podľa vás v diskusii dôležitá rola moderátora? Prečo áno, prečo nie?
- Existujú podľa vás otázky, ktoré by sme sa ľudí pýtať nemali? Aké? Prečo si to myslíte?
- Čo môžeme urobiť, keď na položenú otázku odpovedať nechceme?

Poznámka: Aktivitu odporúčame pravidelne opakovať, pričom zo začiatku môže byť moderátorom pedagóg. Žiaci sa postupne naučia, ako je vhodné klásť otázky, aby odpovede diskutujúcich neboli len áno – nie a môžu rolu moderátora prevziať.

Alternatívna verzia: V závislosti od veku a skúseností žiakov môžeme simulovať rôzne typy relácií, napr. aj diskusie, kde hostia zastupujú 2 rôzne protinázory na danú tému a pod.

On i ona, ja i ty – sme súčasťou komunity!

Ciele aktivity

- Uvedomiť si, že človek môže byť súčasťou rôznych komunít
- Vedieť pracovať v skupine a hľadať spoločné riešenia

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Pomôcky

komunitný preukaz (vid' príloha č. 1) pre každého žiaka, obrázky k stanovištiam (vid' príloha č. 2), písacie potreby, farbičky, výkresy

Priebeh aktivity

1. Pedagóg pred hodinou rozmiestni po triede stanovištia vybraných komunít. Na každé stanovište umiestni obrázok a krátky popis danej komunity (vid' príloha č. 2). Pripraví si tiež komunitné preukazy (vid' príloha č. 1) tak, aby každý žiak dostal vlastný preukaz.

2. Na začiatku hodiny pedagóg žiakom rozdá komunitné preukazy, na ktoré si žiaci napíšu meno, prípadne ak nevedia písať, nakreslia symbol. Následne sa žiaci voľne pohybujú medzi stanovištiami, pri každom sa pristavia a zhodnotia, či sú súčasťou danej komunity. Ak áno, komunitu označia vo svojom preukaze. U prvákov sa môže pedagóg so žiakmi pohybovať medzi stanovištiami ako sprievodca v múzeu a na každom stanovišti prečítať sprievodný text.

3. Po tom, čo všetci žiaci vyplnia svoje komunitné preukazy, pedagóg pozbiera obrázky z komunitných stanovišť a nahradí ich papiermi s číslami 1 – 7 (čísla nereprezentujú komunity, na ich umiestnení nezáleží). Pedagóg následne žiakom zadá inštrukciu, aby spočítali, koľko políčok na svojich komunitných preukazoch zaškrtili. Po spočítaní sa žiaci presunú k papieru s rovnakým číslom, ako je počet zaškrtnutých políčok, resp. komunít.

4. Žiaci vo vzniknutých skupinách krátko zdieľajú, aké políčka mali zaškrtnuté. Každá skupina dostane následne za úlohu pripraviť výstup, prostredníctvom ktorého stvárni základnú myšlienku života v komunite: *Aj keď sme rôzni, komunita je miesto, kde máme nejaké spoločné pravidlá, žijeme tam, dôverujeme a pomáhame si.* Výstup môže mať podobu plagátu alebo krátkej scény, pričom je dôležité, aby na príprave a prezentácii participoval každý člen skupiny. Alternatívou je stvárnenie základných charakteristík vybraných komunít.

***Poznámka:** Pri výbere formátu pedagóg spočiatku do rozhodovania žiakov nevstupuje. Ak sa však žiaci nevedia dohodnúť, rozhodne za nich učiteľ napr. hodením mince (žiaci o tomto postupe vedia vopred).*

5. Každá skupina dostane 1 minútu na odprezentovanie svojho výstupu. Ostatné skupiny prezentácie spolužiakov pozorne sledujú a v spätnej väzbe vyjadria, nakoľko z ich pohľadu dokázala skupina vyjadriť hlavnú myšlienku komunity, resp. stvárniť jej charakteristiky.

6. Pedagóg aktivitu ukončí spoločnou reflexiou, pri ktorej môže využiť tieto otázky:

- *Ako by ste vlastnými slovami vysvetlili kamarátovi, čo je to komunita?*
- *Ktorých komunít ste vy sami súčasťou? Môžeme si vybrať, do akej komunity budeme patriť?*
- *Ako ste v skupine postupovali pri tvorení spoločného plagátu/scénky? Potrebovali ste, aby do vášho rozhodovania zasiahol učiteľ? Prečo áno, prečo nie?*
- *Jednou z hodnôt, ktoré sú dôležité pre komunitu, je úcta. Nakoľko sa vám dnes darilo prejavovať druhým úctu?*
- *Je podľa vás lepšie žiť v komunite alebo sám? Ak v komunite, prečo? Ak sám, prečo?*
- *Prečo sme ako jednotlivci zodpovední za kvalitu života našej komunity?*
- *V čom môžeme od dnes byť lepšími členmi svojej komunity (komunít), viac druhým pomáhať, podporovať sa, byť na seba milší či aktívnejšie zlepšovať prostredie našej komunity?*

Príloha

Príloha č. 1

Komunitný preukaz: _____

Trieda

Kružok

Školský klub

Mesto/obec

Športový klub

Iné

Príloha č. 2

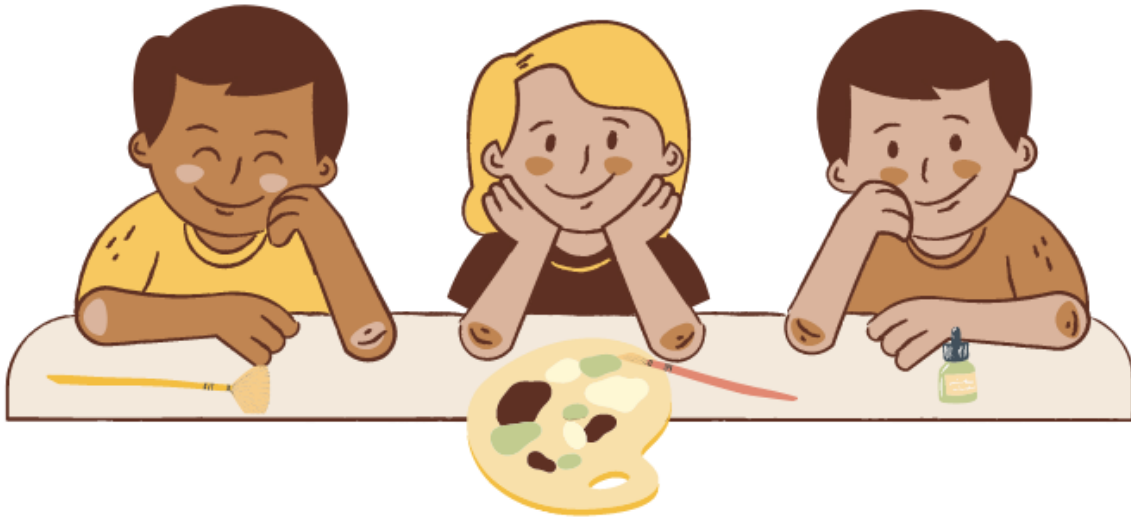
TRIEDA: Skupina ľudí, s ktorou sa pravidelne dopoludnia vzdelávam.

ŠKOLSKÝ KLUB: Skupina ľudí, s ktorými trávim v škole popoludňajší čas.

KRÚŽOK: Skupina ľudí, s ktorými mám rovnakú záľubu a pravidelne sa pri nej popoludní stretávame.

ŠPORTOVÝ KLUB: Skupina ľudí, s ktorými spoločne trénujeme a chodíme na súťaže v nejakom športe.

MESTO/OBEC: Ohraničené územie, ktoré má vlastný názov a ktoré spoločne zdieľame s ľuďmi, ktorí v ňom bývajú.

INÉ: Akákoľvek skupina ľudí, s ktorými zdieľame nejakú časť života, bývame s nimi, stretávame sa.

Pocitová pokladovka

Ciele aktivity

- Posilniť u detí vnímanie základných emócií
- Prepojiť kognitívnu a telesnú stránku pocitového vnímania
- Posilniť schopnosť vyjadrenia a zvládania vlastných emócií

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), pohybová aktivita, tvorba plagátu

Čas a priestor

30 minút, trieda alebo exteriér

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Pomôcky

veľké smajlíky s výrazom základných emócií (vid' príloha č. 1), obrázky znázorňujúce rôzne sociálne situácie (príklady vid' príloha č. 2), fixky, lepidlo, písacie a kresliace potreby, flipchartový papier

Priebeh aktivity

1. Pred hodinou ukryje pedagóg v triede, resp. v hracom priestore, obrázky znázorňujúce rôzne životné situácie (vid' príloha č. 2). Počet obrázkov závisí od počtu žiakov, ich schopnosti sústrediť sa i časového priestoru na hru.

2. Pedagóg si spolu so žiakmi sadne do kruhu a pomocou pantomímy predstaví základné emócie: radosť, smútok, strach, hnev, prekvapenie. Vybranú emóciu potom pomyselne pantomimicky podá žiakovi po svojej pravici. Ten sa pokúsi uhádnuť, o akú emóciu ide. Žiak následne spolužiakovi po svojej pravej strane odovzdá ďalšiu emóciu. Ten sa ju pokúsi uhádnuť a smerom k ďalšiemu spolužiakovi pridá vlastnú. Takto sa emócie posúvajú v kruhu ďalej, až kým sa všetci nevystriedajú.

3. Po úvodnej hre môže pedagóg so žiakmi na tému emócií krátko diskutovať:

- *Ako sa cítite, keď je niekto vo vašom okolí smutný?*
- *Stalo sa vám niekedy, že niekto vo vašom okolí bol smutný a aj vás to rozosmutnilo?*
- *Ako sa cítite, keď je niekto vo vašom okolí veselý?*
- *Stalo sa vám niekedy, že vás niekoho radosť rozveselila?*
- *Stalo sa vám niekedy, že ste mali dobrú náladu a niekto alebo niečo vám ju pokazilo? Čo sa stalo?*
- *Stalo sa vám niekedy, že keď ste boli smutní, niekto vás potešil či rozveselil? Ako to dokázal?*

4. Následne pedagóg umiestni do stredu hracieho poľa veľkých smajlíkov s výrazmi základných emócií (vid' príloha č. 1). Úlohou žiakov je nájsť v triede všetky ukryté obrázky a priradiť ich emóciám, ktoré ľudia v danej situácii prežívajú. Keď žiaci všetky obrázky nájdú a priradia ich, spoločne umiestnenie skontrolujú a prípadne ho upravujú. Je v poriadku, ak sa niektoré situácie vyskytnú pri viacerých emóciách – pedagóg umiestnenie nedelí na správne a nesprávne. Žiakom vysvetlí, že prežívanie emócií je subjektívne a môže sa u rôznych ľudí líšiť.

5. Z obrázkov a smajlíkov žiaci v ďalšom kroku vytvoria spoločný plagát. Ku každej zo situácií sa pokúsia navrhnúť riešenie, ktoré na plagáte tak isto znázornia a vytvoria tak spoločný zoznam riešení na tému „Čo robiť, keď...“.

Zdroj: media.30seconds.com
kelymentalhealth.ca
canva.com
verywellfamily.com

Spíšme si vlastnú triednu ústavu

Ciele aktivity

- Pochopiť, prečo v živote potrebujeme pravidlá
- Uvedomiť si význam kompromisu
- Spolupodieľať sa na tvorbe spoločných pravidiel

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ, ideálne žiaci stretávajúci sa na pravidelnej báze

Priebeh aktivity

1. Pedagóg na úvod hodiny žiakom v krátkosti vysvetlí, že každý človek pochádza z rôzneho spoločenského, kultúrneho, rodinného či sociálneho prostredia, čo môže spôsobovať rozdiely v tom, čo kto považuje za bežné, čo je komu nepríjemné a naopak. Aby ľudia v spoločenstve dokázali spolu spokojne a šťastne žiť či spolupracovať, je dôležité stanoviť si spoločné pravidlá, ktoré budú okrem iného participatívne, férové a budú rešpektovať základné ľudské práva. Podobné triedne pravidlá si počas aktivity vytvoria aj žiaci.

***Poznámka:** Pred realizáciou aktivity pedagóg žiakom vysvetlí, že nie je možné stanoviť si pravidlá, ktoré by porušovali oficiálne platné zákony alebo poriadok školy. Zodpovedný dospelý by mal mať právo veta, resp. by mal byť pripravený žiakom vysvetliť, že pokiaľ aplikovanie pravidla môže viesť napr. k ublíženiu na zdraví, nie je možné toto pravidlo zaviesť.*

2. Pedagóg na viditeľné miesto nalepí flipchartový papier, na ktorom je nakreslený kruh. Vnútro kruhu predstavuje triedny kolektív, v ktorom sa všetci jeho členovia chcú cítiť dobre. Priestor okolo kruhu predstavuje vplyvy a správanie, ktoré by malo zostať mimo kolektívu.

3. Žiakom pedagóg rozdá lepiace papieriky (na farbe nezáleží). Úlohou žiakov je v prvej časti aktivity napísať na papieriky príklady správania, ktorých by sa radi vyvarovali a ktoré by v kolektíve nemali mať miesto, a to tak, aby na každom papieriku bola napísaná iba 1 situácia. Využiť pritom môžu ľubovoľné množstvo papierikov. Žiaci papieriky nalepia na flipchartový papier do priestoru mimo kruhu. Spoločne s pedagógom ich následne zoskupia do tematicky príbuzných oblastí.

***Poznámka:** Pedagóg môže v úvode tohto kroku využiť obrázok maskota metodickéj príručky, Premýšľajúcu Šarlotku (vid' str. 168), ktorá bude predstavovať novú spolužiačku v triede a úlohou žiakov je vysvetliť jej, aké pravidlá v triede majú a ako by sa mali všetci v triede k sebe správať.*

4. V druhej časti aktivity sa žiaci pokúsia navrhnúť vlastné preventívne opatrenia a pravidlá, ktoré pomôžu nechcenému správaniu predísť (napr. ak je mimo kruhu umiestnený papierik „Vadí mi meškanie.“, do stredu kruhu patrí pravidlo „Všetci chodíme do školy načas.“). Každý žiak by mal navrhnúť aspoň jedno opatrenie, riešenie či pravidlo, ktoré napíše na nový lepiaci papierik. Všetky papieriky žiaci nalepia do stredu kruhu a opäť sa ich pokúsia zoskupiť do tematických oblastí.

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), skupinová a samostatná práca, kreslenie a/alebo maľovanie

Čas a priestor

45 minút, trieda

Pomôcky

hárky papiera vo formáte A5, písacie potreby (perá, ceruzky alebo fixky), flipchart, fixky na flipchart, lepiace papieriky

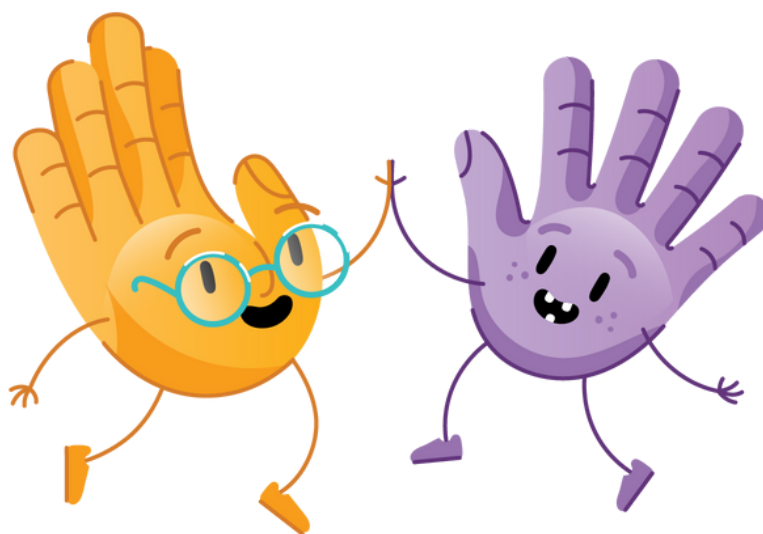
Pedagóg po celý čas dbá na to, aby boli jednotlivé navrhované pravidlá formulované v pozitívnom, konštruktívnom, humanistickom a demokratickom duchu.

5. V poslednom kroku žiaci za pomoci pedagóga na nový flipchartový papier prepíšu jednotlivé pravidlá v jednotnej štylistickej podobe, spoločnú ústavu dozdobia podľa svojich predstáv a podpíšu, príp. na ňu otlacia svoj palec či dlaň na znak podpisu a súhlasu.

Poznámka: Ak by bolo pre žiakov náročné predstaviť si obsah pod slovom ústava, môže pedagóg spísané pravidlá nazvať napr. aj „Pravidlá našej triedy“ či „Zákony našej triedy.“

6. V záverečnej reflexii pedagóg so žiakmi diskutuje o význame a spôsobe tvorby pravidiel. Využiť môže nasledujúce otázky:

- *Potrebuje podľa vás v živote pravidlá? Prečo áno, prečo nie?*
- *Poznáte nejaké pravidlá, ktoré musíme dodržiavať, keď chceme bývať na Slovensku, príp. v Európskej únii? Aké?*
- *Poznáte nejaké pravidlá, ktoré nie sú spísané na papieri, ale sú tiež platné a dôležité (tzv. nepísané pravidlá)? Aké napríklad? Prečo sú dôležité?*
- *Ako hodnotíte možnosť zapojiť sa do tvorenia triednych pravidiel?*
- *Existuje podľa vás aj iný spôsob, ktorým pravidlá vznikajú? Aký? Aké má podľa vás výhody a nevýhody?*
- *Čo by sa podľa vás malo stať, keď niekto nejaké pravidlo poruší? Prečo?*
- *Porušili ste vy niekedy nejaké pravidlo? Aké? Prečo? Aký to malo následok? Ako ste sa cítili? Prečo jeho porušenie nebolo správne?*

To nie je fér!

Ciele aktivity

- Pochopiť a vedieť vyjadriť vlastný pocit krivdy a nespravodlivosti
- Spoznať a trénovať stratégie konštruktívneho zvládania konfliktných situácií
- Rozvíjať schopnosť empatie a nadhľadu

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg žiakom prerozpráva príbeh alebo pustí video (vid' príloha). Podľa uváženia môže vybrať viacero ukážok a na hlavnú problematiku – hodnotu spravodlivosti – žiakov vopred neupozorniť. Po zhliadnutí a/alebo vypočutí príbehov sa žiakov opýta, čo sa im na príbehoch páčilo či nepáčilo, čo ich zaujalo. Následne sa žiakov opýta, aké spoločné prvky si vo všetkých príbehoch všimli.

2. Pedagóg sa žiakov opýta, či si spomenú na situáciu, kedy nespravodlivosť buď zažili na vlastnej koži, videli u niekoho iného alebo ju niekomu inému spôsobili. Po krátkej diskusii rozdelí žiakov do menších skupín po 3 – 4 žiakov a skupinám rozdá papieriky so situáciami, ktoré ilustrujú nespravodlivosť. Príklady situácií:

- *V triede je 23 detí a k tabuli vyvolala učiteľka vás.*
- *Váš mladší kamarát má lacnejší vstup do kina/na plaváreň ako vy (majú tam zľavu do 8 rokov a vy už máte pár dní 9 rokov).*
- *Na bežeckých pretekoch jedno z detí vyštartovalo skôr, ale nikto si to nevšimol a bežcovi odovzdali cenu za prvé miesto.*
- *Učiteľka vás na hodine vyvolala už druhýkrát po sebe namiesto toho, aby vyvolala iného spolužiaka.*
- *Na písomke som mal rovnaký počet chýb ako spolužiačka a ona dostala 1 a ja 2.*

O situáciách na papierikoch žiaci v skupinách krátko diskutujú. Následne svoju situáciu jednotlivé skupiny odprezentujú spolužiakom. Pedagóg sa snaží podporovať u žiakov uvedomenie si rôznych aspektov nespravodlivosti, ktoré jednotlivé situácie predstavujú. Napr.:

- *„V triede je 23 detí – je nespravodlivé, že učiteľka vyvolala práve mňa.“ – pocit nespravodlivosti môžeme mať aj vtedy, ak v skutočnosti nejde o nespravodlivosť.*
- *„Učiteľka ma vyvolala už druhýkrát po sebe, to nie je fér.“ vs. „Minule dostal žiak zlú známku, rada by som mu dala šancu si to opraviť.“ – pri pocite nespravodlivosti je dobré pozrieť sa na vec z viacerých strán.*
- *„Na písomke som mal ja aj spolužiačka rovnaký počet chýb a ona dostala 1 a ja 2. Učiteľ' jej nadržia.“ vs. prehliadnutie zo strany učiteľa – nie každá nespravodlivosť sa deje úmyselne.*

Metódy

práca s príbehom – storytelling, modelové situácie, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

45 minút, trieda

Pomôcky

film, rozprávka alebo modelové situácie ilustrujúce nespravodlivosť (vid' príloha), papieriky s nespravodlivými situáciami

- *Váš mladší kamarát má lacnejší vstup do kina/na plaváreň ako vy (majú tam zľavu do 8 rokov a vy už máte pár dní 9 rokov) – dospievajúcim prichádzame o niektoré výhody, ktoré opäť využívajú mladší, pretože my sme si tieto výhody už užili v minulosti.*

3. Pedagóg na záver so žiakmi zosumarizuje všeobecne platné závery vyplývajúce z príkladov a príbehov, ktoré odzneli, napr.:

- Keď sa deje nespravodlivosť nám alebo niekomu inému, je dobré sa ozvať.
- Keď sme my sami prispeli k nespravodlivosti, treba zjednať nápravu a ospravedlniť sa.
- Aj keď máme pocit, že je nám ukrivdené, mali by sme byť slušní – možno sme situáciu vnímali inak, ako sa očakávalo alebo sa to stalo nechtiac a vieme to spolu vyriešiť.

Príloha

Ak chce pedagóg využiť už existujúce filmy, môže ísť napr. o:

- úsek z filmu Asterix a Olympijské hry, v ktorom si Brutus skrátí bežeckú dráhu, poškodí súperovi pretekársky voz alebo vypije posilňujúci nápoj pred súbojom,
- úsek z filmu Harry Potter a Kameň mudrcov, v ktorom sa Hermiona hlási a správne zodpovie otázku, ale Snape jej strhne body,

Ak si pedagóg zvolí radšej príbeh a nechce improvizovať, môže si napísať pár kľúčových bodov vopred. Napr.:

- Na športovom dni nastúpilo proti sebe vo futbale družstvo z 2.A a z 9.B. Mladší žiaci prehrali s vysokým rozdielom. Ostatní žiaci zo školy, ktorí zápas pozerali, sa im odvtedy posmievajú.
- Trieda organizovala súťaž v zbere papiera a najlepší žiak mohol získať encyklopédiu zvierat. Súboj bol tesný, ale v posledný deň získal Petko náskok a získal aj knižku. Po vyučovaní sa deťom chválil, že do zviazaného balíka s papierom mu otec pomohol povkladať tehly a vďaka tomu boli balíky také ťažké.
- Počas hodiny vlastivedy píše žiaci písomku a Terezka má ťahák s učivom, ktoré sa jej nechcelo učiť. Keď sa pani učiteľka blíži k jej lavici, Terezka sa zľakne a rýchlo posunie ťahák k jej spolusediacemu spolužiakovi Paťovi. Pani učiteľka Patrikovi zoberie nedopísanú písomku a dá mu 5-ku. Doma sa rodičia pri podpisovaní žiackej knižky nahnevajú, nechcú nič počuť a chlapcovi na týždeň zakážu počítač.

Viem to. Viem to?

Ciele aktivity

- Zamyslieť sa nad tým, na základe čoho sa rozhodujeme
- Uvedomiť si hodnotu informácií
- Budovať základy kritického myslenia

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), skupinová hra

Čas a priestor

30 minút, trieda alebo exteriér

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Pomôcky

šatky na zaviazanie očí, príp. krabice s vyrezanými otvormi na ruky, rôzne predmety podobného tvaru, veľkosti a materiálu (tenisová loptička, jablko, broskyňa; pevný náramok, veľká lepiaca páska; strúhadlo, zápalková krabička, žuvačky; vytlačacia tuba s temperovou farbou, krémom, lepidlom a pod.), papier

Priebeh aktivity

1. Pedagóg si pripraví pomôcky na aktivitu tak, aby ich žiaci predtým nevideli. Žiakov následne rozdelí do 3 – 4 skupín. Aktivitu vykonáva vždy 1 žiak za každú skupinu, teda 3 – 4 žiaci v jednom kole. Pedagóg zaviaže vybraným žiakom oči a oni sa postupne hmatom pokúšajú určiť, aké predmety z vybranej skupiny predmetov držia v ruke. Ostatní členovia jednotlivých skupín zatiaľ čakajú na svojom stanovišti. Pedagóg žiakov poprosí, aby svoje odpovede nehovorili nahlas, ale vo svojej skupine zapísali na papier. Odpovede by mali byť čo najkonkrétnejšie. Takto sa vo viacerých kolách vždy nových a nových predmetov na jednotlivých stanovištiach postupne vystriedajú všetci žiaci v skupine.

2. Žiaci si následne posadajú do kruhu a zdieľajú svoje odpovede. Keď zaznejú všetky tipy, pedagóg ukáže deťom predmety, ktoré skutočne mali v rukách. Spoločne s deťmi diskutuje o tom, prečo niektorí žiaci identifikovali niektoré predmety správne a iní nie, prípadne prečo nezaznela žiadna správna odpoveď. Využiť môže nasledujúce otázky:

- *Bolo pre vás jednoduché určiť predmety so zviazanými očami? Ktoré áno, ktoré nie?*
- *Na základe čoho ste sa rozhodovali? Čo vám vo vašich tipoch pomohlo (napr. predchádzajúca skúsenosť, poznanie a pod.) a čo vás, naopak, zneistilo (napr. netradičné spracovanie)?*
- *Ako veľmi ste si boli istí svojimi odpoveďami?*
- *Prečo ste niektoré z predmetov nedokázali určiť presne?*
- *Boli medzi predmetmi také, ktoré sa podľa vás mohli dať určiť? Ak áno, aké? (napr. dvojica plyšová hračka a bábika – plyšová hračka je mäkká a má štyri nohy, bábika má sukňu a dlhé vlasy)*
- *Aké informácie by ste potrebovali, aby ste dokázali určiť všetky predmety?*
- *Čo by sa podľa vás stalo, keby sme o všetkých veciach rozhodovali na základe nedostatočných, resp. skreslených, informácií?*
- *Môže byť podľa vás vytváranie unáhlených záverov nebezpečné? Prečo áno, prečo nie?*
- *Kedy, resp. v akých situáciách, by sme si mali dávať pozor na to, aby sme mali o danej situácii, človeku a pod. dostatok kvalitných (nie skreslených či neúplných) informácií?*

Alternatívna verzia: Namiesto šatiek na zavieranie očí môže pedagóg jednotlivé predmety vložiť do predpripravenej krabice, ktorá je zavretá a žiaci do nej nevidia, ale z boku má vyrezané otvory na ruky. V triede pedagóg rozmiestni niekoľko takýchto krabíc s predmetmi. Žiaci sa medzi krabicami voľne pohybujú a každý má možnosť jednotlivé predmety v krabici ohmatať a zapísať si svoj tip. Výhodou tejto alternatívy je, že každý žiak má viac možností zapojiť sa a žiaci sú nútení viac uvažovať (napr. „Viem, že ohmatávam už druhý plastový valcový predmet. Vrátim sa späť k predošlej krabici a premýšľam – ide naozaj o lepidlo alebo by to mohol byť rúž na pery?“) či zdieľať následne svoje zážitky so spolužiakmi.

Zaujímavé miesta v okolí

Ciele aktivity

- Vžiť sa do potrieb neznámeho dieťaťa
- Posilniť rozvoj empatie
- Vyvolať záujem o osudy druhých
- Vnímať svoje okolie z nových uhlov pohľadu

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Metódy

brainstorming, diskusia s prvkami filozofie (P4C), rovesnícke učenie

Čas a priestor

2 x 30 minút, trieda alebo exteriér

Pomôcky

obrázky miest v okolí

Priebeh aktivity

1. Pedagóg žiakom odprezentuje výber zaujímavých miest v ich obci či meste alebo v širšom okolí. Môže ísť o najrôznejšie miesta – potok, veľký strom, hrad, pekné ihrisko, chodník s vyhliadkou, sochy na budovách a pod. Žiaci dostanú za úlohu dohodnúť sa na tom, ktoré 3 z týchto miest sú podľa nich najzaujímavejšie.

2. Po tom, čo žiaci vyberú 3 konkrétne miesta, ich pedagóg vyzve, aby si predstavili, že do ich triedy prídu 3 noví spolužiaci z rôznych krajín. Krajiny pedagóg vyberie podľa toho, o ktorých krajinách už žiaci na predošlých hodinách mali možnosť počuť. Žiaci dostanú niekoľko minút na to, aby sa vo dvojiciach, príp. v menších skupinách, porozprávali o tom, či by miesta, ktoré vybrali v prvom kroku, boli zaujímavé aj pre deti z cudzích krajín alebo by pre ne vybrali niečo iné.

3. Žiaci následne vybrané miesta zdieľajú so zvyškom triedy. Pedagóg iniciuje krátku diskusiu s cieľom upriamiť pri výbere pozornosť žiakov na záujmy a skúsenosti detí z iných krajín prostredníctvom otázok, ako sú napr. nasledujúce:

- *Prečo by ste novým spolužiakom odprezentovali práve tieto miesta?*
- *Podľa čoho by ste vedeli zhodnotiť, či sa im tieto miesta páčia?*
- *Myslíte si, že podobné miesta tieto deti už niekedy videli?*
- *V čom sa podľa vás najviac líši miesto, z ktorého deti pochádzajú, od nášho mesta/obce?*
- *Čo by sa podľa vás stalo, keby ste deťom, ktoré žijú na púšti, ukázali les? Páčil by sa im? Prečo áno, prečo nie?*
- *Ako by ste sa cítili, keby vás niekto priviedol do prostredia, v ktorom ste nikdy neboli? Prečo?*
- *Ako môžeme cudzincom prichádzajúcim do našej školy, obce či mesta spríjemniť a uľahčiť adaptáciu na nové prostredie?*

Poznámka: Pre lepšiu prehľadnosť odporúčame otázky do reflexie vytlačiť a rozdať ich žiakom.

4. Žiaci dostanú za domácu úlohu do nasledujúcej hodiny vybrané miesto navštíviť, preskúmať a pripraviť pre deti z cudzích krajín jeho prehliadku, príp. aktivitu alebo hru, ktorá sa dá na vybranom mieste zrealizovať. Na ďalšej hodine bude úlohou žiakov tieto aktivity odprezentovať ostatným spolužiakom a spolu s pedagógom niektoré z nich potenciálne zrealizovať.

Keď vyrastiem, môžem byť čím chcem

Ciele aktivity

- Uvedomiť si, že rodové stereotypy sú neférové a môžu niekomu ublížiť
- Uvedomiť si, že každý človek má právo rozvíjať sa a dosahovať svoj plný potenciál bez ohľadu na svoj rod
- Rozvíjať vnímanie a úctu k rozmanitosti
- Stať sa v budúcnosti tolerantnejšími a inkluzívnejšími občanmi
- Budovať empatiu a citlivosť voči rodovej rovnosti

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pred aktivitou pripraví pedagóg pre každé dieťa papier s nákrešom pretínajúcich sa kruhov (vid' príloha č. 1) s nadpisom „Čo môžeme robiť?“, prípadne po úvodnej diskusii požiada žiakov, aby si takéto kruhy na papier nakreslili. Je dôležité pripraviť nákres kruhov tak, aby mal ich prienik väčší priestor. Prvý kruh v tomto prípade predstavuje dievčatá a druhý kruh zasa chlapcov.

2. Pedagóg otvorí diskusiu nasledujúcimi otázkami:

- Čo radi robíte vo voľnom čase? Aké sú vaše obľúbené aktivity?
- Čím by ste chceli byť, keď vyrastiete a prečo?
- Myslíte, že je nejaké povolanie, ktorému sa nemôžete venovať? Prečo si to myslíte? Čo vám v tom bráni?

Odpovede pedagóg zapisuje na tabuľu, whiteboard alebo flipchartový papier.

3. Následne poprosí žiakov, aby sa pozreli na svoje papiere s pretínajúcimi sa kruhmi, vysvetlí im ich význam a aj to, čo sa od nich bude očakávať. Úlohou žiakov je spísať do kruhov aktivity a/alebo povolania (vid' príloha č. 2), ktoré podľa nich môžu robiť len dievčatá a len chlapci. Pedagóg tiež žiakom vysvetlí, že aktivity môžu zapisovať aj do prieniku kruhov, do tzv. „spoločného kruhu“, ak si myslia, že sú vhodné ako pre chlapcov, tak aj pre dievčatá.

4. V ďalšom kroku pedagóg postupne nahlas číta jednotlivé aktivity zo zoznamu. Po tom, ako prečíta vybranú aktivitu, označia žiaci túto aktivitu za dievčenskú, chlapčenskú alebo vhodnú pre obe pohlavia. Pedagóg ich zapisuje na tabuľu, aby si ich žiaci ľahšie pamätali.

***Poznámka:** Je dôležité hovoriť o jednotlivých povolaniach v mužskom aj ženskom rode, pretože tým dáme žiakom na výber. Naopak, vyjadrovanie sa len v jednom rode automaticky implikuje len jednu skupinu. Odporúčame preto hovoriť napr. hasič a hasička, policajt a policajtká a pod. Žiaci môžu zároveň prichádzať aj s vlastnými návrhmi na aktivity a/alebo povolania.*

Metódy

brainstorming, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

papiere s nákrešom prienikov množín a nadpisom „Čo môžeme robiť?“ (vid' príloha č. 1), Zoznam aktivít a Zoznam povolaní (vid' príloha č. 2), farbičky, tabuľa, fixky

5. Po zapísaní aktivít do jednotlivých sektorov množiny vedie pedagóg so žiakmi diskusiu. Spoločne si zodpovedajú otázku, prečo je dôležité uvedomiť si, že delenie aktivít na tie, ktoré môžu vykonávať len dievčatá a ktoré len chlapci, resp. akékoľvek iné podoby takéhoto delenia (inak povedané *rodové stereotypy*), môžu viesť k neférovým podmienkam a nerovným príležitostiam. Pedagóg môže za týmto účelom využiť napr. tieto otázky:

- *Chcel by sa niekto podeliť o to, kam zapísal napríklad hasiča? Má to niekto aj inak?*
- *Podľa čoho ste určili, že niekto môže pracovať ako hasič? Aké vedomosti a zručnosti potrebuje mať človek, ktorý vykonáva toto povolanie?*
- *Môžu záchrannárske aj hasičské práce baviť ženy aj mužov?*
- *Ktoré aktivity ste priradili chlapcom a ktoré dievčatám? Prečo?*
- *K akým aktivitám by si priradil sám seba? Prečo si sa tak rozhodol? Myslíš si, že v tvojej voľbe zohráva úlohu to, že si chlapec/dievča?*
- *Počul som príbeh o pánovi Milanovi, ktorý chcel pracovať ako zdravotný brat, ale veľa ľudí sa mu smialo, že povolanie zdravotnej sestry vykonávajú iba ženy. Ako sa podľa vás mohol Milan po takomto výsmechu cítiť? Čo by bolo dobré povedať ľuďom, ktorí sa Milanovi smiali? Čo si myslíte, že by bolo dobré spraviť pre Milana? Čo by možno rád počul? Čo by ho potešilo?*

6. Pedagóg môže žiakov na záver poprosiť, aby porozmýšľali, či na túto tému po predchádzajúcej diskusii nahliadajú inak. Môže sa ich tiež spýtať, či ich zaujali povolania, o ktorých by si predtým nemysleli, že ich môžu vykonávať.

Poznámka: V prípade, že pedagógovi po dokončení aktivity zostane nejaký čas, môže žiakov poprosiť, aby si svoje vysnívané povolanie, ktoré by chceli v budúcnosti robiť, nakreslili.

7. Žiaci by na záver aktivity mali byť schopní identifikovať svoje rodové predsudky a uvedomiť si, že každý jednotlivec má rovnaké práva a hodnotu, a to bez ohľadu na svoj rod. Hlavné posolstvo aktivity je pritom nasledujúce:

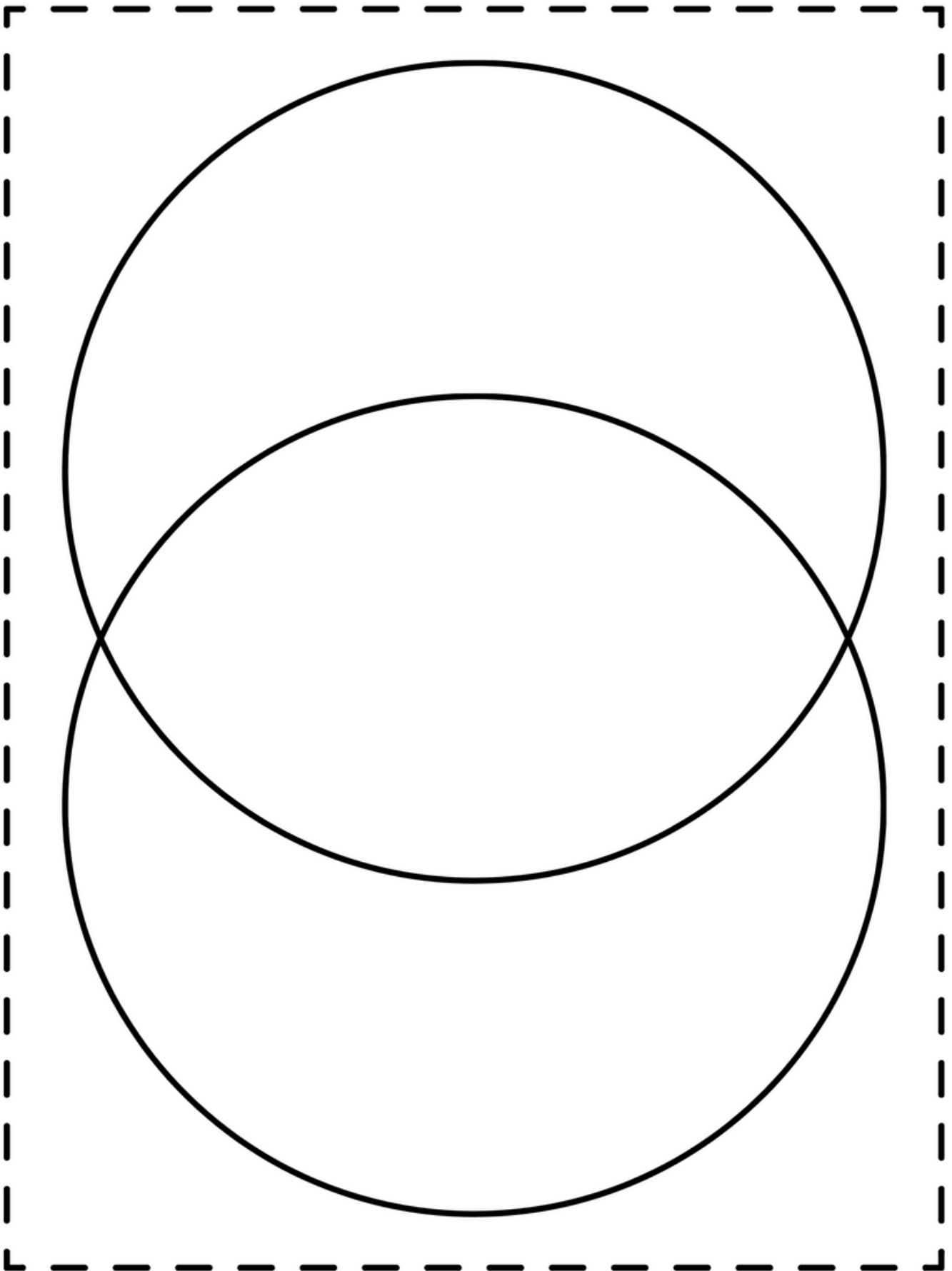
- Každý z nás je iný, napriek tomu však máme všetci rovnakú možnosť zvoliť si, čo nás baví a čo chceme v budúcnosti robiť.
- Berme ohľad na ostatných – na to, čo majú radi, na to, čím chcú byť a na ich životné voľby.
- Smiať sa niekomu pre jeho sny môže byť zraňujúce.
- Rôzne aktivity a rôzne povolania môžu robiť muži aj ženy a zaslúžia si za to úplne rovnaký rešpekt.

Poznámka: Pedagóg môže deťom priniesť knihu o známej osobnosti z minulosti, ktorá vykonávala nejaké povolanie ako jedna z prvých žien alebo ako jeden z prvých mužov, napr. zo série kníh pre deti *Malí ľudia, veľké sny* (dostupné na <https://bit.ly/mali-ludia-velke-sny>).

Príloha

Príloha č. 1

„Čo môžeme robiť?“

Príloha č. 2

Zoznam aktivít:

- Hrať futbal
- Báť sa pavúkov
- Variť
- Hrať videohry
- Nosiť ružové tričko
- Nosiť modré nohavice
- Hrať sa s bábikami
- Tancovať
- Plávať
- Hrať sa s vláčikmi
- Robiť chemické pokusy
- Tancovať balet

Zoznam povolání:

- Policajt/ka
- Záchranár/ka
- Vedec/kyňa
- Astronaut/ka
- Kuchár/ka
- Učiteľ/ka
- Lekár/ka
- Hasič/ka
- Smetiar/ka
- Zdravotný/á asistent/ka

Kreslením sa spoznávame

Ciele aktivity

- Rozvíjať medziludské vzťahy a sociálne zručnosti
- Podporiť vzájomný rešpekt a empatiu voči druhým
- Podporiť rozvoj kreativity

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg rozdelí žiakov do 4 skupín a každej skupine ukáže jeden zo štyroch portrétov (vid' príloha). Úlohou skupiny je o diele krátko diskutovať:

- Čo je na obraze znázornené?
- Aký výraz má postava/postavy na obraze?
- Aké pocity vo vás dielo alebo postava na ňom vyobrazená vyvoláva?

2. Následne skupiny predstavia svoje diela a porovnajú si ich medzi sebou. Pedagóg sa ich môže spýtať, v čom si myslia, že sú si diela podobné a v čom sa, naopak, odlišujú. Zisťuje tiež, či deti vedia identifikovať výtvarný žáner, v ktorom sú tradične vyobrazované práve osoby (portrét). Smeruje pozornosť žiakov k všímaniu si detailov a vyjadreniu vlastných dojmov z nich. Tento žáner im môže priblížiť aj skrze myšlienku, že vďaka týmto umeleckým dielam vieme, napríklad, povedať, ako ľudia v minulosti vyzerali, ako sa obliekali, akými vecami sa obklopovali či ako prežívali rôzne udalosti (svadby, vojny, atď.). Aby sa portréty čo najviac priblížili skutočnosti, okrem podrobného skúmania portrétovanej osoby sa po stáročiach vyvinul aj súbor pravidiel zobrazovania osôb.

3. Druhá časť aktivity je zameraná na výtvarné cvičenie. Pedagóg vytvorí zo žiakov v laviciach dvojice a rozdá im podložky na upevnenie výkresu. Žiaci si sadnú oproti sebe, čo im umožní lepšie sa navzájom vidieť a simultánne pracovať. Ich úlohou bude nakresliť ceruzkou na svoj výkres oproti sediacu osobu podľa inštrukcií pedagóga.

4. Pedagóg postupne kreslí na tabuľu jednotlivé kroky portrétu a nahlas ich komentuje:

„Hlava bude mať tvar oválu a rozdelí sa na 4 časti pomocou čiar – jednu čiaru potiahneme stredom oválu zhora nadol a jednu zase stredom oválu zľava doprava. Oči posadíme na horizontálnu čiaru uprostred, ktorá vedie sprava doľava tak, aby boli mierne vzdialené od čiar v strede. Nad nimi nakreslíme obočie. Na miesto, kde sa tieto dve čiar v strede pretnú, doplníme nos. Úzky koreň nosa leží na čiare medzi očami a postupne sa jemne rozširuje smerom nadol. Do dolnej časti tváre pod nosom umiestnime doprostred pery. Uši umiestnime do výšky okraja obočia a ukončíme ich vo výške špičky nosa. Nakoniec sa doplnia vlasy a krk.“

5. Žiaci sa snažia nakresliť svojho spolužiaka podľa inštrukcií pedagóga.

6. Pred druhým cvičením si žiaci vezmú čistý výkres a prilepia ho na druhú stranu podložky.

Metódy

kreslenie, rozhovor

Čas a priestor

30 – 45 minút, trieda

Pomôcky

2 ks výkresov pre každého žiaka (formát A4), podložky, ceruzky, gumy, portréty (vid' príloha)

Ich úlohou bude tentokrát nakresliť oproti sediacu osobu bez pozerania sa na papier a inštrukcií pedagóga. Predtým než žiaci začnú kresliť, pedagóg vyzve dvojice k vzájomnému rozhovoru počas aktivity. Žiakov môže nasmerovať k rozhovoru jednoduchými otázkami:

- *Ako sa dnes máš?*
- *Čo máš na sebe rád? Za čo si na seba hrdý? (Např. čo sa týka výzoru, vlastností, atď.)*
- *Aká je tvoja obľúbená farba/zviera/jedlo?*
- *Čím by si chcel byť, keď vyrastieš?*
- *Čo nemáš rád?*
- *Čo je pre teba najväčšia nuda? A čo najväčšia zábava?*

Tentokrát necháva pedagóg znázornenie portrétu čisto na danom žiakovi a jeho fantázii. Žiakom môžu pri kreslení druhého portrétu pomôcť tieto myšlienky:

- *Ako na mňa druhá osoba pôsobí?*
- *Čo som sa dozvedel z nášho rozhovoru a ako to môžem znázorniť v portréte?*
- *Čo druhú osobu charakterizuje a dokážem to ukázať v portréte?*

Je tiež dôležité žiakom pripomenúť, aby boli jeden k druhému láskaví a rešpektujúci a aby ich portrét neskĺzol do karikatúrnej roviny či vysmievania sa z črt toho druhého. Pedagóg zdôrazní potrebu vzájomného počúvania sa a rešpektovania sa počas rozhovoru. Rozhovor plynie prirodzene, v dohodnutých mantineloch.

***Poznámka:** Ak by žiaci svoje druhé diela v danom časovom limite nestihli dokresliť, je to v poriadku a môžu ich dokresliť cez prestávku, doma či na ďalšej hodine. Hlavným cieľom aktivity nie je výsledok portrétu, ale vzájomný rozhovor.*

7. V rámci vyhodnotenia si žiaci navzájom ukážu oba portréty. Nasledovať môže diskusia a reflexia s otázkami typu:

- *Ktorý portrét sa vám viac pozdáva a prečo?*
- *V čom je podľa vás najväčší rozdiel medzi prvým a druhým portrétom? Ako sa vám na nich pracovalo?*
- *Dozvedeli ste sa o svojom spolusediacom niečo nové?*
- *Čo máte podľa vás s vaším spolusediacim spoločné a čo, naopak, rozdielne?*
- *Vystihol vás váš spolužiak lepšie na prvom alebo druhom portréte? Prečo?*
- *Na ktorom portréte sa vám pracovalo ľahšie/lepšie a prečo?*
- *Ako sa zmenilo kreslenie portrétu potom, ako ste sa nemuseli riadiť inštrukciami a mohli ste svojho spolužiaka spoznať lepšie?*

8. Pedagóg na záver zhrnie špecifiká oboch spôsobov práce. Pri prvom portréte bolo ľahké skĺznuť k všeobecnosti, k tomu, že sa viac sústreďíme na očakávaný výsledok, podľa „správnych“ proporcií, než na črty osoby samotnej. Výsledok druhého portrétu bol možno menej uspokojivý z vizuálneho hľadiska, ale ponúkol omnoho intenzívnejší kontakt medzi spolusediacimi. Zároveň pravdepodobne oveľa autentickejšie zachytil podobu spolužiaka, nakoľko žiaci nemuseli rozmýšľať nad proporciami tváre z technického hľadiska, ale sústredili sa na viac na rozhovor než na kresbu.

9. Aktivitu a diskusiu pedagóg ukončí myšlienkou, že ľudí okolo nás často vnímame cez naše očakávania a predstavy o tom, akí sú a akí by mali byť, namiesto toho, aby sme sa ich snažili spoznať lepšie. Až keď sa začneme o toho druhého viac zaujímať a ideme v rozhovore viac do hĺbky, zistíme, že každý z nás je jedinečný, unikátny a pestrý tak, ako je náš druhý portrét, ktorý bol vytvorený vďaka lepšiemu spoznaniu sa cez rozhovor. Je pekné a obohacujúce, že na svete nie sme všetci rovnakí.

Príloha

Ernest Špitz: Mužský portrét, 1950 – 1960

Ernest Špitz, Ženský portrét (akrobatka), 1950 – 1960

Ludovít Ilečko, Portrét ženy (Mária Jellúšová), 1954

Eugen Nevan, Portrét ženy II., 1946

Čarovná škola bez násilia

Ciele aktivity

- Budovať citlivosť a všímavosť v téme šikana
- Posilniť zručnosť využívať nenásilnú komunikáciu aj v náročných situáciách
- Naučiť sa rôzne situácie adekvátne vyhodnotiť a zároveň na ne vhodným (aktívnym) spôsobom zareagovať

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Na začiatku aktivity rozpovie pedagóg žiakom nasledujúci príbeh:

„Dnes vám poviem príbeh, ktorý mi minule povedala moja kamarátka Anička. Rozprávala mi o svojej čarovnej škole, v ktorej nedopatrením nastal zmätok:

V jedno krásne pondelkové ráno sa Anička zobudila, umyla sa, obliekla a natešená utekala do školy. Tešila sa za svojimi kamarátmi. Keď však do školy dorazila, neverila vlastným očiam. To, čo uvidela v triedach ju veľmi zaskočilo. Všade bol neporiadok, žiaci sa spolu bili, behali po laviciach, hádzali po sebe školské pomôcky, ťahali sa za vlasy a kričali... Zrazu akoby nikto nebol s nikým kamarát. Anička sa snažila nájsť svojich dobrých kamarátov, ale žiaci, ktorých v triede videla nespoznávala. Smutná mi zavolala a všetko mi vyrozprávala.

Anička by od vás potrebovala pomoc. Potrebovala by radu, ako by sa dalo túto nepríjemnú situáciu v škole vyriešiť. Kde je viac hláv, tam je aj viac nápadov na riešenie. Verím, že spoločne nájdeme niekoľko možností, ktoré by sme Aničke mohli odporučiť v situáciách, ktorým čelila.“

Poznámka: Na úvod je dôležité overiť si, či žiaci chápu pojem šikana a aké správanie si pod ním predstavujú. Pedagóg to môže zistiť tak, že deťom povie, aby si čupli tí, ktoré vedia, čo je šikana a zostali stáť tí, ktorí tento pojem počujú prvýkrát. Následne sa pedagóg môže žiakov opýtať, aké správanie za šikanu považujú.

2. Pedagóg žiakov rozdelí do 4 skupín. Každá skupina dostane papier s modelovou situáciou (vid' príloha) a s ňou súvisiacimi otázkami. Žiaci sa budú v skupine rozprávať o situácii, ktorú dostali a zodpovedajú si dané otázky. Na rozhovor poskytne pedagóg každej skupine približne 10 minút. Žiakov pedagóg pri diskusii priebežne pozoruje a ak potrebujú pomoc, radí im alebo ich usmerňuje pri riešení úlohy. Otázky v diskusii sa týkajú hlavne pocitov a konania osôb v modelových situáciách a možných riešení ich problémov:

- Čo asi dané osoby v týchto situáciách prežívali?
- Ako sa tieto osoby cítili?
- Ako by sa situácia podľa vás dala čo najlepšie vyriešiť?

Metódy

prípadová štúdia, skupinová práca, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

modelové situácie a otázky (vid' príloha), 4 ks papiera (formát A3), ceruzky, fixky

3. Žiaci následne spoločne v skupine na papier spíšu, na čom sa v rámci riešenia danej situácie zhodli a aké posolstvo alebo ponaučenie podľa nich situácia nesie. Napr.:

- *Ak ma niekto zraňuje, je v poriadku požiadať o pomoc.*
- *Mám právo otvorene hovoriť o tom, ako sa cítim.*
- *Môžem vyjadriť svoj názor, aj keď je iný ako názor môjho kamaráta.*
- *S ľuďmi sa môžeme priateliť, aj keď máme na veci rozdielny názor.*

4. Po vypršaní času vyhradeného na diskusiu a vytvorenie hlavného posolstva skupiny odprezentujú, k akému riešeniu spoločne dospeli. Pri prezentácii jednej skupiny môžu žiaci z iných skupín zdieľať svoje postrehy a názory k danej situácii.

5. Na konci záverečnej reflexie diskutuje pedagóg so žiakmi o tom, prečo sa šikana na slovenských školách (či na školách vo svete) podľa nich vyskytuje. Spoločne skúsia prísť na to, ako by sa dalo šikane predchádzať. Pedagóg sa so žiakmi porozpráva o tom, čo by každý z nich mohol spraviť pre to, aby šikana zo škôl vymizla. Môže pritom využiť nasledujúce otázky:

- *Prečo si myslíte, že si deti navzájom ubližujú?*
- *Ako by sa podľa vás dalo šikane na školách vyhnúť?*
- *Ako by mal podľa vás človek riešiť situáciu, keď čelí šikane?*
- *Aké príklady správania, ktoré už môžeme považovať za šikanovanie, poznáte?*
- *Ako by sme sa mali k sebe správať, aby sme sa spolu mali dobre a príjemne?*
- *Čo by mal urobiť človek, keď vidí, že niekto druhému ubližuje?*

6. Pedagóg žiakom poďakuje, že pomohli Aničke vyriešiť nepríjemné situácie v škole. Slovné ich ocení za spoluprácu a poukáže na prvky nenásilnej komunikácie, ktoré už teraz medzi sebou využívajú, napr. dohoda, poďakovanie, poprosenie o niečo, ospravedlnenie sa a pod.

***Poznámka:** Ak pedagógovi zostane čas navyše, môže si každá skupina na veľký papier nakresliť svoju situáciu v podobe komiksu. Napr. ak mal niekto situáciu, v ktorej sa chlapci bijú, nakreslí situáciu tak, ako vyzerala v pôvodnom znení a doplní k nej, ako by ju ako skupina vyriešili. Pedagóg môže kreslenie zadať aj ako samostatnú domácu úlohu a výsledné kresby si žiaci môžu vystaviť v triede.*

Príloha

Prvá situácia

Pri prechádzke školou stretla Anička chlapca z 3.C. Povedal jej, že sa bojí chodiť do školy, pretože ho jeho spolužiak šikanuje – kope mu do tašky a berie mu desiatu. Ostatní spolužiaci na nepríjemné správanie svojho spolužiaka nijako nereagovali.

- *Ako si myslíte, že sa cítil šikanovaný chlapec?*
- *Prečo podľa vás spolužiaci na šikanu nereagovali (nič nepovedali)?*
- *Ako by sa mali zachovať?*
- *Ako by sa podľa vás situácia dala vyriešiť?*
- *Ako by ste reagovali vy, ak by ste videli, že niekto niekoho šikanuje?*

Druhá situácia

Po tom, ako Anička vstúpila do triedy, si pri okne v lavici všimla svoju spolužiačku, ktorá úpenlivo plakala. Spýtala sa jej, čo sa jej stalo a ona jej odvetila, že dostala päťku. Bola veľmi smutná, pretože len zriedkakedy dostane zlú známku. Jej rodičia chcú, aby mala len dobré známky. Aj keď sa poctivo pripravuje na každú hodinu, tentokrát jej to nevyšlo a veľmi sa bojí ísť domov. Vždy, keď dostane horšiu známku, rodičia sa na ňu veľmi hnevajú a kričia.

- *Čo si myslíte o reakcii rodičov dievčata?*
- *Je podľa vás v poriadku, ak sa niekto bojí prísť domov kvôli zlej známke?*
- *Ako sa spolužiačka môže cítiť, keď na ňu niekto kričí kvôli známkam?*
- *Ako by sa dala táto situácia podľa vás vyriešiť tak, aby sa dievča nemuselo báť?*
- *Ako by ste reagovali, ak by ste boli rodičia dievčatka, ktoré dostalo päťku? Čo by ste jej povedali?*

Tretia situácia

V družine sa Anička rozprávala s dvomi kamarátkami, Dankou a Matkou, ktoré majú narodeniny v ten istý deň. Diskutovali o tom, aké darčeky dostali. Danka s veľkou hrdosťou rozprávala o tom, koľko veľa krásnych darčiekov dostala. Matka len s úžasom počúvala a tešila sa z Dankiných darčiekov, a to i napriek tomu, že jej rodina by si nemohla dovoliť kúpiť jej toľko vecí. Keď sa s rozprávaním dostala na rad Matka, povedala Danke, že dostala krásny štrikovaný svetrík od svojej babičky. Danko sa Matke začala vysmievať, že dostala len 1 svetrík a ona má oproti nej tak veľa krásnych darčiekov. Anička na Matke videla, ako veľmi po týchto necitlivých slovách z úst kamarátky zosmutnela.

- *Ako sa mohla Matka cítiť, keď sa jej kamarátka posmievala?*
- *Ako by sa podľa vás mala zachovať kamarátka v takejto situácii?*
- *Záleží podľa vás na tom, ako drahý darček niekto dostane?*
- *Ako by sa dala táto situácia vyriešiť? Mohla by sa do riešenia situácie zapojiť aj Anička?*
- *Čo by ste navrhli dievčatám pre to, aby sa spolu opäť cítili dobre?*

Štvrtá situácia

Aničkina trieda má vždy v pondelok ako prvú hodinu telocvik. Anička sa na ňu veľmi teší, pretože má cvičenie veľmi rada. V tento chaotický deň si však všimla, že jej spolužiak Miško sa na hodine vôbec necítil príjemne. Až spätne si uvedomila prečo. Pán učiteľ telocviku sa z Miška vysmieval pred všetkými jeho spolužiakmi kvôli tomu, že Miško nevie hrať futbal. Miško bol z toho teraz veľmi smutný a nevedel, čo má v takejto situácii urobiť. Teraz premýšľa, že nabudúce hodinu telocviku v pondelok radšej vynechá.

- *Je podľa vás správanie učiteľa telocviku v poriadku?*
- *Aké pocity podľa vás Miško prežíva?*
- *Ako by na situáciu mohli (mali) zareagovať Miškovi spolužiaci, ktorí výsmech počuli?*
- *Myslíte si, že by mal Miško o svojom probléme povedať niekomu ďalšiemu?*
- *Ako by sa podľa vás dala táto situácia vyriešiť?*

Plusy a mínusy

Ciele aktivity

- Porozumieť významu pojmu spätná väzba
- Naučiť sa základné princípy dávania spätnej väzby
- Zistiť, prečo je užitočné vedieť dávať aj prijímať spätnú väzbu
- Uvedomiť si, že na rovnakú situáciu môže mať každý človek iný pohľad

Cieľová skupina

2. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. V úvode aktivity si pedagóg prichystá kartičky s farebnými obdĺžnikmi (vid' príloha č. 1). Následne žiakom zadá inštrukciu: každý si vytiahne kartičku s obdĺžnikom, nájde spolužiakov, ktorí majú v ruke kartičku rovnakej farby a vytvorí s nimi skupinu. Pedagóg sa potom žiakov opýta:

„Kto by mi vedel vysvetliť, čo znamená, keď poviem, že niekomu dávam spätnú väzbu? Čo je to tá spätná väzba?“

2. Po zodpovedaní otázky opíše pedagóg žiakom pojem *spätná väzba* ako názor žiaka na niekoho iného, na jeho konanie či správanie. Dôležitým aspektom dávania spätnej väzby pritom je, že druhému povieme, čo sa nám na jeho konaní páčilo alebo nepáčilo, prípadne, kde vidíme priestor na zlepšenie. Využiť môže nasledujúcu formuláciu, v ktorej žiakom zároveň opíše ďalší postup v rámci aktivity:

„Každej skupinke dám teraz 6 modrých a 6 zelených kartičiek. Na kartičkách je spätná väzba, ktorú jeden človek hovorí druhému. Spätná väzba je váš názor na niekoho iného, pričom tomu druhému dáte empaticky vedieť, či sa vám na jeho správaní niečo páčilo alebo, naopak, vidíte priestor na zlepšenie.“

„Na zelených kartičkách sú plusy, ktoré reprezentujú správanie alebo vlastnosti, ktoré sa vám na tom druhom páčili. Na modrých sú mínusy alebo, inak povedané, priestor na zlepšenie. V skupinke si najskôr všetky kartičky spoločne prečítajte. Kartičky sú pomiešané a ja vás chcem poprosiť, aby ste ich po prečítaní rozdelili na dve kôpky podľa ich farby. Prečítam si modrú kartičku a dám ju na kôpku s modrými, takto,“ pedagóg pokyn názorne ukáže.

„Ako ďalší krok si vyberte 1 modrú a 1 zelenú kartičku a natrénujte si, ako by ste jej obsah spoločne povedali mne ako pedagógovi, keď skončí práca v skupinke. Na výber kartičky a nácvik zdieľania 1 plusu a 1 mínusu budete mať 5 minút.“

3. Žiaci si následne v skupinkách prečítajú všetkých 12 kartičiek (6 modrých a 6 zelených). Ľubovoľne si z kartičiek vyberú 1 plusovú a 1 mínusovú a skúsia si spoločne natrénovať 2 scénky, ktoré budú prezentovať.

Metódy

skupinová práca, rolová hra

Čas a priestor

30 minút, trieda

Pomôcky

úvodné farebné kartičky (vid' príloha č. 1), žiacke kartičky (vid' príloha č. 2), príklady učiteľských kartičiek (vid' príloha č. 3)

4. Po nácviku pristúpi každá skupina k pedagógovi a pred ostatnými mu dá spätnú väzbu tak, že povie obsah 1 modrej a 1 zelenej kartičky, ktoré si predtým vybrali. Keď sa vystriedajú všetky skupiny, pedagóg si pripraví vlastné kartičky – 3 modré a 3 zelené, na ktoré napíše reálnu spätnú väzbu na danú hodinu a na správanie žiakov. Pedagóg sa postaví pred triedu a odovzdá im spätnú väzbu ako celku (príklad kartičiek vid' príloha č. 3).

Poznámka: Pedagóg deťom vysvetlí, že spätná väzba na kartičkách s mínusmi nutne neznamená niečo negatívne, čo už nedokážeme zmeniť alebo na čom nemôžeme ďalej zapracovať. Negatívnu spätnú väzbu si nevymieňame preto, aby sme si ublížili, ale, naopak, preto, aby sme sa spoločne zlepšili.

5. V reflexii pedagóg so žiakmi diskutuje a pýta sa ich nasledujúce otázky:

- Aké to pre vás bolo, keď ste si v skupinách dávali navzájom spätnú väzbu? Čo ste si uvedomili?
- Aké to pre vás bolo, keď ste dávali spätnú väzbu mne ako učiteľovi?
- Ako ste sa cítili, keď som ju dával ja vám?
- Ako ste si spätnú väzbu upravili predtým, ako ste mi ju dali? Bolo v nej veľa slov alebo bola skôr stručná? Prečo ste to urobili?
- Prečo je podľa vás vhodné dávať spätnú väzbu?
- Prečo je vhodné si pýtať a prijímať spätnú väzbu?

6. V poslednom kroku môže pedagóg žiakov požiadať, aby s ním zdieľali spätnú väzbu podľa vlastného uváženia, napr. naňho ako učiteľa, na danú aktivitu či na celú hodinu. Žiaci môžu ohodnotiť správanie pedagóga cez ukázanie počtu prstov podľa nasledujúceho popisu:

0: Nerozumel som, čo odo mňa pán učiteľ chce, pokyny boli nejasné a necítil som sa na aktivite dobre.

1: Niektorým pokynom som nerozumel, ale aj tak som sa cítil na aktivite celkom dobre.

2: Dnes som všetkým pokynom rozumel, pán učiteľ hovoril jasne a zrozumiteľne a na aktivite som sa cítil super.

Poznámka: Pedagóg môže tento model spätnej väzby využívať aj na iných vyučovacích hodinách a pri iných aktivitách. Vďaka tomu bude mať možnosť mapovať spokojnosť alebo nespokojnosť žiakov v dlhodobom horizonte.

Ak pedagóga niektorý zo žiakov svojou negatívnou spätnou väzbou prekvapí, môže využiť nasledujúce tipy, ako s touto situáciou pracovať:

- Snažte sa daného žiaka a jeho spätnú väzbu neodignorovať. Ak máte pocit, že žiak dáva na hodiny či aktivity dlhodobo negatívnu spätnú väzbu, pokúste sa s ním o tom diskutovať v súkromí, medzi 4 očami.
- Dajte žiakovi priestor vysvetliť vám jeho postoj a zdôvodniť, prečo vám dal na aktivitu negatívnu spätnú väzbu. Na začiatku diskusie sa neobraňujte, len ho aktívne a empaticky vypočujte a dopytujte sa otvorené otázky, na ktoré vám nemôže odpovedať len áno alebo nie (napr. Čo sa ti na hodinách nepáči? Prečo máš z hodín zlý dojem? Ako by som mohol hodiny upraviť tak, aby si mal z nich väčšiu radosť?).
- Po zodpovedaní týchto otázok skúste danému žiakovi vysvetliť váš postoj a to, prečo sa snažíte viesť svoje hodiny daným spôsobom.
- Môže sa stať, že zistíte, že žiak nemá problém priamo s vami a vašimi hodinami, ale nemá naplnené určité potreby, ako napr. byť vypočutý či dostávať dostatočnú pozornosť. Pokúste sa so žiakom nájsť nejaké spoločné riešenie.

Príloha

Príloha č. 1

Úvodné kartičky

Príloha č. 2

Žiacke kartičky

Plusy

keď niekto urobil chybu, nehnevali ste sa a to je super

Plusy

aktivita na hodine bola veľmi zaujímavá

Plusy

inštrukcie boli zrozumiteľne komunikované

Plusy

správali ste sa k nám s úctou

Plusy

na hodine bola dobrá nálada

Plusy

povzbudili ste nás, keď sme sa nevedeli pohnúť ďalej

Mínusy

príliš dlho sme sedeli v laviciach

Mínusy

v niektorých častiach hodiny ste rozprávali príliš rýchlo

Mínusy

aktivita trvala dlho a my sme nudili

Mínusy

keď niekto vystrájal, kričali ste naňho a to bolo nepríjemné

Mínusy

rozdeľovanie do skupín bolo chaotické

Mínusy

skončili sme po zvonení, ubralo nám to z prestávky a to sa nám nepáčilo

Príloha č. 3

Príklady učiteľských kartičiek:

PLUSY:

- na hodine ste sa vyjadrovali slušne
- plynule ste čítali
- pomáhali ste si

MÍNUSY/PRIESTOR NA ZLEPŠENIE:

- boli chvíle, keď ste kričali
- neprečítali ste si poriadne inštrukcie
- časť z vás nepracovala

Poznámka: Pedagóg si môže vytvoriť vlastné kartičky s obsahovo upravenou spätnou väzbou podľa toho, čo sa na hodine skutočne udialo a ako sa jeho žiaci správali.

Moja a tvoja sloboda – kde začínajú a kde končia?

Ciele aktivity

- Porozumieť významu výroku: „*Moja sloboda končí tam, kde začína sloboda toho druhého.*“
- Vnímať hranice vlastnej slobody a slobodného konania
- Porozumieť tomu, že sloboda a zodpovednosť za naše konanie sa nedajú oddeliť
- Rozvíjať kreativitu a manažment rolí v tíme

Cieľová skupina

2. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Žiaci budú počas tejto aktivity pracovať v skupinách podľa farieb situácií, ktoré im budú pridelené. Pedagóg im odovzdá nasledujúce inštrukcie:

„Teraz vám rozdám papieriky, na ktorých sú popísané rôzne bežné každodenné situácie. Každý jeden z vás bude mať pridelenú jednu situáciu, tú si prečíta a sám si zodpovie otázku: Ako by som sa cítil, ak by som bol v koži jednotlivých postáv príbehu?“

Následne žiakom náhodne prideliť jednu z 20 situácií (viď príloha), ktoré sú rozdelené do 5 skupín podľa farieb. Na premýšľanie budú mať žiaci približne 3 minúty.

2. V ďalšom kroku zadá pedagóg žiakom inštrukciu, aby sa spojili do dvojice s niekým, kto má pridelenú situáciu s rovnakou farbou. Následne si dvojica porozpráva o obsahu ich situácií a spoločne si odpovedajú na otázku, ako by sa cítili, keby boli na mieste osoby, ktorej bolo v ich situácii ublížené.

Poznámka: Ak je žiakov viac ako 20, spojí ich pedagóg rovno do dvojíc a prideliť im 1 situáciu s 1 farbou.

3. Po pár minútach dá pedagóg žiakom inštrukciu, aby sa dve dvojice spojili do štvorice podľa toho, či zdieľajú rovnakú farbu situácií na papierikoch. Napr. dvojica so situáciami červenej farby sa spojí s dvojicou, ktorá má situácie v rovnakej, červenej, farbe. Následne im pedagóg zadá inštrukciu na ďalší postup. Využiť pritom môže nasledujúce znenie:

„V skupinke si vyberte jednu situáciu zo štyroch, ktoré spoločne máte. Túto situáciu nám všetkým zahráte, a to dvakrát. Prvýkrát to bude tak, ako je napísaná na papieriku. Druhýkrát bude scénka trochu upravená. Zahráte ju tak, ako si myslíte, že situácia mala prebehnúť, tzn. bez toho, aby v nej niekto trpel alebo aby mu bolo ublížené. Porozmýšľajte preto nad tým, ako sa mohli osoby vo vašich situáciách zachovať inak. Scénku pripravte tak, aby netrvala viac než 2 minúty, čo je približne čas, kým každý z vás v duchu napočíta do 150.“

Metódy

skupinová práca, diskusia s prvkami filozofie (P4C), dramatizácia, nabalovanie, modelové situácie

Čas a priestor

45 minút, trieda

Pomôcky

20 modelových situácií (viď príloha), farebné papieri

Žiaci majú na prípravu scény 12 minút.

4. Každá štvorica následne odohrá svoje scény. Mali by v nich byť zapojení všetci členovia skupiny. Tí, ktorým je dramatizačná metóda nepríjemná, môžu zohrávať aj statickú rolu (napr. strom).

5. Následne pedagóg so žiakmi vedie záverečnú reflexiu:

- *Všimol som si, že ste sa do hrania jednotlivých postáv naozaj vžili. Ako ste sa cítili v koži jednotlivých postáv, keď ste nacvičovali prvú scénu, teda tú, v ktorej vaše rozhodnutie niekomu ubližovalo?*
- *Ako sa ste sa cítili v koži postáv, keď ste hrali druhú scénu, kde nikto nikomu neublížil?*
- *Viete pomenovať, v čom konkrétne boli vaše dve scény rozdielne?*
- *Čo by sa stalo, keby som si ja, učiteľ, slobodne robil, čo by som chcel?*
- *Prečo je dôležité myslieť pri našich skutkoch na to, že tu nie sme sami a naše konanie má dopad aj na ostatných?*
- *Prečo si v konečnom dôsledku nemôžeme robiť, čo chceme, aj keď sme slobodní?*

6. Pedagóg uzatvorí aktivitu nasledujúcim posolstvom: pri využívaní výhod vyplývajúcich z našej slobody by sme zároveň mali byť zodpovední, ohľaduplní a láskaví, pretože ak konáme bez rozmyslu a bez toho, aby sme brali ohľad na druhých, môžeme niekoho zraniť tak, ako sme to videli v zobrazených situáciách. Preto má naša sloboda aj nejaké obmedzenia.

Príloha

1. Ferko má rád sneh a rád sa guľuje. Počas veľkej prestávky sa rozhodol, že si vonku na školskom dvore zahrá s kamarátom guľovačku. Nevšimol si svoje okolie a trafil snehovou guľou do tváre spolužiačku, ktorá okolo nich práve prechádzala domov.

2. Karolína má rada hudbu. Cestou zo školy si ju v autobuse na mobile pustila nahlas. Dôchodkyne, ktoré sedeli vedľa nej, sa pre hlasnú hudbu nepočuli pri rozhovore.

3. Andrej má veľkého psa, ktorého počas venčenia zvykne púšťať navoľno, bez vôdzky. V jedno ráno ho takto opäť pustil a pes veľmi vystrašil deti, ktoré práve išli do školy. Na jedno z nich vyskočil a zašpinil ho.

4. Chlapci si v triede cez prestávku kopali loptu. Tá pri jednom prehodení trafila obľúbenú vázu pani učiteľky. Váza spadla a rozbila sa.

5. Miška sa na chodbe počas prestávky zhovárala s kamarátkou. Keď zazvonilo, chcela jej ešte dopovedať príbeh, ktorý jej rozprávala, a tak sa rozhodla ostať vonku aj po zvonení. V triede na ňu zatiaľ všetci čakali, lebo práve v ten deň sa mala ísť celá trieda spoločne fotiť na školský dvor.

6. Oskar má rád syr. Na desiatu si preto v jeden deň priniesol olomoucké syrečky, ktoré veľmi zapáchajú. Položil si ich na lavicu a počas hodiny ich tam nechal. Kým prišla prestávka, smrdela od nich celá trieda.

7. Niekoľkí štvrtáci sa v jedálni rozhodli, že sa im cez obed nechce odnieť taniere z dojedenej polievky. Nechali ich na stole a šli si vziať hlavné jedlo. Na stole bolo málo miesta a ostatné deti si nemali kam položiť svoje tácky.

8. Marek rád kreslí. Od spolužiačky si požičal zošit s poznámkami a ceruzkou jej ho pokreslil. Tá ho potom musela celý večer gumovať, aby prečítala, čo je v ňom napísané.

9. Pani učiteľka povedala deťom, že si majú požičať knižky zo školskej knižnice a počas nasledujúcej hodiny si ich môžu čítať. Adam si knižku z trucu nechal. Namiesto toho rozptyľoval spolužiakov a tí sa nemohli v pokoji venovať čítaniu.

10. Deti hrali na ihrisku futbal. Anička si zmyslela, že by sa chcela po ihrisku prechádzať. Počas toho, ako cez ihrisko pomaly kráčala, deťom zavadzala a oni nemohli pokračovať v hre.

11. Žiaci počas prestávky desiatovali. Jožko sa s desiatou prechádzal po triede, pričom mu na zem vypadol kus šunky. Jožko ho tam nechal ležať a niekoľko detí sa potom na šunke pošmyklo a spadlo.

12. Išiel som na kolobežke po chodníku. Povedal som si, že predsa môžem ísť rýchlejšie, aj keď sú na chodníku chodci. S kolobežkou mám skúsenosti a ustojím to. Z jedného vchodu však nečakane vyšiel pán a ja som mu kolobežkou prešiel po nohe.

13. Pri čakani na autobus hráme na zastávke naháňačku a narážame do okolo stojacich ľudí.
14. Pri kráčaní po lese sa nahlas zhováram s kamarátmi. Zvieratka sa hluku boja. Napríklad, sojka opustila svoje hniezdo a hrozí, že jej nakladené vajíčka vychladnú a mláďatka sa nevyľahnu.
15. Doma sa rozhodnem zjesť všetok chlieb. Ostatní členovia rodiny potom ostanú hladní.
16. Môj brat sa rozhodne pozrieť si v televízii film namiesto toho, aby umyl riady tak, ako ho v ten deň poprosila mamička. Na raňajky potom nemáme z čoho jesť a mamička nestíha prísť načas do práce.
17. Na návštevu k nám má prísť teta Betka. Ocko sa ale rozhodol nepovysávať byt, lebo sa mu nechcelo. Prach a srst' zo psíka spôsobí, že teta začne kýchať a kašľať. Je totiž alergická na prach.
18. Deti sa rozhodli, že dnes nevynesú smetný kôš z detskej izby. Celý byt smrdí od odpadkov.
19. Šimon sa v autobuse rozhodol, že sa rozvalí cez posledné dve voľné sedačky. Jeho kamarát potom musel zostať počas celej cesty stáť, lebo si nemal kam sadnúť.
20. Olinka po návrate zo školy vypila všetok džús. Keď potom prišli domov ostatní členovia rodiny, ktorí si naň robili chuť, zostali smutní, že sa im neušlo.

Ja, (super)hrdina!

Ciele aktivity

- Posilniť sebaúčinnosť a pozitívny sebaobraz
- Naučiť sa vnímať svoje silné stránky
- Spoznávať samého seba a budovať si sebaúctu

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg si najskôr pripraví obrazový materiál na koláž podľa počtu žiakov v triede. Následne sa so žiakmi porozpráva o tom, kto je to podľa nich (super)hrdina, aké má vlastnosti a ako koná. V rámci aktivity môže pedagóg pre lepšiu predstavu žiakom rozdať obrázky rôznych superhrdinov a superhrdiniek (vid' príloha). V diskusii má možnosť využiť nasledujúce otázky:

- *Kto je podľa vás hrdina a aké má vlastnosti?*
- *Máte radi nejakého (super)hrdinu?*
- *Prečo máte radi práve jeho? Aké sú jeho vlastnosti?*
- *Prečo ho považujete za (super)hrdinu?*
- *Máte vo svojom okolí niekoho, kto je pre vás hrdinom? Ak áno, aký hrdinský čin vykonal?*

Poznámka: Pedagóg môže využiť aj iné obrázky superhrdinov a superhrdiniek. Obrázky v prílohe slúžia len pre inšpiráciu.

Po ukončení diskusie poukáže pedagóg na fakt, že každý z nás môže byť hrdinom, keď si bude všímať potreby ľudí vo svojom okolí a bude sa im snažiť pomôcť a byť k nim empatický. Zároveň môže byť každý z nás (super)hrdinom sám pred sebou, ak sa bude snažiť v náročných situáciách prekonať sám seba a nevzdať sa.

2. Následne pedagóg so žiakmi iniciuje ďalšiu diskusiu o tom, aké prekážky, výzvy alebo strachy sa im už v živote podarilo prekonať (príp. na prekonanie akých výziev zbierajú odvahu). Každý žiak si skúsi vnútorne sformulovať vlastný príbeh o jeho výzve. Kto bude mať záujem, môže príbeh so spolužiakmi zdieľať. Pedagóg môže použiť otázky typu:

- *Akú najťažšiu výzvu ste už v živote zvládli? Aký strach sa vám podarilo prekonať?*
- *Čo všetko ste pre zdolanie výzvy alebo strachu museli urobiť?*
- *Ako ste nabrali odvahu na to, aby ste výzvu/strach prekonali? Kto/čo vám v tom pomohol/lo?*
- *Prečo ste nakoniec podľa vás strach alebo výzvu prekonali?*

3. V poslednom kroku znázorní každý žiak formou koláže (alebo inou výtvarnou technikou) seba ako (super)hrdinu, ktorý poráža svoj vlastný strach alebo výzvu. Svojho (super)hrdinu pomenuje a

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), výtvarná technika – napr. koláž, práca s obrázkami

Čas a priestor

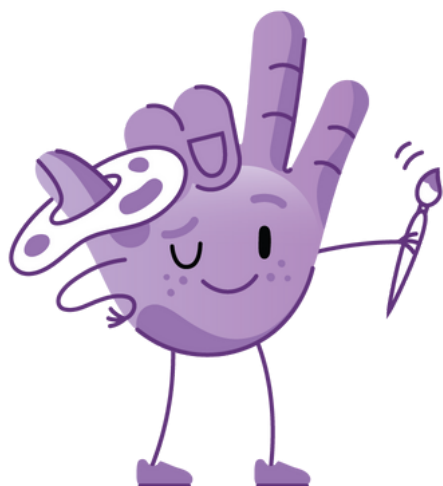
20 minút, trieda, telocvičňa, ihrisko, príroda

Pomôcky

obrázky superhrdinov (vid' príloha), materiál na koláž (napr. obrázky, fotky, atď.), lepidlo, nožnice a papiere

na papier napíše aj vlastnosti, ktoré ako (super)hrdina má. Nakoniec si celá trieda môže na nástenku vytvoriť výstavu svojich výtvarných diel. Kontinuálne prebiehajúci dialóg môže pedagóg zároveň využiť aj na identifikovanie a pomenovanie individuálnych silných stránok žiakov, ktoré vyplývajú z ich hrdinských príbehov, a tým na ich povzbudenie. Vhodné je použiť otázky, ako napr.:

- *Ako ste sa cítili po tom, čo sa vám výzvu alebo strach podarilo prekonať?*
- *Aké (super)hrdinské vlastnosti podľa vás máte?*
- *Čo máte na sebe radi a zobrazili ste to aj vo vašom diele?*
- *Čo nové alebo zaujímavé ste sa o sebe počas tejto aktivity dozvedeli?*

Príloha

Spider-Man

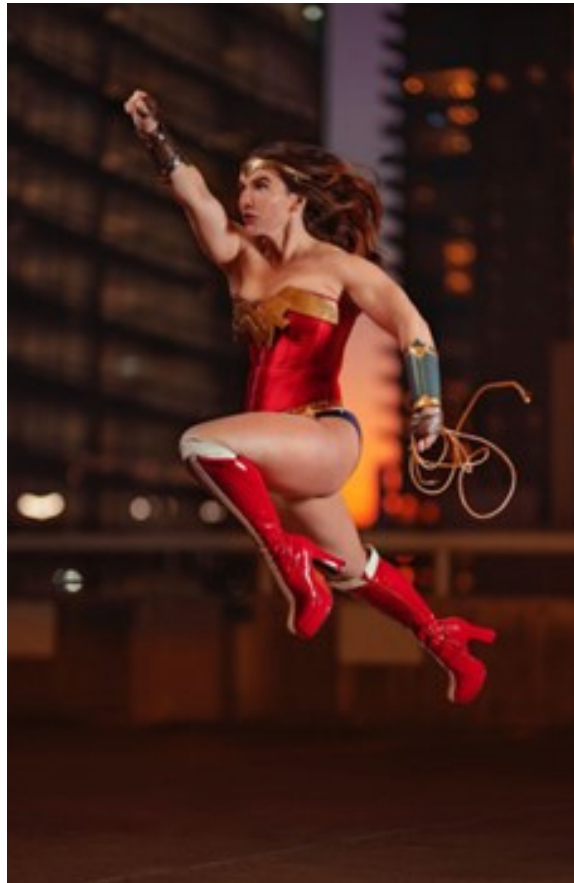
Superman

Batman

Wonder Woman

Catwoman

Invisible Woman

Zdroj: unsplash.com
pixabay.com
flickr.com
pexels.com

Zjednotení v rozmanitosti

Ciele aktivity

- Vnímať rozmanitosť a spoločné znaky rôznych kultúr v štátoch Európy
- Uvedomiť si existenciu Európskej únie (EÚ) a faktu, že Slovensko je jej súčasťou
- Uvedomiť si, že Európska únia je postavená na spoločných hodnotách, hoci každý členský štát v nej je iný
- Pomenovať, aké spoločenské hodnoty sú pre žiakov dôležité
- Pomenovať, aké hodnoty by mali byť (sú) všeobecne platné naprieč hranicami štátov
- Rozvíjať európsku identitu

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg aktivitu uvedie krátkou pohybovou hrou. Stoličky vopred poukladá do tvaru kruhu v počte pre všetkých žiakov okrem jedného, ktorý bude stáť v strede kruhu. Úlohou žiaka uprostred bude pomenovať jednu krajinu v Európe, ktorú už navštívil alebo vo svojom výroku sformulovať kultúrne pozorovanie či zážitok týkajúci sa konkrétnej európskej krajiny. Po každom výroku sa všetci žiaci, ktorých sa daná veta týka, čo najrýchlejšie presadia na iné miesto v kruhu. V jeho strede zostane stáť vždy jeden žiak, ktorému sa miesto neušlo. Hra sa opakuje niekoľkokrát, žiaci v nej môžu využiť, napríklad, tieto výroky:

- *Vymenia sa všetci tí, ktorí už navštívili Poľsko.*
- *Vymenia sa všetci tí, ktorí už jedli originálnu taliansku pizzu či špagety.*
- *Vymenia sa všetci tí, ktorí už plávali v mori (v európskej krajine).*

Ak by žiaci sami nevedeli vymyslieť konkrétne výroky, pomôže im pedagóg.

2. Po ukončení hry zadá pedagóg žiakom inštrukciu, aby porozmýšľali nad tým, čo si všimli, keď do konkrétnej krajiny vstúpili po prvýkrát. *Čo videli cez okno auta/autobusu/lietadla/vlaku, keď sa pozerali na prostredie novej krajiny?* Na rozmyslenie im nechá pár minút. Medzitým si prichystá obrázok s ľadovcom.

3. V ďalšej časti aktivity žiakom ukáže obrázok ľadovca (vid' príloha č. 1) nakresleného na veľkom výkrese. Pedagóg vyzve žiakov, aby si ľadovec obzreli a popísali, ako taký ľadovec v realite podľa nich vyzerá. Vysvetlí im, že malá časť ľadovca sa vždy nachádza na povrchu, ale tá väčšia, nosná časť je častokrát ukrytá pod vodou a je na prvý pohľad neviditeľná. Rovnako je tomu tak aj s kultúrou či zvykmi v inej krajine.

4. Pedagóg poprosí žiakov, aby po jednom zdieľali svoje myšlienky, čo všetko môžu uvidieť po pár

Metódy

pohybová aktivita, metóda „ľadovec“, diskusia s prvkami filozofie (P4C), brainstorming

Čas a priestor

40 – 45 minút, trieda

Pomôcky

veľký výkres (formát A2) s nakresleným ľadovcom (vid' príloha č. 1), vlajka Európskej únie (vid' príloha č. 2), veľký papier alebo kartón (formát A2) s nakresleným panáčikom, fixky, lepiace papieriky

minútach po príchode do novej krajiny. Opisovať môžu to, čo by ich zaujalo počas pozerania sa z okna, tzn. napr. budovy, príroda, počasie, oblečenie, výzor ľudí. Následne sa ich pedagóg opýta, čo si všimnú alebo zistia až neskôr, keď v danej krajine zostanú niekoľko dní. V tomto bode je potrebné nechať žiakom priestor na rozmýšľanie a prípadne ich naviesť pomocnými otázkami:

- *Predstavte si, že ste v Chorvátsku na dovolenke už týždeň. Aké ďalšie zaujímavosti o krajine, jej kultúre a jej obyvateľoch by ste pravdepodobne zistili?*
- *Čo by ste si začali všimnúť na správaní ľudí až po dlhšom čase, pričom to nebolo na prvý pohľad viditeľné?*
- *Čo nové by ste o krajine zistili, keby ste sa porozprávali s miestnymi ľuďmi?*

Žiaci menujú napr. iný jazyk, hudbu, tradície, náboženstvo, správanie, zvyky. Pedagóg môže nápady žiakov vpisovať buď priamo do obrázku ľadovca alebo ich zapisovať na lepiace papieriky a tie následne umiestňovať okolo ľadovca.

5. Ďalej sa pedagóg žiakov opýta, či v ľadovci dokážu nájsť podobnosti medzi cudzou krajinou, ktorú si v aktivite zvolili a Slovenskom. Žiakom môžu pomôcť otázky:

- *Aké spoločné znaky, zvyky, správanie a pod. nájdete v kultúre Slovenska a druhej krajiny?*
- *Aké rozdiely, naopak, vidíte? Sú to podľa vás veľké alebo malé rozdiely? Prečo?*

6. Žiakom tiež vysvetlí, že jednou z dôležitých vecí, ktoré nevidíme pri prvotnej návšteve štátu, sú aj hodnoty, ktoré sú mu vlastné, napr. ako sa jeho obyvatelia správajú k druhým ľuďom. A keďže krajiny Európy sú už niekoľko storočí poprepájané a zároveň sú si v mnohých veciach podobné, rozhodli sa, že sa spoja a budú navzájom spolupracovať, aby si mohli efektívnejšie pomáhať a aby boli spolu silnejšie, keď čelia rôznym hrozbám. Vytvorili tak spoločenstvo priateľov, ktorí zdieľajú rovnaké hodnoty. Tak vznikla Európska únia, ktorú dnes tvorí 27 štátov.

7. V ďalšej časti aktivity si žiaci vyskúšajú, v čom je sila spolupráce a prečo je pre štáty výhodné spolupracovať. Pedagóg pripraví 1 lavicu, príp. 2 podľa počtu žiakov. Úlohou žiakov je postaviť sa vedľa seba čo najbližšie okolo celej lavice a pozorne počúvať. Najskôr pedagóg vyzve 1 žiaka, aby skúsil lavicu zdvihnúť iba pomocou ukazovákov na svojich rukách. Žiaci by mali vidieť, že zdvihnutie lavice je takto náročné, resp. nemožné. Potom vyzve všetkých ostatných žiakov, aby sa pridali k spolužiakovi a umiestnili oba svoje ukazováky pod lavicu a pokúsili sa lavicu zdvihnúť len pomocou svojich prstov. Keďže je sila viacerých ľudí, rovnomerne rozmiestnených okolo predmetu, väčšia ako sila jedného, zdvihnutie by malo ísť veľmi jednoducho.

Poznámka: Aby sa zdvihnutie lavice podarilo, je potrebné, aby okolo lavice stálo čo najviac žiakov. Minimálny počet žiakov na zdvihnutie lavice je približne 6 – 8 v závislosti od rozmerov a hmotnosti lavice. Pedagóg môže úlohu ešte viac sťažiť tým, že na lavicu posadí 1 žiaka, ktorého majú spolužiaci zdvihnúť – takisto len pomocou ukazovákov. Pri tomto variante je však veľmi dôležité dbať na bezpečnosť, príp. tiež navýšiť počet žiakov stojacich okolo lavice.

Pedagóg aktivitu so žiakmi krátko zreflektuje:

- *Keď ste dvíhali lavicu sami, bolo to pre vás jednoduché alebo náročné?*
- *Aké to bolo, keď ste lavicu zrazu dvíhali spoločne?*
- *Prečo je podľa vás užitočné, keď ako ľudia medzi sebou spolupracujeme? Aké výhody v tomto konaní vidíte? Aké (morálne) zásady je pritom dôležité dodržiavať?*
- *V čom si podľa vás môžu štáty navzájom pomáhať tak, ako si pomáhame my?*

8. V ďalšom kroku ukáže pedagóg žiakom vlajku Európskej únie (vid' príloha č. 2) a opýta sa ich

nasledujúce otázky:

- *Prečo si myslíte, že sú na vlajke umiestnené hviezdy v takomto tvare? Čo podľa vás tento kruh symbolizuje?*
- *Čo myslíte, prečo je vlajka modrá? Čo vám táto farba pripomína?*

Pedagóg žiakom objasní, že hviezdy, ktoré predstavujú štáty Európskej únie, sú v tvare kruhu, pretože napriek tomu, že každý členský štát je iný a jedinečný, spoločne tvoria jednotné a rovnocenné spoločenstvo, v ktorom má každý štát svoj hlas a zástupcov. Tých si volia občania, aj my na Slovensku, v slobodných voľbách. Modrá farba symbolizuje pokoj a mier, ktoré sú jednými zo základných hodnôt a cieľov krajín Európskej únie a o ktoré sa usilujú práve takou rovnocennou spoluprácou, akú žiaci zažili počas dvíhania stola. Každá pomoc je v nej dôležitá.

9. Ďalej žiakom vysvetlí, že mottom Európskej únie je „*Zjednotení v rozmanitosti*“. Uistí sa, že žiaci významu motto rozumejú a následne im zadá úlohu, aby vymysleli vlastné motto Európskej únie, ktoré by obsahovalo všetky pre nich dôležité hodnoty, postoje či vlastnosti ideálneho európskeho občana (Európana). Žiaci budú svoje motto zapisovať na jednotlivé lepiace papieriky.

Poznámka: Ak by bol pojem motto a aktivita s ním spojená pre žiakov príliš náročná, môžu na lepiace papieriky zapisovať vlastnosti, ktoré by podľa nich mal ideálny európsky občan mať.

10. V poslednom kroku ukáže pedagóg deťom veľký papier alebo kartón, na ktorom je nakreslený panáčik a vyzve žiakov, aby do obrysu panáčika každý za seba nalepil svoje papieriky. Obrázok panáčika si môžu vystaviť v triede alebo v priestoroch školy, aby reprezentoval ideálneho európskeho občana. V závere aktivity pedagóg s deťmi diskutuje o otázkach:

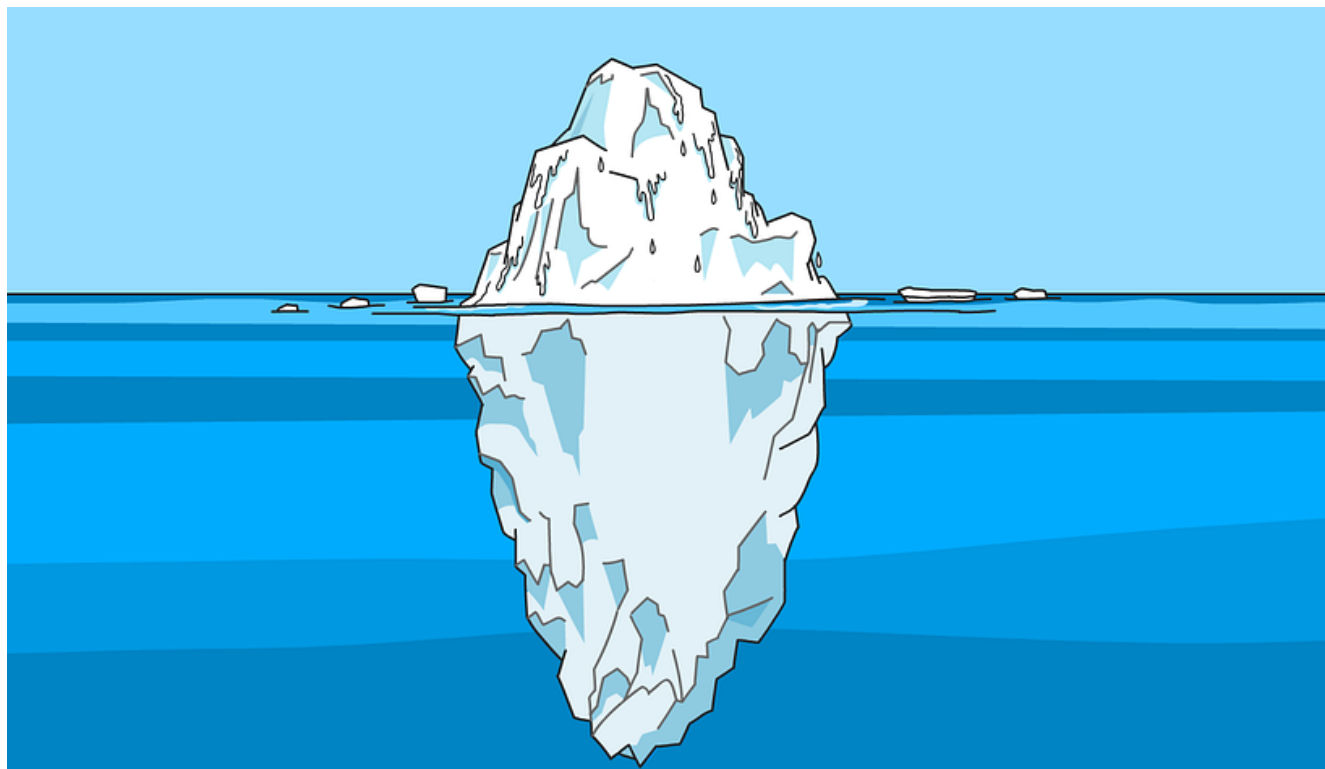
- *Aké motto alebo hodnoty ste na svoje papieriky zapísali? Prečo?*
- *Máte nejakých kamarátov z iných krajín? V čom ste si podľa vás podobní?*
- *Čo je podľa vás dobré na tom, že každý štát v Európe je iný? A čo je, naopak, nevýhodou? Prečo?*
- *Bez akej veci pochádzajúcej z inej krajiny si už neviete predstaviť váš život? (Žiak môže napr. odpovedať: „Pizza!“, pričom tá je pôvodom z Talianska.)*
- *Aké hodnoty (napr. mier, láska, priateľstvo) sú pre vás najdôležitejšie? Prečo sú pre vás dôležité? Myslíte si, že by na ne mal mať právo každý Európan?*
- *V akej krajine Európy sa cítite najlepšie a radi sa tam vraciate? Prečo?*
- *Aké spoločné hodnoty ste našli v mottách vašich spolužiakov? Čo je pre vás všetkých, ako triedu, najdôležitejšie?*
- *Myslíte si, že v podobnom prostredí žijú všetky deti na svete? Prečo by sme si mali tieto hodnoty a bezpečie vážiť?*

Poznámka: Tému európskej identity sa v tejto metodickej príručke venujeme aj v aktivite s názvom „Sme hviezdy na európskom súhvezdí“ (viď str. 65), určenej pre materské školy, ktorú môže pedagóg so žiakmi takisto zrealizovať na rozšírenie ich vedomostí v tejto oblasti.

Príloha

Príloha č. 1

L'adovec

Príloha č. 2

Vlajka Európskej únie

Zdroj: isorepublic.com
pixabay.com

Triedne neuróny v akcii

Ciele aktivity

- Objaviť základné princípy fungovania umelej inteligencie
- Pochopiť, že za pokročilou technológiou (napr. domácimi asistentmi, autonómnymi autami atď.) a sociálnymi médiami sú algoritmy strojového učenia
- Uvedomiť si výhody a nedostatky strojového učenia
- Pochopiť obmedzenia a nebezpečenstvá umelej inteligencie vyplývajúce z nevhodného použitia algoritmov

Cieľová skupina

3. – 4. ročník ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg sa žiakov najskôr opýta, čo si predstavujú pod pojmom umelá inteligencia. *Čo podľa nich dokáže a aké príklady jej využitia v každodennom živote poznajú?*

2. Následne pedagóg uvedie vlastné príklady umelej inteligencie z praxe: hlasový asistent na mobile, odomknutie telefónu oskenovaním tváre alebo odtlačkom prsta, odporúčanie videí na sociálnych sieťach ako YouTube či TikTok. Môže pritom prirovnať fungovanie umelej inteligencie k ľudskému mozgu – ľudský mozog sa skladá zo 100 miliárd neurónov, resp. ich prepojení, ktoré si neustále odovzdávajú informácie a navzájom sa od seba učia. Aj stroje sa vedia učiť, a to vďaka podobným sieťam a prepojeniam.

3. V ďalšom kroku pedagóg žiakom vysvetlí, že si spolu zahrajú hru, ktorá im pomôže lepšie si predstaviť, ako sa umelá inteligencia učí. Hra sa podobá na všeobecne známu aktivitu *Telefón*. Namiesto slovného odovzdávania správy si však žiaci odovzdávajú informáciu kreslením. Pedagóg žiakov usadí do súvislého radu za sebou tak, aby mal každý žiak (okrem posledného) pred sebou chrbát jedného spolužiaka.

Poznámka: Pre potreby tejto aktivity za prvého žiaka považujeme toho, ktorý zároveň ako prvý začína kresliť obrázok na chrbát svojho spolužiaka v rade pred ním. Za posledného považujeme žiaka, ktorý už pred sebou nemá ďalšieho spolužiaka.

4. Následne každému žiakovi na chrbát nalepí čistý hárok papiera (okrem prvého) a dá mu do ruky fixku. Posledný žiak dostane pod svoj hárok papiera podložku. Žiakovi sediacemu na začiatku radu (tzn. prvému), ktorý má pred sebou všetkých ostatných spolužiakov, zadá slovo, ktoré bude kresliť na chrbát spolužiakovi pred ním, a to tak, aby slovo nepočuli žiadni ďalší žiaci. Pedagóg môže v prvom kole menovať ľahšie predmety, napr. slnko, jablko, dom, strom. V ďalších kolách to môžu byť ťažšie predmety, napr. slon, stolička, ľudská postava. Úlohou žiakov je sústrediť sa a snažiť sa vycítiť, čo im na chrbát kreslí spolužiak za nimi a následne predmet nakresliť na papier na chrbte spolužiaka pred nimi. Žiaci pracujú potichu a bez vzájomného vysvetľovania či inej komunikácie. Dôležité je vnímať, aké obrysy žiak za nimi kreslí a tie opäť interpretovať spolužiakovi pred nimi.

Metódy

diskusia s prvkami filozofie (P4C), pohybová aktivita, kreslenie

Čas a priestor

30 minút, väčšia trieda

Pomôcky

háčky papiera (formát A4), fixky, lepiaca páska na nalepenie na chrbát, podložka, stoličky, slovníček pre pedagógov (viď príloha)

Poznámka: Pedagóg môže žiakov rozdeliť do menších skupín, aby aktivita prebehla rýchlejšie.

5. Keď posledný žiak dokončí svoju kresbu (na podložku), žiaci spoločne porovnávajú nimi nakreslené obrázky od prvého po posledný. Následne im pedagóg vysvetlí, že podobným spôsobom funguje aj neurónová sieť umelej inteligencie, v ktorej jeden neurón odovzdá informáciu ďalšiemu neurónu. V reflexii o tomto zážitku spoločne diskutujú:

- *Bolo pre vás ľahké alebo ťažké uhádnuť, aký predmet vám váš spolužiak kreslil na chrbát?*
- *Aký veľký rozdiel vidíte medzi prvým a posledným obrázkom? Ako sa vaše obrázky postupne menili? Od čoho postupný vývoj obrázka závisel?*
- *Prečo sú podľa vás medzi pôvodným zadáním (prvý žiak) a posledným obrázkom (na podložke) také veľké/malé rozdiely?*
- *Čo môže nastať, keď si stroj pomýli informácie rovnako, ako sa to, prirodzene, stalo vám?*
- *V čom by umelá inteligencia, resp. technológia, mohli zlepšovať životy ľudí? V čom nám môžu, naopak, uškodiť?*
- *Je podľa vás dôležité strážiť si pri používaní sociálnych sietí, ale aj zariadení, ktoré sú pripojené na internet, svoje súkromie? Prečo?*
- *Prečo je dôležité učiť umelú inteligenciu ďalšie a ďalšie informácie, aby bola múdrejšia?*

6. Pedagóg následne diskusiu ukončí myšlienkou, že hoci umelá inteligencia nevie hneď vyhodnotiť vstupnú informáciu správne, keď má dostatok informácií a daný proces (napr. návšteva sociálnej siete, mapovanie priestoru vysávačom či - ako v našom prípade - kreslenie 1 obrázku na chrbát) sa opakuje dostatočne často, naučí sa to a vytvorí si pravidlo, podľa ktorého sa rozhoduje. Počítače pritom oproti ľuďom majú výhodu v tom, že dokážu procesy opakovať veľmi rýchlo - až niekoľkokrát za sekundu - a tým sa ľahko naučia rozoznávať aj neznáme informácie, ktoré im poskytujeme (napr. čo kreslíme na chrbát spolužiakovi). Učia sa pritom iba z informácií, ktoré od nás dostanú. Ak narazia na vstupné údaje, ktoré nepoznajú (napr. neznámy obrázok, ktorý nám spolužiak nakreslil na chrbát), nebudú ich vedieť spracovať a môžu sa rozhodnúť zle a týmto rozhodnutím môžu určitým spôsobom ublížiť ľuďom či zvieratkám.

Príkladom toho je nasledujúca situácia: ak opakovane pozeráme veľa videí so zvieratkami, reklamy nám môžu začať ponúkať potreby pre domáce zvieratká, lebo si myslia, že jedno vlastníme. Umelá inteligencia tak mohla chybné vyhodnotiť informáciu o tom, že máme doma psíka, správne však identifikovala, že máme radi zvieratká. Ak však na tieto reklamy neklikáme, umelá inteligencia získava ďalšie informácie o našich preferenciách, a zároveň sa tak ďalej učí.

Hlavné posolstvá aktivity preto sú:

- *Stroje dokážu veľmi rýchlo zbierať a vyhodnocovať obrovské množstvo informácií. Tie potrebujú na to, aby sa naučili správne rozpoznávať rôzne objekty, napr. človeka od zvieratka, ale aj naše záľuby, pocity, názory a pod.*
- *Aké dáta stroju (napr. nášmu mobilnému telefónu, tabletu či autu) dáme, z takých sa je schopný učiť, čomu následne prispôsobuje svoje správanie (tzn. obsah na internete, nastavenia domácich asistentov a i.).*
- *Každý, kto s umelou inteligenciou pracuje a kto do nej vkladá svoje dáta, zároveň ovplyvňuje to, ako sa bude umelá inteligencia správať. Tá môže v konečnom dôsledku náš život ovplyvniť pozitívne (tzn. pomáhať nám, ako napr. robotický vysávač), ale aj negatívne (napr. uzatváranie do informačných bublín na sociálnych sieťach).*
- *Hodnota nás, ľudí, je v porovnaní s umelou inteligenciou nenahraditeľná. Je preto dôležité brať umelú inteligenciu s „rezervou“.*

Poznámka: Tému umelej inteligencie sa v tejto metodickej príručke venujeme aj v aktivite s

názvom „Je umelá inteligencia inteligentná?“ (vid' str. 71), určenej pre materské školy, ktorú môže pedagóg so žiakmi takisto zrealizovať na rozšírenie ich vedomostí v tejto oblasti.

Príloha

Slovníček pre pedagógov:

- **Umelá inteligencia** – súhrnné označenie systému využívania dát v počítačových systémoch pre automatizované rozpoznávanie a rozhodovanie použiteľné v rôznych situáciách.
- **Strojové učenie** – proces identifikovania a vytvárania nových informácií, najmä opakujúcich sa vzorcov, zo surových dát.
- **Neurónová sieť** – typ matematického nástroja, ktorý napodobňuje biologické nervové systémy a umožňuje abstrakciu pravidiel z tréningových vstupných a výstupných hodnôt a následne ich aplikáciu na akékoľvek vstupné hodnoty.

Príklady aplikácií:

- Odporúčacie systémy v elektronických obchodoch, filmových, video a hudobných portáloch a na sociálnych sieťach,
- Počítačové videnie – rozoznávanie objektov z obrazového materiálu a klasifikácia podľa predtrénovaných objektov,
- Rozoznávanie a syntéza hlasu – rozoznávanie zvukových vlastností hlasu a prepis do textu a opačne, napr. v hlasových asistentoch (Alexa, Siri, Cortana, OK Google),
- Generatívne transformery – četboty, ako napr. ChatGPT, obrazové syntetizátory ako Midjourney alebo Dall-E.

(Do)PRÁVNE značky

Ciele aktivity

- Uvedomiť si význam ľudských práv
- Naučiť sa rešpektovať práva iných
- Pochopiť a akceptovať medzikultúrne rozdiely
- Vnímať následky netolerancie s prepojením na širší kontext – nerešpektovanie práv v spoločnosti

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Pomôcky

obrázky dopravných značiek (vid' príloha), papiere, fixy, farbičky, veľké papiere (napr. flipchartové)

Priebeh aktivity

1. Priestor si pedagóg upraví tak, aby sa čo najviac podobal na dopravnú situáciu na cestách, napr. vyznačí na zemi prechod pre chodcov, vytvorí z papiera alebo si prinesie obrázok semaforu či dopravných značiek.

2. Ak to priestor umožňuje, pedagóg simuluje dopravnú situáciu, v ktorej väčšina žiakov v triede dramaticky stvárňuje dianie počas cestnej premávky s dôrazom na rešpektovanie a dodržiavanie pravidiel cestnej premávky. Vybraným 2 – 3 deťom však dá pedagóg nenápadný pokyn, aby výrazne nerešpektovali dopravné značky a ani pravidlá cestnej premávky.

Poznámka: Aby tejto aktivite žiaci správne porozumeli, musia mať základné pravidlá cestnej premávky už vopred osvojené, a to vrátane poznania aspoň základných dopravných značiek.

3. Pedagóg môže predpokladať, že postupom času vznikne konflikt, kedy väčšina žiakov začne upozorňovať na nerešpektovanie pravidiel zo strany vybraných spolužiakov. V prípade, že na to žiaci nezačnú upozorňovať, navedie ich k všímavosti samotný pedagóg, a to otázkami ako:

- *Všimli ste si, že sa niektorí spolužiaci v našej premávke správajú inak?*
- *Správajú sa podľa vás všetci tak, ako sa v dopravnej premávke patrí?*

4. Modelovú situáciu pedagóg po pár minútach zastaví a s deťmi vedie diskusiu:

- *Čo sa stalo? Ktoré správanie ste vnímali ako nevhodné? Ktoré správanie by bolo v reálnej situácii život ohrozujúce?*
- *Aké to pre vás bolo, keď ste videli, že niekto nerešpektuje pravidlá cestnej premávky?*
- *Cítili ste sa ohrození, keď si ostatní spolužiaci ako účastníci cestnej premávky neplnili svoje povinnosti, a tým vás ohrozovali?*
- *Ako by to vyzeralo, keby si na ceste každý robil, čo chce?*

Metódy

rolová hra, brainstorming, diskusia s prvkami filozofie (P4C), metóda „kolotoč“, rozhovor, pojmové mapovanie

Čas a priestor

60 minút, ideálne na dopravnom ihrisku, ale je možné využiť aj telocvičňu, chodbu alebo voľný priestor v triede, kde sa dá simulovať dopravná situácia

- Existujú okrem týchto pravidiel aj iné pravidlá a s nimi spojené (písané aj nepísané) povinnosti? Podľa čoho sa ľudia v spoločnosti správajú?
- Má každý nejaké práva? Na čo slúžia? Komu sú určené?
- Prečo je dôležité okrem práv nezabúdať aj na svoje povinnosti a zodpovednosť voči druhým?

Pedagóg prezradí žiakom, že niektorým deťom v triede dal inštrukciu, aby zámerne porušovali pravidlá cestnej premávky.

5. Následne pedagóg prepojí diskusiu o porušovaní pravidiel cestnej premávky s porušovaním ľudských práv, ktoré tiež častokrát (niekedy aj nevedomky) prehliadame alebo k nemu ako spoločnosť prispievame. Pedagóg môže využiť metódu voľných slovných asociácií a vytvoriť so žiakmi pojmovú mapu. Žiaci uvádzajú, čo už o ľudských právach vedia a aké práva poznajú.

Poznámka: Pojmy, ktoré nebudú spomenuté, môže pedagóg doplniť a priblížiť ich žiakom na konkrétnom príklade.

6. V poslednom kroku využije pedagóg metódu „kolotoč“ na upevnenie povedomia o význame ľudských práv. V triede pripraví stanovišťa v počte podľa aktuálnych časových a priestorových možností, pričom na každé z nich umiestni veľký papier na kreslenie a papier s názvom stanovišťa odzrkadľujúcim vybrané ľudské právo, napr.:

- 1. stanovište: právo na majetok,
- 2. stanovište: právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť,
- 3. stanovište: právo na slobodu prejavu,
- 4. stanovište: právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva a i.

7. Žiakov rozdelí do skupín podľa počtu stanovišť. Každá skupina dostane farbičky s inou farbou ako ostatné skupiny. Úlohou každej skupiny bude postupne navštíviť všetky stanovišťa a v danom časovom limite (napr. 5 minút) diskutovať o danom ľudskom práve a vymyslieť preň vhodnú značku alebo piktogram – podobne ako je to aj pri dopravných značkách, ktorých význam a podoba sú všeobecne známe. Žiaci značku nakreslia v podobe postavičky či symbolu.

Poznámka: Ak by bolo pre žiakov náročným vymyslieť značku či piktogram, môžu k danému ľudskému právu nakresliť len obrázok, ktorý ho vystihuje.

8. Skupiny sa postupne v smere hodinových ručičiek presúvajú na ďalšie stanovišťa, na ktorých uvidia grafické návrhy predchádzajúcich skupín. Tie môžu dopĺňať, pretvárať alebo môžu navrhnúť vlastnú ľudskoprávnu značku. Hra končí, keď všetky skupiny navštívia všetky stanovišťa.

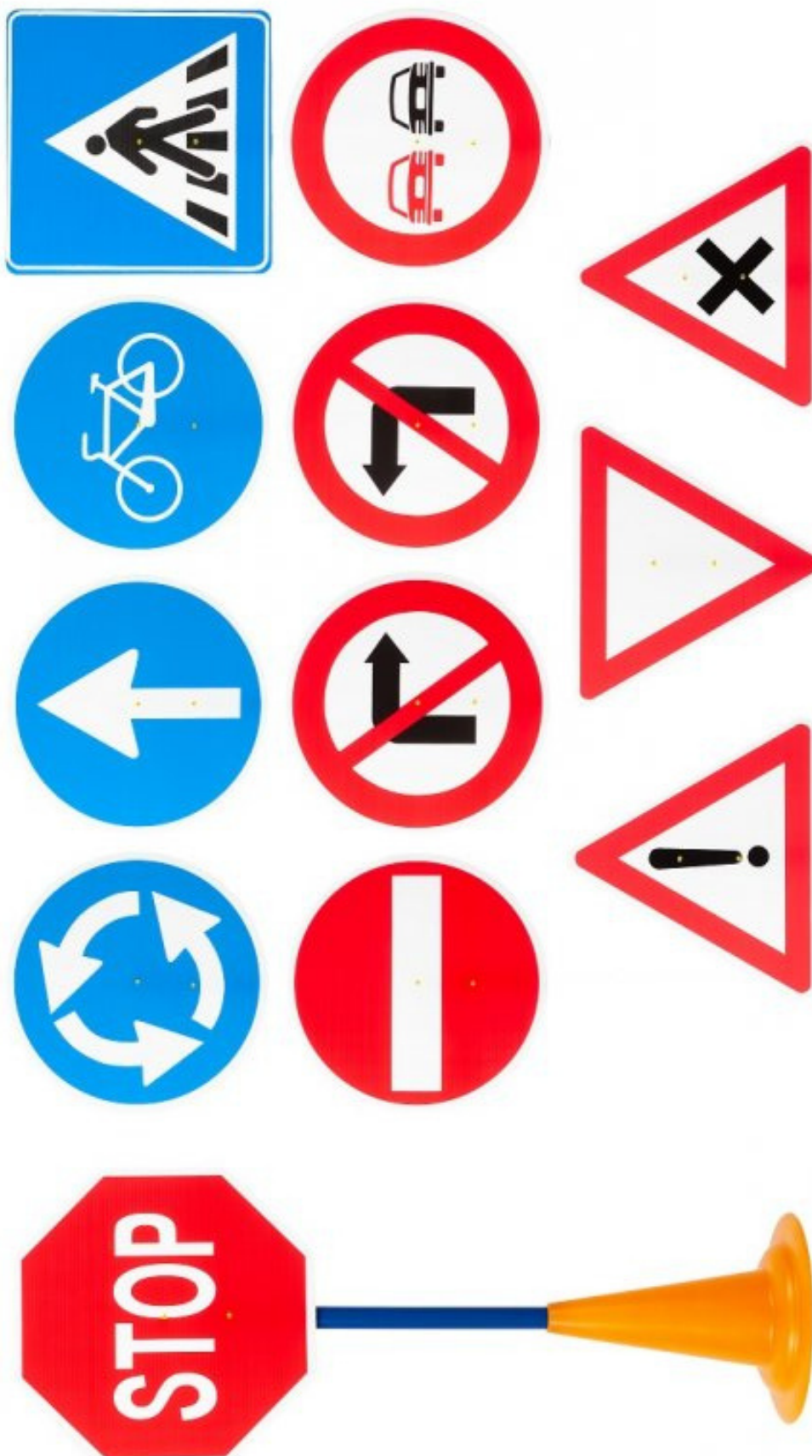
9. V závere aktivity si pedagóg s deťmi sadne do kruhu a diskutuje s nimi o jednotlivých návrhoch. Využiť môže nasledujúce otázky:

- Bolo pre vás ťažké vymyslieť ľudskoprávnu značku? Ak áno, prečo?
- Ako by to podľa vás vyzeralo, keby boli podobné ľudskoprávne značky umiestnené na ulici tak ako tie dopravné?
- Stretli ste sa vo svojom okolí s porušením ľudských práv, o ktorých ste sa spolu rozprávali?
- Čo môžeme urobiť preto, aby sme zamedzili porušovaniu ľudských práv?

Poznámka: Značky môže pedagóg s deťmi vyrábať aj na výtvarnej výchove a následne ich inštalovať v triede alebo v priestoroch školy aj s ich popisom a vysvetlením.

Príloha

Obrázky dopravných značiek

Zdroj: www.maquita.eu

Modrozelené cesty životom

Ciele aktivity

- Spoznať pojem *fixné a rastové myslenie*
- Porozumieť rozdielu a dôsledkom zapájania fixného a rastového myslenia do riešenia úloh
- Vnímať motiváciu k výberu konkrétneho prístupu k riešeniu úloh
- Uvedomiť si výhody rastového myslenia

Cieľová skupina

1. stupeň ZŠ

Priebeh aktivity

1. Pedagóg si pred aktivitou pre žiakov pripraví úlohy v dvoch stupňoch obtiažnosti – jednoduchšie, ktoré žiaci (veku primerane) väčšinou hravo zvládnu (cca 6 ks) a komplikovanejšie, ktoré žiaci možno nebudú vedieť splniť až s takou ľahkosťou (cca 6 ks). Inšpiráciu na úlohy môže pedagóg čerpať napr. z témy, ktorú chce s deťmi na danej hodine rozdiskutovať. Príklady úloh však nájde aj v prílohe.

2. Následne pedagóg vytlačí 6 kópií z každej jednoduchšej úlohy na modrý papier (celkovo cca 36 ks) a 6 kópií z každej ťažšej úlohy na zelený papier (celkovo cca 36 ks). Nastrihá ich tak, aby mal každý žiak na výber z dostatočne veľkého počtu úloh. Z týchto kópií si potom vytvorí „modrú kôpku“ s jednoduchšími úlohami a „zelenú kôpku“ so zložitejšími zadaniami. Vytlačené zadania rozmiestni v triede na dve stanovištia a podľa daných farieb stanovištia označí.

3. Pedagóg žiakom oznámi, že budú mať 25 – 30 minút na to, aby každý z nich samostatne vyriešil rozmanité úlohy, ktoré má pre nich pripravené. Zároveň ich oboznámi s pravidlami aktivity:

1. *Vybrať si môžete z dvoch typov úloh – modré sú jednoduchšie úlohy a zelené sú náročnejšie úlohy, ktoré vás trochu viac potrápia.*
2. *Je na vás, akú farbu úloh si vyberiete.*
3. *Počas celej aktivity si môžete vyberať aj modré, aj zelené úlohy, tzn. môžete ich kombinovať.*
4. *Nie je určené, koľko úloh je potrebné za časový limit stihnúť – záleží to na vás.*
5. *Úlohy si budete vyberať vždy po jednej. Zadania úloh nebudete vopred vidieť, vyberáte si len na základe farby.*
6. *Po vyriešení vybranej úlohy vráťte úlohu na pôvodnú kôpku, aby si ju mohol vziať niekto iný, otočenú textom smerom dolu.*
7. *Nezabudnite si tiež na papier alebo do zošita zapísať, koľko úloh ste ako jednotlivci vyriešili a akej farby daná úloha bola.*

Po 15 minútach pedagóg ukončí samostatnú prácu a povie žiakom, že na rozdiel od iných hodín nebude so žiakmi kontrolovať správne odpovede. Ocení všetkých, ktorí sa zapojili a usilovne riešili úlohy – bez ohľadu na ich farby a to, či ich stihli dokončiť alebo k akému výsledku dospeli.

Metódy

individuálna práca, riešenie úloh a rébusov, diskusia s prvkami filozofie (P4C)

Čas a priestor

45 minút, trieda

Pomôcky

zelené a modré farebné papiere, pracovné listy so zadaniami (príklady viď príloha)

4. V závere tejto časti aktivity pedagóg žiakov vyzve, aby sa posadili do kruhu a diskutovali s ním o priebehu aktivity:

- Ako sa vám páčilo riešenie úloh?
- Ako veľmi ste spokojní s tým, ako sa vám darilo úlohy plniť?
- Čo sa vám na aktivite páčilo? Tí, ktorí ste neboli spokojní, prečo máte tento pocit?
- Vyberali ste si skôr zložitejšie alebo jednoduchšie úlohy?

Poznámka: Pedagóg si pri jednotlivých deťoch môže zapísať, aký level náročnosti úloh v aktivite preferovali a pre vlastné potreby môže informácie analyzovať, aby zistil, ako deti tému vyučovania pochopili, či sú sebaisté aj pri ťažších variantoch alebo, naopak, budú potrebovať pomoc so zvládnutím aj tých jednoduchších a vo vedomostiach majú stále medzery. Rovnako môže pozorovať celkový prístup žiakov v životných situáciách a podľa potreby ich posmeľovať a podporovať v náročnejších rozhodnutiach.

- Podľa čoho ste si vyberali zelené alebo modré úlohy?
- Ako ste sa cítili pri riešení úloh? Povedzte farbu a pocit, ktorý ste pri nich mali. Všimli ste si, že sa tieto pocity líšia?
- Kto sa naučil niečo nové? Čo ste sa naučili?
- Kto pri tejto aktivite cítil stres, strach či tlak? Kto sa zabával? Kto sa nudil? Prečo?
- V čom je výhodné alebo, naopak, nevýhodné vyberať si zelené alebo modré úlohy?

Poznámka: Pedagóg si môže pre lepšiu prehľadnosť spísať na tabuľu výhody a nevýhody k obom farbám úloh.

5. Pedagóg v závere prepojí aktivitu s každodenným životom žiakov. Môže využiť tento príklad:

„Každý deň v živote riešime nejaké úlohy, nielen školské, ale aj tie bežné, ako napríklad: umyť si zuby, upratať si hračky, zabaviť sa, naučiť sa niečo nové. Aj keď si to nemusíme uvedomovať, vždy máme pritom na výber, či sa pri ich riešení vydáme jednoduchšou alebo náročnejšou cestou. Keď sa rozprávame, napríklad, o čistení zubov, ako by podľa vás vyzerala jednoduchšia cesta pri tejto aktivite? A ako by vyzerala náročnejšia?“

„Je na nás, akú cestu si zvolíme, vždy je však užitočné vedieť, kam nás naša voľba cesty povedie: jednoduchá (modrá cesta) nás vedie bezpečne k nášmu cieľu. Jej výhodou je, že na nej menej často zakopneme a jednoduchšie dosiahneme v riešení úlohy úspech. Keď si však neustále vyberáme len tie jednoduchšie cesty, môže sa časom stať, že sa pri nich začneme nudiť, spohodlníme a prestaneme dôverovať tomu, že zvládneme aj náročnejšie výzvy. Takýmto spôsobom si rozvíjame takzvané „fixné myslenie“ a menej sa naučíme.“

„V živote sa nám však do cesty vždy postaví aj tie náročnejšie úlohy, ktorým bude treba čeliť. Pri ťažších (zelených cestách) sa síce potrápime viac a možno ich niekedy aj nezvládneme celé prejsť naraz, ale vždy sa pri ich zdolávaní naučíme niečo nové, zabavíme sa a zistíme, kde sú hranice našich síl. Výsledkom toho je, že zo seba máme dobrý pocit, budujeme si zdravé sebavedomie alebo prideme na to, ako sa môžeme ďalej rozvíjať. Keď si vyberáme náročnejšie úlohy a neuspokojíme sa len s tým, čo už vieme riešiť takmer naspamäť, rozvíjame si takzvané „rastové myslenie“. Chcel by som preto špeciálne dnes oceniť všetkých tých, ktorí sa nebáli ísť do výziev a vyberali si hlavne zelené úlohy, aj keď ich nakoniec nevedeli alebo nestihli vyriešiť. Zároveň je ale v poriadku to, že nie každý deň chceme ísť tou ťažšou cestou, pretože, napríklad, môžeme byť práve unavení alebo smutní a na danú úlohu nemáme energiu, a preto si občas vyberieme aj tú jednoduchšiu cestu, pokiaľ to tak nie je vždy alebo príliš často.“

Príloha

Príklad modrej úlohy pre žiakov vo veku 7 – 8 rokov:

Zadanie: Napíš 2 verše, ktoré sa budú rýmovať, čiže 2-vetnú básničku, o čomkoľvek. Napríklad:

*Máme doma novú malú mačku,
ktorá sa rada hrá na naháňačku.*

Príklad zelenej úlohy pre žiakov vo veku 7 – 8 rokov:

Zadanie: Napíš 4 verše, ktoré sa budú rýmovať, čiže básničku, v ktorej použiješ obe tieto slová: opica, strom.

Tipy na úlohy:

Pracovné listy z rôznych predmetov a tém (rôzne úrovne náročnosti):

1. <https://bit.ly/doplnkove-materialy-kozmix>
2. <https://bit.ly/pracovne-listy-dobre-napady>
3. <https://bit.ly/nase-deticky>
4. <https://bit.ly/nase-deticky-pracovne-listy>
5. <https://bit.ly/bocianie-hniezdo-slovne-ulohy>
6. <https://bit.ly/o-krok-vpred>

Závěrečná příloha

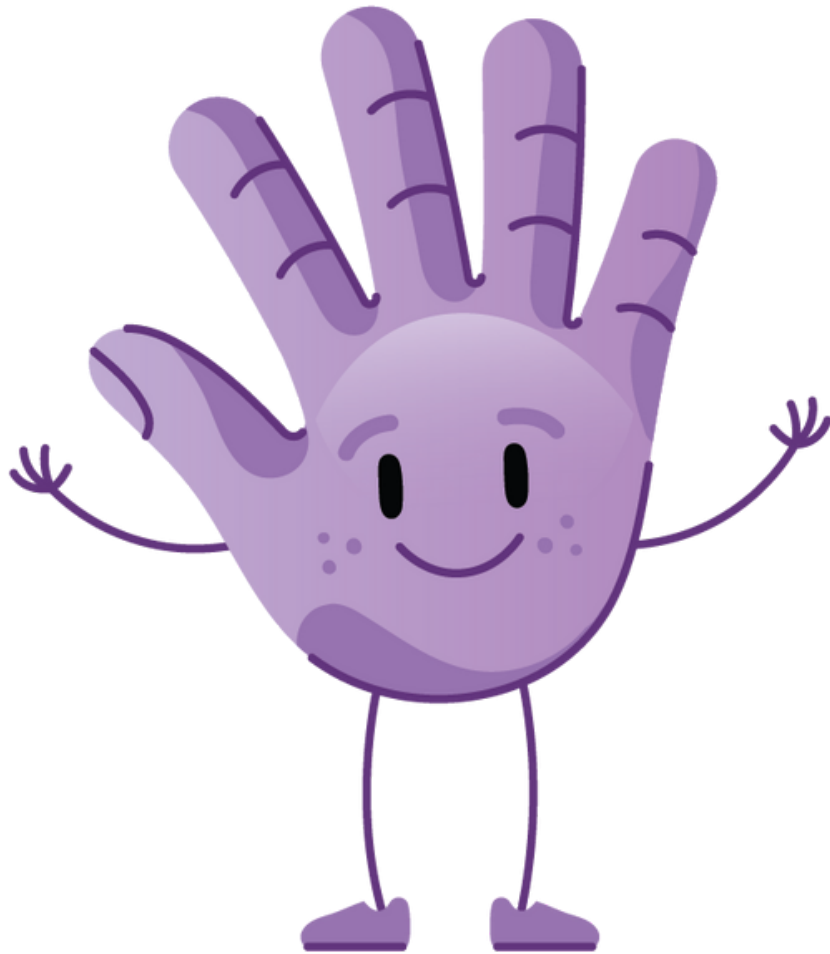
Maskoti na vytlačení

Farební maskoti

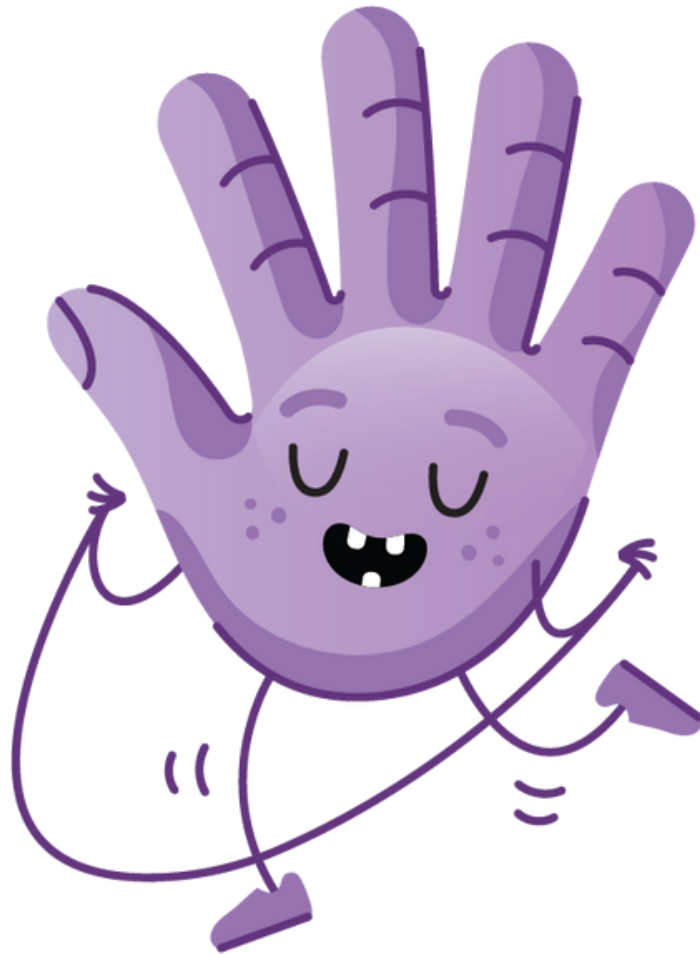
1. Veselá Milotka	162
2. Velmi natešená Milotka	163
3. Smutná Milotka	164
4. Milotka s otázkou	165
5. Spokojná Milotka	166
6. Veselá Šarlotka	167
7. Premýšlající Šarlotka	168
8. Prekvapená Šarlotka	169
9. Nahnevané ručičky	170
10. Udobrené ručičky	171

Omalovánky

11. Nahnevané ručičky.....	172
12. Udobrené ručičky.....	173

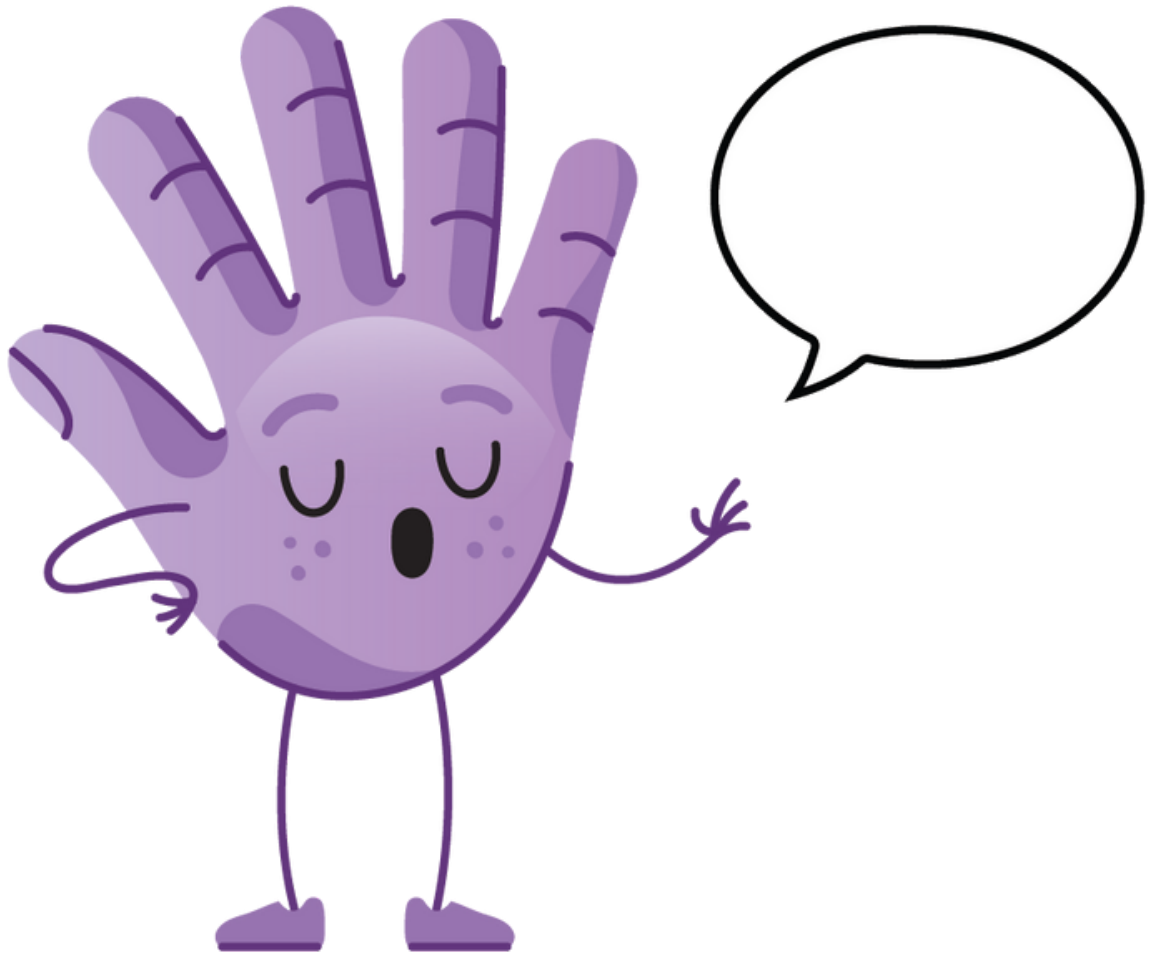
2. Velmi natešená Mílotka

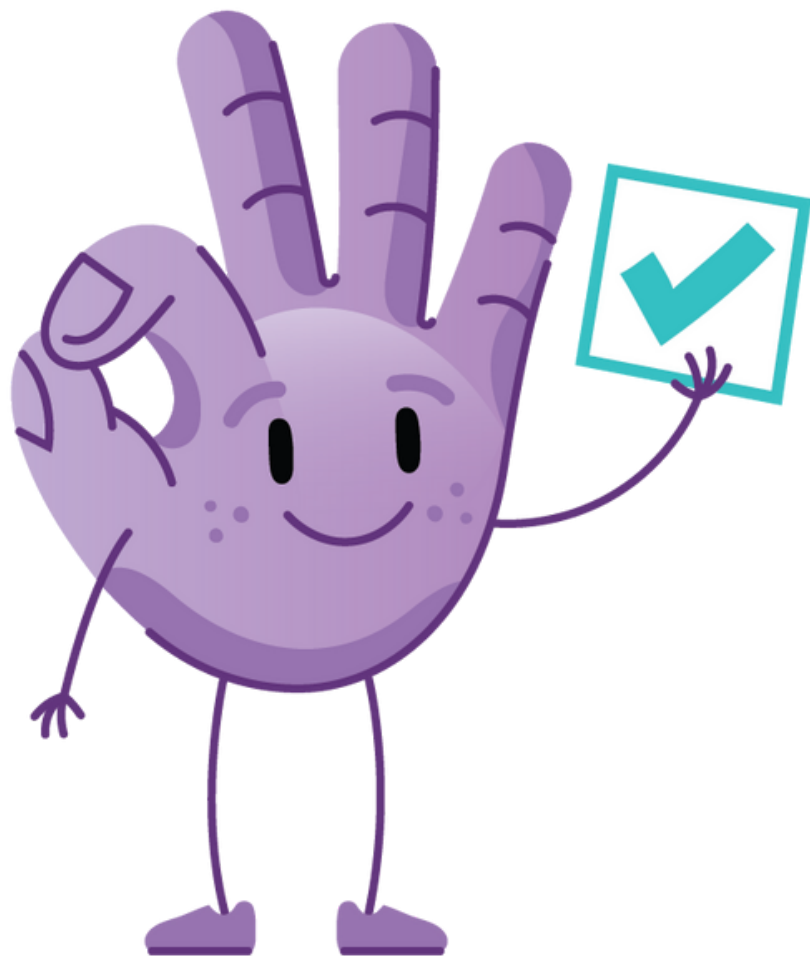
3. Smutná Mílotka

4. Milotka s otázkou

5. Spokojná Mílotka

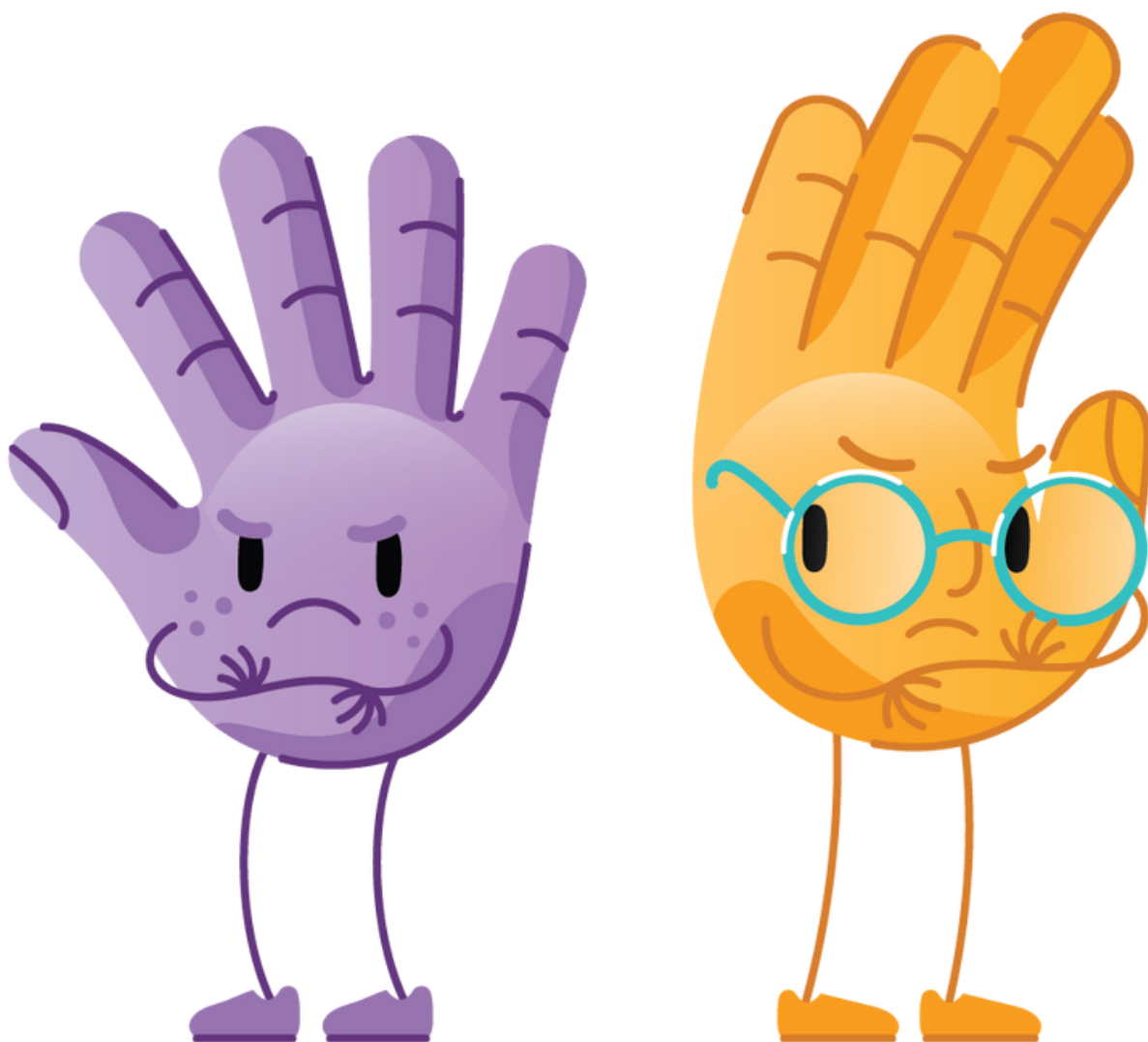

8. Prekvapená Šarlotka

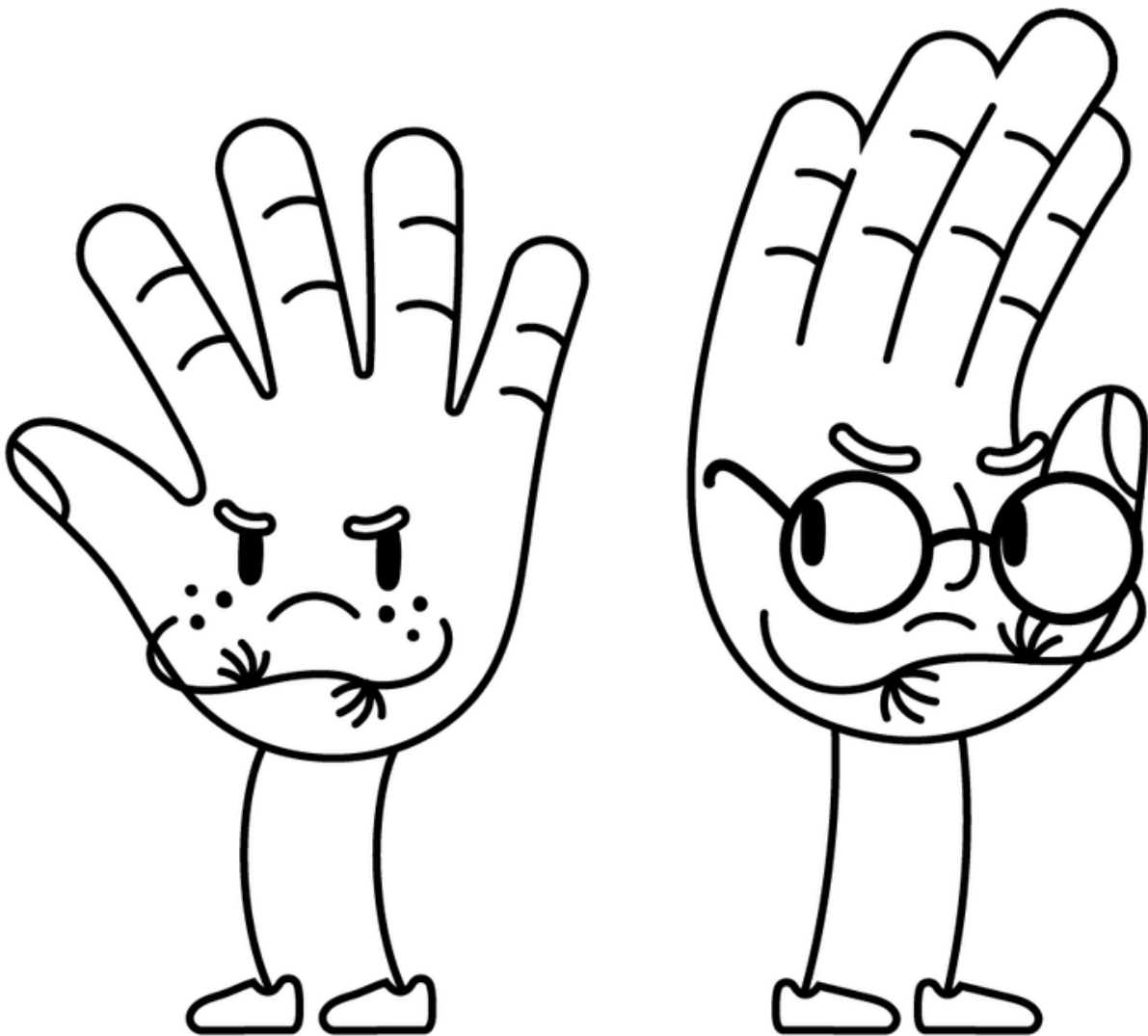

9. Nahnevané ručičky

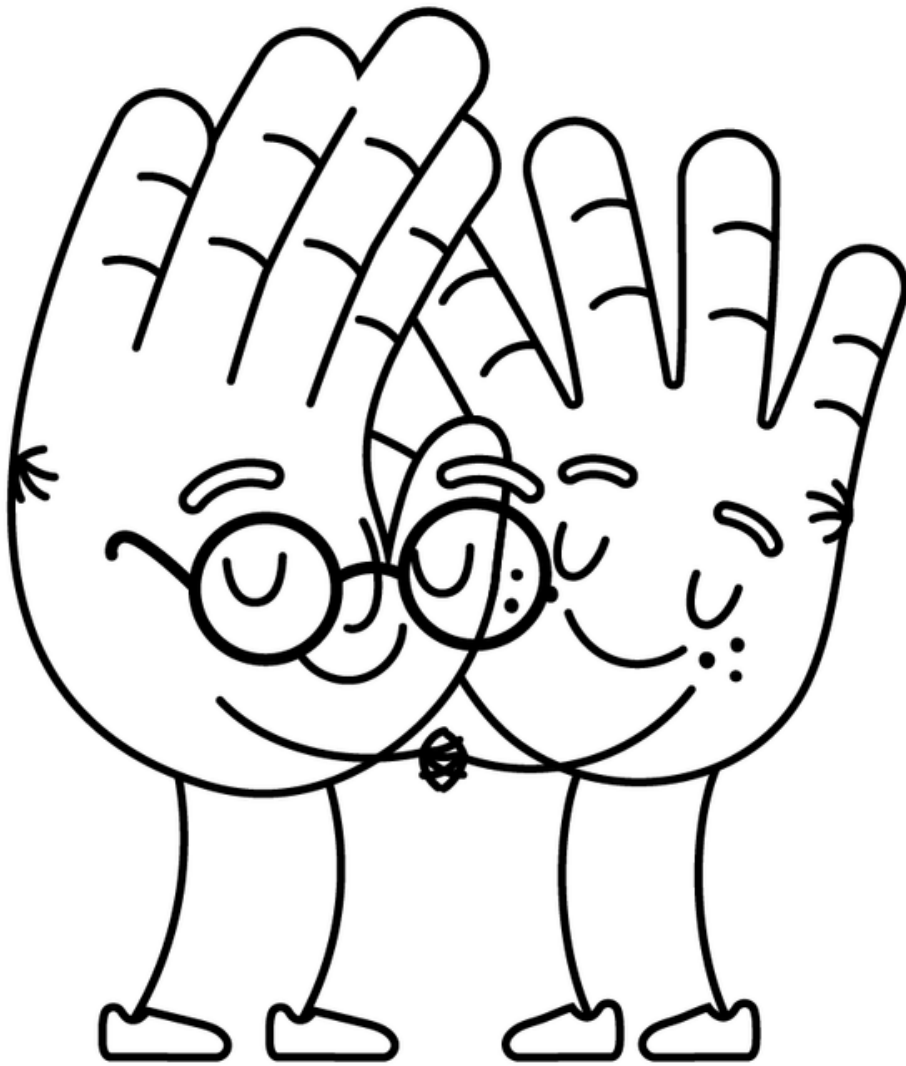

10. Udobrené ručičky

12. Omalovánka: Udobrené ručičky

Často kladené otázky

1. Pre koho sú aktivity určené?

Aktivity v metodической príručke sú určené pre deti v materských školách (4 – 6 rokov) a pre žiakov na 1. stupni základných škôl (7 – 10 rokov) a ich učiteľov. Aktivity sú v rámci príručky rozdelené jednoducho a prehľadne – prvých 20 aktivít je vhodných pre škôlkarov a ďalších 20 aktivít zas pre prvostupniarov. V úvode každej aktivity tiež nájdete bližšie určenie veku cieľovej skupiny, pre ktorú je tá-ktorá aktivita vhodná.

2. Na aké oblasti sú aktivity zamerané?

Všetky aktivity obsahujú témy v rámci občianskej výchovy a vzdelávania. Veríme, že demokratické občianske hodnoty a zručnosti je možné rozvíjať už od útleho veku dieťaťa, a to v prepojení na všetky vzdelávacie oblasti, je však potrebné tak robiť veku primeraným spôsobom. Preto si vaše deti a žiaci vďaka aktivitám rozvinú vedomosti, hodnoty, zručnosti, postoje a akcieschopnosť v oblastiach ako:

- Prosociálne správanie,
- Férovosť a morálka,
- Kritické myslenie,
- Emocionálna inteligencia a empatia,
- Európska únia a európska identita,
- Umelá inteligencia,
- Demokratické rozhodovanie a participácia,
- Rodové roly a stereotypy,
- Ľudské práva, tolerancia a podpora rozmanitosti,
- Rastové a fixné myslenie,
- Sloboda a zodpovednosť,
- Efektívna komunikácia a riešenie konfliktov,
- Život v komunite
- a mnoho ďalších!

3. Nie sú občianske a spoločenské témy pre deti príliš náročné?

Na príprave metodической príručky pre materské školy a 1. stupeň základných škôl sa podieľal 27-členný autorský tím zložený z odborníkov na jednotlivé témy, metodikov, psychológov, VŠ pedagógov aj učiteľov z praxe. Všetky aktivity v príručke sú originálne vytvorené pre program *Školy, ktoré menia svet*, pričom všetci autori maximálne dbali na prispôsobenie jednotlivých tém veku detí a žiakov tak, aby im ich bolo možné predstaviť primeraným spôsobom. Všetky aktivity boli rovnako overené v praxi na 5 pilotných materských a základných školách na Slovensku. Chceme vás však napriek tomu povzbudiť, aby ste si aktivity prispôbovali podľa vášho pedagogického uváženia a poznania špecifických potrieb a záujmov vašich detí a žiakov. V prípade, že úroveň aktivity úplne nevyhovuje ich aktuálnym potrebám, využite ju ako odrazový mostík a pôvodné znenie aktivity, resp. jej tematické zameranie, buď zjednodušte alebo upravte do sofistikovanejšej podoby.

4. Kedy mám zaraďovať aktivity do vyučovania?

Kedykoľvek a čo najčastejšie! Aktivity obsahujú témy, s ktorými deti a žiaci určite prídu do intenzívnejšieho kontaktu v staršom veku a je preto vhodné budovať u nich základ už od najútlejšieho detstva. Aktivity rozvíjajú u detí a žiakov dôležité životné zručnosti a postoje, ako napr. myslenie orientované na riešenie, empatiu, spoluprácu, demokratické kompetencie, komunikáciu, digitálnu gramotnosť alebo kritické myslenie, ktoré predstavujú kľúčové kompetencie pre život v 21. storočí. Môžete ich preto zaradiť medzi pravidelné aktivity počas dňa,

priamo do vyučovacej hodiny alebo do plánu mimoškolskej či voľnočasovej aktivity. Aktivity tiež počítajú s premenlivou úrovňou energie a únavy detí a žiakov počas dňa, a preto sú niektoré dynamickejšie a iné pokojnejšie.

5. Ako náročná je realizácia aktivít pre mňa ako učiteľa?

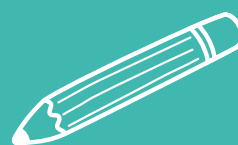
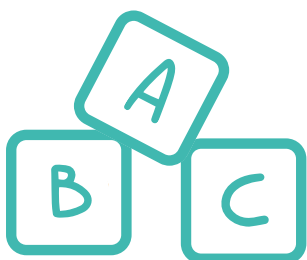
Ku každej aktivite sme pre vás prehľadne spísali jej výchovno-vzdelávacie ciele, vhodnú vekovú kategóriu detí či žiakov, čas, priestor a materiály potrebné na jej prípravu a realizáciu, zvolené metódy a celkový priebeh aktivity. Ak budete postupovať podľa inštrukcií k danej aktivite, určite zvládnete zrealizovať všetky aktivity vo vašej triede. Niektoré aktivity obsahujú tiež návrh vhodných alternatív pre prípad, že by ste mali záujem si aktivitu prispôbiť alebo sa danej téme venovať ešte viac do hĺbky.

6. Aké metódy sú použité v metodической príručke?

Základom celej metodической príručky je dôraz na zavádzanie prvkov zážitkového a neformálneho vzdelávania do formálneho výchovno-vzdelávacieho procesu. Preto aktivity využívajú, napríklad, pohybové hry, brainstorming, modelové situácie a príbehy, rolové hry, diskusiu s prvkami filozofie, kreslenie a maľovanie, prácu s vizuálnymi prostriedkami a mnoho ďalších metód a prostriedkov. Neoddeliteľnou súčasťou každej aktivity sú aj otázky do záverečnej reflexie, vďaka ktorým si deti a žiaci prepoja aktivitu s každodennými situáciami v ich životoch a v učiteľom vedenom dialógu porozumejú, ako môžu na základe toho, čo sa naučili, zlepšiť svoje konanie či zmýšľanie.

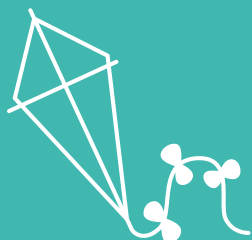
7. Môžem vám dať na aktivity alebo celú príručku spätnú väzbu? Ak áno, ako?

Samozrejme, budeme radi, ak od vás dostaneme spätnú väzbu na jednotlivé aktivity alebo príručku ako takú. Svoje postrehy a námety nám, prosím, zasielajte na e-mail info@ipao.sk. Ďakujeme!

„Deti nikdy neboli dobré v poslušání starších, no ešte nikdy nezlyhali v ich napodobňovaní.“

James Baldwin

Táto príručka vznikla vďaka:

 PORTICUS

ANWELL
PRINT